

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Regina Medeikienė

Edukologijos magistrantūros studentė

**NEFORMALUSIS MENINIS UGDYMAS VAIKŲ GLOBOS NAMUOSE
KAIP PAAUGLIŲ SOCIALIZACIJOS EFEKTYVINIMO VEIKSNYS**

Magistro darbas

Mokslinis vadovas (ė)
doc. dr. Audronė Prakurotienė

Šiauliai, 2009

Darbas originalus.....Regina Medeikienė

(studento parašas)

Santrauka

NEFORMALUSIS MENINIS UGDYMAS VAIKŲ GLOBOS NAMUOSE KAIP PAAUGLIŲ SOCIALIZACIJOS EFEKTYVINIMO VEIKSNYS

Paauglių socializacija vaikų globos namuose yra viena didžiausių Lietuvos visuomenės problemų. Neformalusis meninis ugdymas - padeda kurti atvirus vietos bendruomenei vaikų globos namus, atliekančius kultūros židinio funkcijas, integruojant visus bendruomenės narius ir telkiant juos tobulėjimui bei vietos problemų sprendimui. Vaikų globos namuose neformalusis meninis ugdymas suprantamas kaip permanentinio ugdymo dalis skiriama laisvalaikio kultūros plėtotei. Tuo pačiu turėtų būti sudarytos sąlygos realizuoti poreikius, savarankiškai papildyti žinių stygių, kaupti bendravimo ir bendradarbiavimo patirtį, efektyvinti socializaciją visiems vaikų globos namų bendruomenės nariams, o ypač paaugliams.

Tyrimo objektas – neformalusis meninis ugdymas vaikų globos namuose kaip paauglių socializacijos efektyvinimo veiksnys.

Tyrimo tikslas – atskleisti ugdytojų ir paauglių požiūrį į neformalųjį meninį ugdymą vaikų globos namuose kaip socializacijos efektyvinimo veiksnį.

Tyrimas atliktas instituciniu/lokaliniu lygmeniu. Tyrime dalyvavo 4 vaikų globos namai (Kauno vaikų globos namai „Atžalynas“, Raseinių vaikų globos namai, Tauragės vaikų globos namai „Šaltinėlis“, Šiaulių vaikų globos namai „Šaltinis“). Tyrime dalyvavo 185 respondentai: 42 ugdytojai ir 143 paaugliai. Ugdytojų ir paauglių atranka – atsitiktinė. Tyrimo empiriniams duomenims rinkti buvo sudarytos 2 tipų anketos, t.y. anketos ugdytojams ir paaugliams. Anketos parengtos remiantis darbo teorinėje dalyje minimais darbais. Gauti duomenys buvo apdoroti taikant *SPSS for Windows* programą (16 versija).

Mokslinės literatūros, dokumentų analizė rodo, kad neformalusis meninis ugdymas gali tapti efektyviu socializacijos veiksmu, sudarančių sąlygas paaugliams pažinti save, įgyti pasitikėjimo, didinti socialinius įgūdžius, tenkinti bendravimo poreikius, efektyvinti asmenybės socializaciją, įprasminti savo buvimą visuomenėje ir įsitraukti į aktyvų visuomeninį gyvenimą. Tyrimo hipotezė, kad jei organizuosime neformalųjį meninį ugdymą, vaikų globos namų paauglių socializacija taps efektyvesnė, pasitvirtino. Tyrime dalyvavusių vaikų globos namų ugdytojų ir paauglių vyrauja teigiamas požiūris į neformalųjį meninį ugdymą vaikų globos namuose kaip socializacijos efektyvinimo veiksnį. Norint užtikrinti pakankamas neformaliojo meninio ugdymo veiklos galimybes vaikų globos namuose svarbūs tiek materialiniai, tiek dvasiniai, tiek organizaciniai dalykai.

Summary

INFORMAL ARTISTIC TRAINING AS A FACTOR OF TEENAGERS' EFFECTIVE SOCIALIZATION IN FOSTER HOMES

One of the biggest social problems in Lithuania is the socialization of teenagers in foster homes.

Informal artistic training helps to create public homes for local community, which perform cultural functions through integration of the whole community and stimulate them to develop themselves and to solve the problems. Informal artistic training in foster homes is understandable as a permanent part of training and is devoted to developing free time culture.

In the same time should be created conditions to realize the needs, individually renew the lack of knowledge, collect communication and collaboration experience, to perfect the socialization of the whole children in the foster homes, especially teenagers.

The object of research – informal artistic training as a factor of teenagers' effective socialization in the foster homes.

The purpose of research – to disclose the attitudes of educators and teenagers to informal artistic training as a factor of socialization development in the foster homes.

The research was accomplished at the institutional-local level. Four foster homes took part in this research (Kaunas foster home „Atžalynas“, Raseiniai foster home, Taurage foster home „Saltinelis“, Siauliai foster home „Saltinis“). 185 respondents took part: 42 educators and 143 teenagers. The selection of educators and teenagers is random. To collect the empirical information of the research there were formed two types of questionnaires: for educators and for teenagers. The questionnaires were formed according to the works which were analyzed in the theoretical part of the work. The information was processed with SPSS for Windows program (16 version).

The analysis of theoretical literature, documents shows that informal artistic training could be an effective factor of socialization, which lets to recognize themselves, to obtain trust, to expand social skills, to supply communication needs, to sense their being in the society and to indulge into social life. The hypothesis of the research is that if we organize the informal artistic training, the socialization of teenagers in the foster homes would be more effective, verified. Among the respondents dominated positive attitudes to informal artistic training as a factor of effective socialization. To secure informal artistic training activities' opportunities in the foster homes very important are material and spiritual factors, organizational abilities.

Terminų žodynėlis

Asmenybė - pastovi socialiai reikšmingų bruožų sistema, kuri charakterizuoja asmenybes. Tai visuomenės išsivystymo produktas, ir žmogaus sugebėjimas įsijungti į socialinių santykių sistemą, kuri priklauso nuo aktyvios veiklos ir bendravimo (Jovaiša, 2007, p. 22).

Globa – tėvų netekusių nepilnamečių vaikų auklėjimo, jų ir kitų neveiksnių piliečių asmeninių ir turtinių teisių ir interesų apsaugos forma (LR Civilinis kodeksas, 2000, p. 138).

Komanda (*angl. teamwork*) – kai keletas tarpusavyje susijusių žmonių daro vienas kitam įtaką, sujungia pastangas, siekdami bendro tikslo; kiekvienas turi aiškiai apibrėžtas funkcijas (Brendtro, Bacon, 1995, p. 73).

Konsultacija (*angl. consultation*) apibūdinama, kaip patarimas, rūpinimasis, svarstymas, diskutavimas, informavimas (Brendtro, Bacon, 1995, p. 72).

Kooperacija (*angl. cooperation*) – vieningumas, derinimasis, sutikimas ir pan. (Brendtro, Bacon, 1995, p. 72).

Koordinacija (*angl. coordination*) - tai elementų jungimas į bendrą veiklą, sinchronizavimas, derinimas, reguliavimas, pasidalinimas tikslais, žiniomis ir veiklos planu bei bendras proceso modeliavimas (Brendtro, Bacon, 1995, p. 72).

Kultūra – visa, ką sukūrė žmonija praeityje ir dabar (Jovaiša, 2007, p. 126).

Meninis ugdymas – kurios nors meninės veiklos (dailės, muzikos ir pan.) srities mokėjimų ir gebėjimų ugdymas (Jovaiša, 2007, p. 145).

Neformalusis švietimas – švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas (Jovaiša, 2007, p. 180).

Neformalusis ugdymas – sudėtinė švietimo sistemos dalis, egzistuojanti lygiagrečiai formaliojo švietimo, skirta tikslingam ir tęstiniam bei įvairaus amžiaus vaikams prigimtinių galių, įvairių gebėjimų, polinkių atskleidimui, saviraiškos poreikių, pažintinių interesų tenkinimui, kūrybiškumo plėtojimui, kultūrinių vertybių puoselėjimui, turiningo laisvalaikio praleidimui, socializacijai ir nusikalstamumo prevencijai skirtingose ugdymo institucijose ir jų centruose (Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai, 2003).

Socializacija – individo tapimas visuomeniniu žmogumi, asmenybe (Tarptautinių žodžių žodynas, 2005, p. 690).

Šeima – mažiausias visuomenės regeneracijos kolektyvas, kurį sieja ekonominės ir dvasinės veiklos bendrumas (LR Civilinis kodeksas, 2000, p. 88).

Tautinis auklėjimas – vaikų ir suaugusiųjų ugdymas remiantis vienos kurios tautos kultūra siekiant diegti pagarbą ir meilę gimtajai kalbai, tautos istorijai ir dvasinėms vertybėms (Jovaiša, 2007, p. 299).

Tradicija – iš ankstyvesnių kartų paveldėti etniniai, kultūriniai, buitiniai papročiai, ritualai, apeigos (Tarptautinių žodžių žodynas, 2005, p. 749).

Vaiko globa – tai likusio be tėvų globos vaiko, įstatymų nustatyta tvarka patikėto fiziniam arba juridiniam asmeniui, priežiūra, auklėjimas ir ugdymas, kitų jam tinkamų dvasiškai ir fiziškai augti sąlygų sudarymas ir palaikymas, jo asmeninių, turtinių teisių bei teisėtų interesų gynimas ir atstovavimas jiems (LR Civilinis kodeksas, 2000, p. 140).

Vaiko globa institucijoje – tai vaiko globos modelis, kai vaikas yra globojamas įvairaus tipo vaikų globos įstaigose (LR Civilinis kodeksas, 2000, p. 141).

Vaikų globos namai – auklėjimo įstaiga, kurioje nuolat gyvena vaikai, netekę tėvų globos, arba našlaičiai (Jovaiša, 2007, p. 321).

TURINYS

SANTRAUKA.....	
SUMMARY.....	
TERMINŲ ŽODYNĖLIS.....	
ĮVADAS.....	7
1. NEFORMALUSIS MENINIS UGDYMAS VAIKŲ GLOBOS NAMUOSE KAIP PAAUGLIŲ SOCIALIZACIJOS EFEKTYVINIMO VEIKSNYS. PEDAGOGINIAI – PSICHOLOGINIAI PAGRINDAI.....	11
1.1. Neformalaus meninio ugdymo reikšmingumas asmenybės socializacijai.....	11
1.2. Menai neformaliajame ugdyme.....	15
1.3. Paauglys globos institucijoje.....	18
1.4. Neformalusis meninis ugdymas kaip sėkminga paauglių socializacija vaikų globos namuose.....	27
2. TYRIMAS: NEFORMALAUŠ MENINIO UGDYMO EFEKTYVUMAS VAIKŲ GLOBOS NAMUOSE.....	34
2.1. Tyrimo bazė, imtis, metodika.....	34
2.2. Tiriamųjų demografinė charakteristika.....	35
2.3. Ugdytojų, dirbančių vaikų globos namuose apklausos duomenų analizė.....	37
2.4. Paauglių, gyvenančių vaikų globos namuose apklausos duomenų analizė.....	48
IŠVADOS.....	57
REKOMENDACIJOS.....	58
LITERATŪRA.....	59
PRIEDAI	66

Ivadas

Mokslinė problema ir tyrimo aktualumas. Neformaliojo ugdymo bei vaikų ir jaunimo užimtumo pagrindiniai principai nusakomi Jungtinių tautų Vaikų teisių konvencijoje (1995), LR Vaiko teisių pagrindų ir apsaugos įstatyme (1996), funkcionavimo sistema numatoma Švietimo įstatyme (2005) ir Lietuvos švietimo koncepcijoje (1998). Neformalusis meninis ugdymas - padeda kurti atvirus vietos bendruomenei vaikų globos namus, atliekančius kultūros židinio funkcijas, integruojant visus bendruomenės narius ir telkiant juos tobulėjimui bei vietos problemų sprendimui Vaikų globos namuose neformalusis meninis ugdymas suprantamas kaip permanentinio ugdymo dalis skiriama laisvalaikio kultūros plėtotei. Tuo pačiu turėtų būti sudarytos sąlygos paaugliams realizuoti poreikius, savarankiškai papildyti žinių stygių, kaupti bendravimo ir bendradarbiavimo patirtį visiems vaikų globos namų bendruomenės nariams, o ypač paaugliams.

Ugdant paauglių vaikų globos namuose meninę kompetenciją labai svarbus neformalaus ugdymo vaidmuo, grindžiamas veikla, orientuota į vaikų individualius lavinimosi ir saviraiškos poreikius, asmens socializacijos tobulėjimą (Rutkauskienė, 2008).

Lietuvos valstybės nepriklausomybės atkūrimo ekonominės ir socialinės permainos, didelis nedarbas ir turtinė gyventojų diferenciacija neigiamai paveikė nemažą dalį šeimų. Kasmet mūsų šalyje, apribojus tėvystės teises, valstybės globa skiriama apie 3,5 tūkstančius vaikų. Tėvų globos dažniausiai netenka asocialių šeimų, kurių nuolat daugėja, vaikai. Tad daugėja ir vaikų, kurie auga ne šeimoje (Žukauskienė, Leiputė, 2002). Sulaukę pilnametystės, vaikai palieka globos namus, pradėdami savarankišką gyvenimą, tačiau daugelis jų nesugeba to padaryti, nes neturi tam reikalingų socialinių įgūdžių. Tyrimai rodo, kad po 12-18 mėnesių, kai jie išėjo iš globos įstaigos, 27 % vyrų ir 10 % moterų buvo įkalinti, 37 % nebaigė vidurinės mokyklos ir 50 % buvo bedarbiai (Goštautas, Pakrošnis, Čepukienė, 2004).

Neformaliojo vaikų švietimo paskirtis – tenkinti mokinių pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais. Iki 2002 metų neformalusis vaikų ugdymas nebuvo aiškiai apibrėžtas. Dažniausiai jis buvo įvardijamas kaip viena iš naujai atsiradusių darbo su jaunimu sričių (pvz., nevyriausybinų ir visuomeninių organizacijų veikla). Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme, priimtame 2003 metais, iki tol buvusi „papildomojo ugdymo“ sąvoka buvo papildyta ir apibrėžta kaip neformalusis vaikų švietimas. Papildomasis ugdymas yra viena iš neformaliojo švietimo sudedamųjų dalių, organizuojamų bendrojo lavinimo mokyklose (LR švietimo ir mokslo ministro 2005 m.

balandžio 20d. Įsakymas Nr. ISAK – 663 Dėl 2005-2007 metų bendrųjų ugdymo planų patvirtinimo).

Dabartiniu metu didžiausias dėmesys skiriamas formaliam švietimui, tačiau norint paruošti mokinius gyventi ir veiksmingai dirbti XXI amžiuje, turi funkcionuoti neformalus ugdymas, kaip neatsiejama nenutrūkstamo ugdymo dalis, nes formalus privalomasis ugdymas vienas negali išspręsti tų uždavinių, kurie jam keliami bendrojo lavinimo mokyklų koncepcijoje. Būtent: laiduoti kuo visapusiškesnę fizinių, psichinių ir dvasinių jėgų plėtotę, sudaryti sąlygas atsiskleisti vaiko individualybei ir t.t.

Taigi, kuriant šiuolaikišką ir tuo pačiu savitą švietimo sistemą, siekiant jos struktūrinių elementų dermės, turi keistis ir neformalaus ugdymo sistema, įgalinanti vaiką gyventi ir dirbti besikeičiančioje visuomenėje (Kernytė, 2007).

Neformalusis ugdymas Europoje yra pripažinta švietimo sritis, skatinanti aktyvų pilietiškumą ir asmenybės tobulėjimą, padedanti spręsti jaunų žmonių integravimosi į darbo rinką problemas, verslumą, skatinti mokymosi motyvaciją, įveikti mokyklos baime, ieškoti alternatyvaus, kūrybinio ugdymosi galimybių. Lietuvoje neformaliojo vaikų švietimo paslaugų, įstaigų plėtojimas, vaikų vasaros poilsio, kryptingo vaikų užimtumo programų, nusikalstamumo ir narkotikų prevencijos, socializacijos ir gabių vaikų skatinimo programų kūrimas ir įgyvendinimas rodo, jog valstybė siekia spręsti vaikų neformalaus ugdymo, pozityvios socializacijos, užimtumo ir prevencijos problemas (Kvieskienė, 2006).

Švietimo ir mokslo ministerija nuolat atlieka sociologinius tyrimus, kurie skirti neformalaus ugdymo būklei nustatyti. 2008 metais atliktas tyrimas „Mokiniai, dalyvaujantys neformaliajame švietime“, kurio tikslas nustatyti realius neformaliojo švietimo būklės duomenis, identifikuoti neformaliojo švietimo kokybę įvertinant neformaliojo švietimo dalyvių (mokinių, mokinių tėvų, specialių poreikių vaikų, mokytojų, mokyklų vadovų) poreikius, interesus bei galimybes. 2006 metais atliktas tyrimas „Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudos ir prieinamumas“, jo tikslas – apibūdinti, išanalizuoti ir empiriškai pagrįsti neformaliojo vaikų švietimo krepšelio įvedimo poreikį ir prielaidas. 2001 metais atliktas tyrimas „Papildomas ugdymas moksleivių socializacijos kontekste“.

Neformalusis meninis ugdymas vaikų globos namuose kaip paauglių socializacijos efektyvinimo veiksnys **yra aktuali problema**.

Neformalusis meninis vaikų ugdymas kaip reikšminga pedagoginė problema Lietuvos mokslininkų tyrinėjamas įvairiais socializacijos aspektais. Neformaliojo ugdymo reikšmę asmenybės socializacijai tyrinėjo B. Bitinas (2004), J. Vaitkevičius (1998), L. Jovaiša (1995). Vaikų skirtingų meninių gebėjimų ugdymo raidą nagrinėjo K. Kaluinaitė (2002), K.

Stankevičienė (2001), H. Šečkuvienė (2001), V. Kazragytė (2000), A. Prakurotienė (2000), D. Šiaulytė (2000), V. Žalys (2000) ir kt.

Tyrimo objektas – neformalusis meninis ugdymas vaikų globos namuose kaip paauglių socializacijos efektyvinimo veiksnys.

Tyrimo dalykas – neformalusis meninis ugdymas vaikų globos namuose.

Tyrimo hipotezė – jei organizuosime neformalųjį meninį ugdymą, vaikų globos namų paauglių socializacija taps efektyvesnė; vaikų globos namų paaugliai su savo kūrybiniais darbais ir menine veikla realizuos save tiek vaikų globos namuose, tiek visuomenėje: dalyvaus mieste, mokyklų rengiamose šventėse, mugėse, parodose ir kt.

Tyrimo tikslas – atskleisti ugdytojų ir paauglių požiūrį į neformalųjį meninį ugdymą vaikų globos namuose kaip socializacijos efektyvinimo veiksnį.

Uždaviniai:

1) Išanalizuoti mokslinę literatūrą darbe nagrinėjamos problemos aspektais:

- Išanalizuoti neformalųjį meninį ugdymą kaip sėkmingą paauglių socializaciją vaikų globos namuose;
- Apibūdinti menus neformaliajame ugdyme.

2) Išsiaiškinti meninių būrelių vaikų globos namuose egzistavimą.

3) Atskleisti vaikų globos namų ugdytojų požiūrį į neformalųjį meninį ugdymą kaip socializacijos efektyvinimo veiksnį.

4) Atskleisti vaikų globos namų paauglių požiūrį į neformalųjį meninį ugdymą kaip socializacijos efektyvinimo veiksnį.

5) Pateikti išvadas, idėjas bei rekomendacijas ugdytojams, kaip organizuoti vaikų globos namuose paauglių neformalųjį meninį ugdymą kaip socializacijos efektyvinimą.

Tyrimo metodologija. Tyrimo metodologinį pagrindą sudaro humanistinės C. Rogers (1991) ir A. Maslow (1989) teorijos – padėti jaunam žmogui tapti žmogumi apskritai, t.y. viena vertus išmokti gyventi, remiantis bendražmogiškais vertybėmis, antra vertus – atskleisti ir realizuoti savo paties galimybes. A. Maslow (1989) hierarchijos aukščiausias lygmuo yra saviraiška, kai iškyla poreikis būti tuo, kuo norime. Šave išreiškusio žmogaus poreikiais laikomi: būti atviram, kūrybiškam, smalsiam, nuoširdžiai bendrauti su aplinka. C. Rogers (1991) skelbia, kad vaikai patys intuityviai žino, ką jiems reikia išmokti, kokių žinių įgyti, o ugdytojai tik turi sudaryti tinkamas sąlygas, kuriomis prasmingas mokymasis vykėtų optimaliausiai. Mokslininkė K. Kaluinaitė (2002) teigia, jog neformalusis meninis ugdymas – tai humanistinio ugdymo sąlyga, leidžianti suvokti, jog humanistinis yra toks ugdymas, kuris sujungia du pažinimo būdus: logiką (mokslą) ir kilnius jausmus (meną). Neformaliuoju meniniu ugdymu sudaromos prielaidos

ugdyti paauglio asmenybę, tarpasmeninį bendradarbiavimą ir socialinius įgūdžius; ugdyti tuos paauglių asmenybės aspektus, kurie ateityje jam padėtų siekti tikslų ir integruotis į visuomenę.

Metodai:

Teoriniai: mokslinės literatūros ir dokumentų analizė.

Empiriniai: ugdytojų ir ugdytinių anketavimas.

Statistiniai: SPSS.

Tyrimo imtis ir organizavimas. Tyrimas buvo atliktas 2009m. kovo – balandžio mėn. Tyrime dalyvavo 4 vaikų globos namai (Kauno vaikų globos namai „Atžalynas“, Raseinių vaikų globos namai, Tauragės vaikų globos namai „Šaltinėlis“, Šiaulių vaikų globos namai „Šaltinis“). *Tyrimo dalyvavo 185 respondentai:* 42 ugdytojai ir 143 paaugliai.

Darbo naujumas/reikšmingumas:

Teorinis reikšmingumas. Neformalusis meninis ugdymas gana plačiai išnagrinėtas paauglių laisvalaikio užimtumo kontekste. Šiame darbe neformalusis meninis ugdymas nagrinėjamas kaip paauglių socializacijos efektyvinimo veiksnys vaikų globos namuose.

Praktinis reikšmingumas. Pateiktos rekomendacijos, kaip organizuoti neformalųjį meninį ugdymą vaikų globos namuose. Darbe pateikti siūlymai remiasi teorinėje dalyje išanalizuota literatūra bei dokumentais ir tyrimo duomenimis.

Darbo struktūra. Ši magistro darbą sudaro: įvadas, 2 skyriai, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas (116 šaltinių) ir 5 priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 7 lentelės ir 11 paveikslų. Darbo apimtis – 65 puslapiai.

1. NEFORMALUSIS MENINIS UGDYMAS VAIKŲ GLOBOS NAMUOSE KAIP PAAUGLIŲ SOCIALIZACIJOS EFEKTYVINIMO VEIKSNYS. PEDAGOGINIAI – PSICHOLOGINIAI PAGRINDAI.

1.1. Neformalaus meninio ugdymo reikšmingumas asmenybės socializacijai

Socializacija plačiąja prasme suprantama kaip nuolatinis žmogaus tobulėjimas sąveikaujant su mikro ir makro aplinka. Individas perima socialinį patyrimą, kai yra ugdomas (t.y. tada, kai jį tikslingai formuoja kiti žmonės), ir tada, kai jį veikia įvairūs stichiniai, dažnai prieštaringi socialiniai veiksniai. Daugiausia socializaciją lemia mokymasis ir auklėjimas. Siaurąja prasme socializaciją suprantame kaip specifines pedagogiškai orientuotas programas, kurių metu ugdymo institucijos, nevyriausybinės organizacijos ar privatūs asmenys siekia padėti vaikams ir jaunimui įsisavinti socialines normas bei kultūrinės vertybes. Socializacijos programos suprantamos kaip sudėtinė neformaliojo meninio ugdymo dalis, atliepanti tam tikros paauglių grupės interesus ir siekianti pozityvių ugdymo tikslų realizavimo.

Meninis ugdymas reikalingas kiekvienam žmogui, meninio ugdymo procese veiksmingai ir harmoningai ugdoma visa žmogaus asmenybė – jo kūrybinės, intelektinės, emocinės, fizinės galios, verbalinės ir neverbalinės raiškos gebėjimai, vertybinių nuostatų sistema, todėl galima iš esmės padidinti asmens dalyvavimo įvairioje socialinėje bei kultūrinėje veikloje galimybes. Meninis ugdymas – neatskiriama bendrojo kultūrinio ir socialinio ugdymo dalis, tolesnio mokymosi, gyvenimo bei darbo dabarties bei ateities visuomenėje kokybės ir sėkmės prielaida (Aleksienė, 2003). Meniniu ugdymu siekiama, kad būtų išplėtoti bendrieji gebėjimai – asmeniniai, socialiniai, komunikaciniai, darbo ir veiklos (Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai, 2003, p.438). Meninio ugdymo turinį sudaro:

- Kūrybinė meninė (dailės, muzikos, šokio, teatro) raiška;
- Meninės (dailės, muzikos, šokio, teatro) raiškos stebėjimas, estetinis suvokimas, nagrinėjimas, vertinimas;
- Įgytų kūrybinių meninių ir estetinių gebėjimų ir žinių taikymas aplinkos socialiniame kultūriname gyvenime (Pagrindinio ugdymo bendrosios programos, 2007).

Šiuos uždavinius siekiama įgyvendinti ir neformaliojo meniniu ugdymu. Neformalusis meninis ugdymas sudaro sąlygas ugdyti vaikų meninius sugebėjimus, puoselėti etninę kultūrą, kurti sąlygas asmenybės socializacijai (Zaleskienė, 1994). Pasak V. Matonio (2000), šiandien į meninį ugdymą, meninę veiklą imama žiūrėti, „kaip į labiausiai atitinkančią vaikų amžiaus ypatumus, nes meno mitiškumas ir sąlygiškumas leidžia vaikams išties atsидurti savo tikroje dvasinėje terpėje“ (Matonis, 2000, p.5). Neformalaus ugdymo veikla grindžiama tautos dvasinių

ir materialinių vertybių (pačia plačiausia prasme) kūrybišku perėmimu, kūrimu ir perdavimu, etnokultūros puoselėjimu. Neformaliojo vaikų švietimo paskirtis – sudaryti sąlygas mokinių pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikių tenkinimui ir socializacijai (Puodžiukas, 2003). Neformalus ugdymas sudėtingas, daugialypis edukacinis reiškinys, kuris šiandien įvairiai suprantamas, nusakomas. Svarbiausi neformalaus ugdymo sistemos tikslai:

- Sudaryti galimybes tikslingam ir tęstiniam pažintinių, meninių (muzikos, dailės, teatro, šokio), sportinių, techninių, kūrybinių ir socialinių gebėjimų ugdymui, siekiant kuo didesnio mokinių užimtumo bei rengiant studijoms aukštesnį išsilavinimą teikiančiose institucijose;
- Sudaryti palankias aplinkas ir galimybes mokinių pažinimo, lavinimosi, saviraiškos, pilietinės kompetencijos, bendravimo poreikių tenkinimui, vertybinių nuostatų formavimui ir socializacijai.

Neformalaus meninio ugdymo veiklos kryptys yra sudaromos, atsižvelgiant į sociokultūrinius, ekonominius, psichopedagoginius poreikius ir galimybes. Bendrojo lavinimo mokyklos vykdo įvairaus pobūdžio neformalųjį ugdymą. Visuomeninių organizacijų, savivaldos organų vykdoma veikla orientuota į sociokultūrinių vaiko interesų bei poreikių tenkinimą (Paulavičiūtė, 2000).

Taigi, galima išskirti šias neformalaus ugdymo kryptis:

- Meninė (muzikinė, dailės, šokio ir kt.);
- Mokslinė - pažintinė (techninė, ekonominė, technologinė, saugaus eismo ir kt.);
- Sportinė (pasirinktos sporto šakos, turistinė ir kt.);
- Sociokultūrinė (etninė, socialinė, pilietinė, kraštotybinė ir kt.);
- Sveikatingumo (reabilitacinė).

Toks skirstymas yra sąlyginis. Kai kurias neformalaus ugdymo sritis galima priskirti skirtingoms nurodytoms kryptims. Demokratinių šalių pedagogai, Lietuvos švietimo koncepcijos kūrėjai, vaikų neformalųjį ugdymą supranta gana plačiai – kaip permanentinio ugdymo dalį, skirtą vaikų ir paauglių intelektiniams, techniniams, meniniams, sportiniams, socialiniams ir kt. gebėjimams ugdyti. Neformaliojo švietimo veikla organizuojama pagal bendruosius švietimo sistemos principus, šiai veiklai keliamas pagrindinis tikslas – sudaryti sąlygas kiekvienam vaikui patenkinti interesus, saviraiškos poreikius, plėtoti savo gabumus. Taigi, neformaliojo švietimo sistema turi funkcionuoti taip, kad vaikas galėtų:

- Gilinti, papildyti, plėtoti žinias, įgytas formaliojo ugdymo metu;
- Per meninę, sportinę ar kitokią veiklą realizuoti saviraiškos poreikius;
- Ugdytis kaip socialinis subjektas: laisvai, nevaržomai bendrauti su vienmečiais, jaunesniais ar vyresniais už save, įvairių tautybių ir įsitikinimų žmonėmis;
- Ugdytis kompetencijas, būtinas aktyviai ekonominei veiklai, profesinei karjerai;

- Ugdytis pilietiškumą, tautinę ir kultūrinę savimonę (Survutaitė, 2004).

„Socializacija gali būti vadinamas procesas, kurio metu individas įsijungia į visuomenę, jos struktūrinius padalinius (socialines grupes ir bendrijas, institutus, organizacijas), perima jų sukauptą patirtį, socialines vertybes ir normas, formuoja socialiai reikšmingus asmenybės bruožus“. (Juodaitytė, 2003, p.38). Socializacija gali būti apibūdinama ir kaip žmogaus socialinio statuso ir socialinių vaidmenų raidos procesas, kuris vyksta tam tikros socialinės struktūros visuomenėse. Pasak V. Dumbliausko (1999) „socializacija yra socialinės sąveikos procesas, kurio metu žmonės perima žinias, vertybes, nuostatas, elgesį, būtinus efektyviam dalyvavimui visuomenėje“. (Dumbliauskas, 1999, p. 14) Socializacijos procesas yra sąlygotas tiek mūsų biologinės prigimties, tiek ir kultūros. Kaip teigia Leonavičius V. (2003), socializacijos metu individas perima savo socialinę prigimtį. Todėl socializacija pirmiausiai yra žmonių sąveikos procesas. Ji ne tik sudaro sąlygas asmeniui tapti visuomenės nariu, bet taip pat leidžia išreikšti save. Tai vyksta šeimoje, darželyje, mokykloje, draugų grupėje, darbe ir t.t. Kiekviena socialinė sąveika atlieka socializacijos funkciją, bet ne kiekviena vienodai svarbi. Asmuo išmoka elgtis pagal tam tikras normas, perima įvairius reikalingus įgūdžius. Kiekvienam socializacijos etapui būdingas tam tikras išmokymas. Socializacijos metu asmuo taip pat suformuoja savo aš vaizdą. Taigi socializacijos metu formuojasi asmenybė, turinti tipišką tai visuomenei nuostatų, poreikių, vertybių ir elgesio modelių rinkinius. Socializacija remiasi dviem pagrindais: įgimtu ir įgytu. Kiekvienas asmuo paveldi tam tikras biologines ir psichologines galias, kurios daro įtaką jo socialiniam išmokimui. Vis dėlto svarbiausias socializacijos pagrindas yra išmokstamas socialinis paveldas.

Socializacija atsižvelgiant į asmens socializacijos amžių ir reikšmingumą, skirstoma į pirminę ir antrinę (Berger, Luckmann, 1999). Pirminė socializacija – tai socializacija, vykstanti ankstyvaisiais žmogaus gyvenimo metais. Ji yra pati svarbiausia, nes šiuo metu susiformuoja visos bazinės asmens nuostatos, įgūdžiai, vertybės, įsitikinimai ir t.t. kiekvienas individas gimsta objektyviai egzistuojančioje socialinėje struktūroje, kurioje jis sąveikauja su kitais jam reikšmingais asmenimis, atsakingais už jo socializaciją (tėvai, seneliai, broliai, seserys, kiti giminaičiai, mokytojai ir t.t.). Kiekvienas asmuo gimsta ne tik išoriškai egzistuojančioje visuomenės struktūroje (socialinė klasė, gyvenamoji vieta, tėvų pajamų dydis ir t.t.), bet ir objektyvioje socialiai konstruojamoje tikrovėje (vertybės, nuostatos, suvokimo kategorijos ir t.t.) socializuojamų asmenų socialinio pasaulio atsirinkimas priklauso nuo dviejų veiksnių:

- Nuo jam reikšmingų asmenų vietos socialinėje struktūroje
- Nuo jam reikšmingų asmenų biografiškai susiformavusio mąstymo tipo.

Pirminėje socializacijoje ypač svarbus yra asmens emocinis santykis su aplinka, nes be emocinio santykio su reikšmingais asmenimis iš viso būtų neįmanomas socializacijos procesas.

Vaikų tapatinimasis su reikšmingais asmenimis remiasi įvairaus pobūdžio emociniais ryšiais. Antrinė socializacija – tai asmens prisitaikymas viešojoje socialinėje aplinkoje. Antrinė socializacija remiasi pirmine socializacija, todėl svarbiausios antrinės socializacijos struktūros turi susiderinti su pirmine socializacija. Antrinė socializacija yra procesas apimantis konkrečių vaidmenų, kurie tiesiogiai susiję su darbo pasidalijimu, žinojimo perėmimu (Broom, Bonjean, Broom, 1992, p.85).

Nors socializacija yra universalus reiškinys, bet, sykiu būdama socialinis reiškinys, ji tiesiogiai susijusi su visuomenės socialinės organizacijos pobūdžiu. Todėl tikslinga skirti socializacijos ypatumus, sąlygotus visuomenės tipo:

- Socializacija tradicinėje visuomenėje. Tradicinėse visuomenėse socializacijos procesas yra griežčiau struktūruotas, nes perėjimas iš vienos amžiaus grupės į kitą yra pažymėtas įvairiais ritualais. Tradicinėse visuomenėse labai svarbu nustatyti aiškią ribą tarp vaikystės ir brandos, nes kiekviena amžiaus grupė yra tiesiogiai susijusi su griežtai nustatytais individo teisėmis bei privilegijomis.

- Socializacija modernioje visuomenėje. Modernioje visuomenėje perėjimas iš vienos amžiaus grupės į kitą yra labiau išėstas ir nėra aiškiai fiksuotas. (Matulionis, 2001).

Šeima yra tarpininkas tarp vaiko ir visuomenės, pirmoji ir pagrindinė socializacijos institucija, kurioje vaikas gauna pirmąsias žinias, perima vertybes, elgesio formas, būtinas gyvenimui visuomenėje. Šeimoje prasideda pasiruošimas šeimyniniam gyvenimui. Pasak B. Hess, E. Markson, P. Stein (1991), šiuolaikinė šeima nėra stabili ir pastovi. Šeimos skiriasi, vėl tuokiasi, vaikai bendrauja ne tik su tėvais, kurie gyvena kitoje šeimoje, bet ir su patėviais ir pamotėmis. Besikeičianti šeimos situacija neišvengiamai turi poveikį socializacijos procesui. Šeimoje vyksta ir atvirkštinė socializacija. A. Graham, C. Graham (2001) teigia, kad atvirkštinė socializacija gali vykti tik modernioje visuomenėje, nes tokia socializacija priklauso nuo socialinės raidos intensyvumo. Kaip teigia A. Giddens (2005), „asmenybė socializacija yra procesas, kuris bejėgį kūdikį pamažu paverčia save suvokiančiu, pažiniu asmeniu, turinčiu gimtosios kultūros įgūdžiu“ (Giddens, 2005, p. 42).

Neformalusis meninis ugdymas sudaro sąlygas patirti teigiamus išgyvenimus, pasitenkinimą, kitų pripažinimą, kuris tampa ne tik paauglio asmenybės socializacijos pagrindu, bet ir prielaida inkultūrizacijai (Lukšienė, 1993), dvasingumui, estetinėms vertybėms rasti, kurios įtakoja ir sieja žmonių sielą su žmonių santykių grožiu. (Jovaiša, 1994, p.84).

Neformaliuoju meniniu ugdymu siekiama, kad ugdytiniai susiformuotų optimalius elgsenos modelius kaip prielaidą sėkmingai sąveikauti su visuomene ir jos nariais, kaip galimybę efektyvinti asmens socializaciją.

1.2. Menai neformaliajame ugdyme

Neformaliojo ugdymo tikslas yra per kompetencijų ugdymą formuoti asmenį, sugebantį tapti aktyviu visuomenės nariu, sėkmingai veikti visuomenėje, padėti tenkinti pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius.

Menas laikomas tam tikra kalba ir komunikacijos priemone, kuriai suprasti bei vartoti reikia meninės ir estetiškos kompetencijos. Meno kūriniai atveria savitą ir turtingą prasmų bei vertybių pasaulį, kurio pažinimas yra toks pat reikšmingas, kaip ir mokslinis, matematinis, religinis ir kt. pažinimas. Asmeniui gebant stebėti, išgyventi ir suvokti meno kūrinius, tenkinamas jo meninio pažinimo interesas, didinamas sąmoningumas, išplečiamos objektyviojo ir ypač subjektyviojo pasaulio pažinimo ribos (Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai, 2003, p.435). Meninis ugdymas yra labiausiai susijęs su jausmų pasauliu, estetinėmis, dorovinėmis, dvasinėmis nuostatomis; leidžia siekti autonomijos, ką nors asmeniškai mėgti, pamėgdžioti, t.y. identifikuotis. M. Barkauskaitė (2003) teigia, kad stiprinant ir plečiant meninį (ir sportinį) ugdymą paaugliai atrastų prasmingą veiklą savirealizacijai, o svarbiausia, kad bet kuri meninio ugdymo kryptis praturtintų ir nukreiptų paauglį gerumui ir grožio kūrimui, humaniškam bendravimui, formuotų imunitetą vienišumui, depresijai, agresyvumui, savižudybei ar kitų žudymui. Pasak V. Matonio (2000) "pagal naudojamą medžiagą visa kūrybinė meninė veikla, remdamasi erdvės ir laiko substanciniu principu, skyla į keturias sritis: žodžių, garsų, regimosios rimties ir regimojo judėjimo meną. Žodžiais kuriama grožinė literatūra, garsų intonacijos yra muzikos pagrindas, iš statinės medžiagos kuriami dvimatės ir trimatės plastikos bei architektoninio meno kūriniai, o judesys dominuoja šokyje bei dramatinėje vaidyboje" (Matonis, 2000, p.14).

Šiandieninėje situacijoje meninis ugdymas yra plėtojamas per meno dalykų: **dailės, muzikos, teatrinės veiklos, šokių pamokas**, o kartu ir popamokinės veiklos metu (pvz. **literatūros** būrelyje). Visiems aišku, kad meninio ugdymo tikslas – ugdyti kūrybišką, aktyvią ir emociingą asmenybę, pasižyminčią etnine kultūrine nuovoka. Menai ugdo žmogaus jautimus, savimonę ir socialinę patirtį. Šie teiginiai pakankamai tiksliai suformuluoti bendrojo lavinimo mokyklos bendrosiose programose (Banytė, Vyšniauskaitė, 2001).

Dailė - vienas pagrindinių estetinio ir meninio ugdymo būdų, atverianti supančio pasaulio supratimą per individo jausmų ir idėjų pasaulį, drauge puoselėdama ugdytinio kultūrą ir jo vertybių supratimą (Malinauskas, 2003). Dailės ugdymo tikslas – ugdyti kūrybišką, laisvos dvasios, aktyvią ir emociingą, estetinei ir kultūrinei patirčiai atvirą asmenybę. dailės dalyko tikslas yra skatinti vaiko savaimingą kūrybą, aktyvinant vaizduotę, mąstymą, intuityvumą, sudaryti sąlygas kūrybinėms galioms plėtotis, ugdyti mąstantį, kūrybingą, išvalgų ir suvokiantį, aktyvų dailės vartotoją (Visockienė, 1999). Pasak P. Malinausko (2003), dailės užsiėmimuose reikėtų

vadovautis pedagogine nuostata: mokinys privalo patirti sėkmingos veiklos, t.y. dailinės raiškos džiaugsmą. Šį principą patogu įgyvendinti tuomet, kai ugdymo turinys ir procesas orientuojami per jausmoraišką, meninių emocijų sklaidą. Būtent meniniai išgyvenimai, tapę svarbia ugdymo turinio ir proceso sudėtine dalimi, leidžia sąmonės lygmenyje pagrįsti (paaiškinti ar suprasti) atitinkamų išraiškos priemonių funkcinį vaidmenį: ornamentas, spalvų deriniai ar linija nėra savitiksliai, o išreiškia tam tikrą turinį – meninę būseną. Beje, toks požiūris svarbus mokymosi motyvacijai stiprinti, nes nesunku suvokti dėsningumą – aukštesnis technologinis meistriškumas padeda išreikšti subtilesnius jausmus (Matonis, 2000).

Lietuvoje **muzikos** dalyko pagrindinėje mokykloje tikslas – suteikti muzikinės, estetiškos kompetencijos bei socialinės kultūrinės brandos pagrindus, ugdyti kūrybišką, aktyvią, emocingą, estetinei ir kultūrinei patirčiai atvirą moksleivio asmenybę, gebančią prasmingai dalyvauti aplinkos muzikiniame gyvenime (Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai). Muzikos žinių ir gebėjimų taikymas socialiniame gyvenime turi ypatingą reikšmę, nes įprasmina muzikos ugdymą. Kiekvienas vaikas yra su kitokios aplinkos kultūrine patirtimi, kuri priklauso nuo to, kokios toje aplinkoje vyrauja tradicijos, kokios muzikos klausoma, ar muzikuojama, ar lankomi koncertai. Lankant muzikos būrelį jis turi galimybę praplėsti akiratį, pasisemti naujos patirties, o svarbiausia – išmokti veikti. Tam pasitelkiami įvairūs projektai, kurių metu ugdomas savarankiškumas, mokėjimas bendrauti ir bendradarbiauti, planuoti, įveikti nenumatytus sunkumus, pristatyti savo veiklą ir gebėjimus. Tokie projektai gali integruoti ne tik muzikinę, bet ir platesnę menų veiklą (Velička, 1995). Muzika, kaip ir kitos meno rūšys ugdo ir puoselėja vaizduotę, intuityvumą, mąstymo ir jausmų kultūrą, kūrybiškumą, emocionalumą, grožio pojūtį. (Vaitoškienė, 2001).

Mūsų šalyje sukurtos ir išlaikytos senos profesionaliojo, mokyklinio bei neformaliojo ugdymo **teatro** tradicijos. Teatralizuotų renginių bei spektaklių organizavimas užima svarbią vietą vaikų gyvenime (Matonis, 2003, p.52). Teatrinė veikla – puiki komunikacijos priemonė, daranti teigiamą įtaką jauno žmogaus, kūno ir sielos sveikatinimui, svarbiausių poreikių tenkinimui (galimybė išreikšti save, siekti pripažinimo, pajauti visavertiškumą, bendrauti su bendraamžiais ir t.t.), plečianti pažintines ir kūrybines galias, padedanti bręsti jaunai individualybei. Teatrinė veikla ugdo dvasinį brendimą, intelekto formavimąsi, pasaulėjautą bei pasaulėžiūrą, kūrybingumą. Dramos vaidmens išgyvenimas gilina jutiminį ugdytinio pasaulio suvokimą, turtina jausmus, lavina kalbinę raišką, padeda atsikratyti kompleksų, pozityviai veikia asmens socializaciją (Prakurotienė, Tamulienė, Narauskas, 2008, p.9). Teatrinės veiklos tikslas – suteikti teatrinės ir estetiškos kompetencijos bei socialinės kultūrinės brandos pagrindus, reikalingus savarankiškai, kūrybingai bei atsakingai dalyvauti socialiniame kultūriniame gyvenime, tenkinti saviraiškos ir pažinimo poreikius (Bendrosios programos ir išsilavinimo

standartai, 2003). R. Ercmonienės (2001) teigimu, „teatras veikia mąstymą ir jausmus, tobulina kūną: intelektas – emocijos – fizinis kūnas“ (Ercmonienė, 2001, p. 24). Taigi ugdant jauną žmogų teatru, visomis dramos meno priemonėmis tobulėja mąstymas, lavėja kalbos raiška, gilėja jutiminis emocinis pasaulio suvokimas, lavėja kūno judesys. Tačiau teatrinė veikla neišsivaizduojama be grožinės literatūros. Su ja kiekvienas susiduria dar ankstyvoje vaikystėje. Suaugusieji supažindina vaikus su nuostabiu knygų pasauliu, su pasakiškais ar realiais jų herojais. Vėliau, kai jaunas žmogus perpranta skaitymo paslaptį, knyga jam tampa ištikimu draugu ir patarėju. (Prakurotienė, Tamulienė, Narauskas, 2008, p.20).

Literatūra – [lot. *litteratura*] – žodžiu išreikšta meninė kūryba, t.y. grožinė literatūra (Tarptautinių žodžių žodynas, 2005, p.440). Tai žodžio menas (rašytinis, sakytinis, tautosaka). „Skaitydami grožinės literatūros kūrinius, mes mokomės mylėti, kas gražu ir kilnu, bodimės tuo kas banalu ir bloga, daromės geresni, tobulesni, tauresni“ (Prakurotienė, Tamulienė, Narauskas, 2008, p.21). Kaip rodo praktika, kad niekas taip nesužavi vaikų meninio žodžio grožiu, žavesiu ir savitumu, intonacijų įvairove, žodyno turtingumu kaip pasakos. Jos viena iš vaikų, paauglių mėgstamiausių literatūros žanrų. Grožinę literatūroje taip pat didelę reikšmę turi ir poezija. Prozos sakinyje žodžiai išrikiuoti laisvai, tarsi šnekamojoje kalboje, poezijoje jie turi ypatingą tvarką ir ritmą. Poezija – labai subtilus menas, kai žmogui atsiveria nuostabus jausmų ir polėkių pasaulis, poezija tampa ypač brangi, tikslūs, lakoniški, vaizdingi apibrėžimai įstringa mūsų sąmonėn ir atmintin ir lieka visam gyvenimui (Tolstychas, Erengros, Makarovas, 1982, p.189-191).

Kuriant spektaklius labai svarbus ir sceninis judesys, šokis. Šokis visuomenėje dažniausiai laikomas arba linksminimosi būdu, arba išrinktųjų menu. Įvairūs socialiniai veiksniai suformavo prieštaringą visuomenės požiūrį į šokio meną.

Šokio kaip ugdymo dalyko svarbą pripažino daugelis pasaulio valstybių. Šokis, kaip neformaliojo meninio ugdymo dalykas, atveria savitą ir turtingą prasmų bei vertybių pasaulį, plėtoja vaikų estetinę ir meninę patirtį, ugdo bendruosius, kūrybos, šokio gebėjimus, judesių kultūrą, taisyklingą laikyseną, formuoja teigiamą požiūrį į šokio meną (Matonis, 2003). Pagrindinis šokio dalyko tikslas – išugdyti gebančią kurti ir komunikuoti šokio raiškos priemonėmis asmenybę, sudaryti galimybes įgyti šokio ir estetiškos kompetencijos pagrindus, reikiamus moksleiviui prasmingai dalyvauti aplinkos socialiniame kultūriname gyvenime (Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai, 2003). Šokis savitai veikia augančio žmogaus dvasinį brendimą, intelekto formavimąsi, kūrybingumą, pasaulėjautą bei pasaulėžiūrą, fizinį lavinimąsi. Į šokio sąvoką įeina lietuvių liaudies, istorinis, klasikinis, šiuolaikinis šokiai. Jie padeda:

- Pažinti lietuvių liaudies buitį, papročius, tradicijas, folklorą;

- Suvokti šokio ištakas, sceninio judesio kilmę, jo raidos etapus;
- Įsisąmoninti įvairių tautų kultūras, šokių savitumą, papročius ir tradicijas (pavyzdžiui, pasaulio tautų šokiai);
- Perprasti nūdienos šokio tendencijas, aktualias kultūros naujienas (šiuolaikinis šokis);
- Teoriniu pagrindu pažinti meno kūrinį. (Banon, 2001).

Taigi, šokis negali būti suvokiama vien kaip vaiko fizinių galių rutuliojimas. Jis ugdo visą žmogų, o ne tik lavina jo kūną; ugdo vaiko dvasinį pasaulį, fizines ir kūrybines galias, padeda atskleisti ir tobulinti kritinį mąstymą (Bessmertnaja, 2003, p.18).

Paaugliai pasirinkę menų dalykus turėtų galimybę gilinti žinias ir įgūdžius menų būreliuose. Šiandien jau neabejojama, kad neformaliojo meninio ugdymo efektyvinimas, kultūrinis ugdymas yra labai svarbūs viso ugdymo pažangai

1.3. Paauglys globos institucijoje

Vaikų globos problema pasaulyje tokia pat sena kaip ir pati žmonija. Lietuva turi senas vaikų globos tradicijas, puoselėtas ne vieną šimtmetį. Lietuvos globos institucijų istorijos pradžia siekia XVIII – XIX a. Tai, kad iki šiol daugelio sričių mokslininkai ieško optimalių alternatyvų, kaip spręsti vaikų globos problemas, rodo fenomeno aktualumą ir sudėtingumą. Istoriskai ir tradiciškai vaiko globa buvo jautri ir aktuali visuomenės problema, kuri neatsiejama nuo gailestingumo ir altruistinės pagalbos artimui. Globos namuose gyvenančių vaikų teisės bei jų įgyvendinimas – viena iš Lietuvos politikos dėl vaikų sričių prioritetų. Turi būti sukurta veiksminga globos sistema, įgyvendinanti kvalifikuotą pagalbą tėvų globos netekusiems vaikams. Sėkmingą tokios sistemos funkcionavimą lemia ne tik valstybės politika ir parama, bet ir visos visuomenės aktyvus dalyvavimas. Istoriskai globos namų funkcija buvo dvejopa: pasirūpinti apleistais vaikais, ir apsaugoti visuomenę nuo socialiai nepriimtiniu elgesiu pasižyminčių vaikų bei paauglių. Institucinė vaiko globa yra dviejų prevencinių etapų nesėkmės rezultatas, rodantis, kad buvo dedama per mažai pastangų teikiant paramą šeimai ir siekiant jos vientisumo išsaugojimo (Kaminskienė, 1998). Vaiko institucinę socialinę globą grindžia atitinkami teisiniai dokumentai. Šalyje taip pat yra parengta:

- Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės Valstybinio audito ataskaita apie vaiko globos organizavimą,
- Žmogaus teisių stebėjimo instituto tyrimo ataskaita apie vaiko teisių padėtį Lietuvos stacionariose globos ir ugdymo įstaigose,
- Ataskaita dėl Jungtinių Tautų Vaiko teisių komiteto išvadų įgyvendinant Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija Lietuvoje,

- Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos informaciniai pranešimai.

Vaiko teisių deklaracijoje, kuria Jungtinių Tautų Organizacijos Generalinė Asamblėja priėmė ir 1959 metais paskelbė, pažymėta, kad vaikui turi būti garantuota ypatinga apsauga bei galimybė sveikai ir normaliai fiziškai vystytis, protiškai, doroviškai, dvasiškai tobulėti ir dalyvauti visuomenės gyvenime. Pagrindinė vaiko ugdymo institucija, atsakanti už jo augimą, auklėjimą, yra šeima. Tačiau ne visos šeimos atlieka svarbiausią tėvų pareigą – rūpintis savo vaikais (Makarovienė, Žalpienė, Zambacevičienė, 1997). Gilinantį į globos problemas pastebimas, kad vaikai į globos įstaigas patenka dėl objektyvių ir subjektyvių priežasčių. Objektyviomis priežastimis reikėtų laikyti tėvų netekimą, tėvų sunkias ligas. Tačiau tokių vaikų Lietuvos globos įstaigose tik nedidelė dalis, daugumą sudaro vaikai, kurių tėvams atimtos tėvystės teisės. Šių šeimų vaikai labai anksti patyrė skausmą, alkį, neviltį, o tai turėjo įtakos vaikų psichikai, jų fiziologiniam bei moraliniam augimui (Barkauskaitė, Griepėdienė, 1998). Tik vienas iš dešimties vaikų praranda tėvų globą dėl jų mirties. 90% netenkančių globos vaikų turi bent vieną arba abu tėvus. Paliktų beglobių vaikų skaičiaus augimą lemia tėvų elgesys. Daugiau kai pusės netekusių globos vaikų tėvai nesirūpina savo atžalomis dėl savo negatyvių moralinių ypatybių (Lazutka, 1999, p.7)

Vaikų globos namuose darbas organizuojamas vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos patvirtintais nuostatais. Savivaldybės sprendimu vaikų globos namuose įkurdinami našlaičiai, likę be tėvų globos, laikinai netekusiems tėvų globos vaikams, kurių tėvai neužtikrina tinkamų gyvenimo ir ugdymo sąlygų. Visiems šiems vaikams būdinga deprivacija: sensorinė (dėl sensorinių stimulų stygiaus), kognityvinė (neturėjo sąlygų tyrinėti ir pažinti pasaulį), emocinė (nebuvo intymaus emocinio kontakto su tėvais), socialinė (neturėjo galimybių pažinti socialinių santykių įvairovės (Raslavičienė, 1996). Stengiamasi sukurti optimalias materialines, psichologines, pedagogines sąlygas vaikų vystymosi sutrikimams šalinti:

- Vaikų ugdymui sudaryti kuo mažiausiai apribotą pažinimui ir socializacijai aplinką;
- Tenkinti svarbiausius vaiko poreikius: fiziologinius, saugumo, meilės ir bendruomeniškumo, teigiamo savęs vertinimo, saviraiškos ir kt.;
- Rengti dorą, savarankišką, pasirengusią integracijai į visuomenę asmenybę (Makarovienė, Žalpienė, Zambacevičienė, 1997).

Vaikų globos institucijas pagal pavaldumą galima skirti į tris kategorijas:

- valstybiniai;
- savivaldybiniai;
- nevalstybiniai.

Vaikų globos įstaigų steigimą Lietuvoje lėmė ir skatino daugelis socialinių veiksnių. Iš sovietmečio paveldėta institucinė globa reformuojama nuolat, todėl susiduriama su įvairiomis problemomis – finansavimo, priežiūros, darbuotojų kvalifikacijos ir kt. (Dapšys, 1996).

Vaiko globos sistema Lietuvoje formuojasi jau keletą šimtmečių atsižvelgiant į vaiko globos sistemos kitimą, tačiau pirmą kartą vaiko globos teoriniai pagrindai buvo suformuluoti kuriant Lietuvos Respublikos vaiko globos įstatymą 1998 metais (LR Vaiko globos įstatymas, 1998). Šio įstatymo nuostatose tiksliai apibrėžta vaiko globos sąvokos, tikslai ir uždaviniai, globos steigimo principai, globos rūšys ir formos, globos nustatymo ir pasibaigimo pagrindai. Įsigaliojus naujam LR Civiliniam kodeksui (LR Civilinis kodeksas, 2000) šalia globos sąvokos atsirado (tiksliau tariant sugrįžo) rūpybos sąvoka, reikia paminėti, kad pagal naująjį Civilinį kodeksą vaiko globa nustatoma neveiksniam asmeniui, šiuo atveju vaikui iki 14 metų, o rūpyba nustatoma ribotai veiksniam asmeniui t.y. vaikui sulaukusiam keturiolikos metų (LR Civilinis kodeksas, 2000). Šiame darbe vartojama tik globos sąvoka, nes globos ir rūpybos sąvokos iš esmės savo tikslais ir uždaviniais nesiskiria. Šios sąvokos vaiko atžvilgiu skiriasi tik teisiniu aspektu, t.y. nuo keturiolikos metų vaikas įgyja dalinį veiksnumą.

Valstybė ratifikavusi Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvenciją įsipareigojo užtikrinti visapusišką paramą vaikui dėl įvairių socialinių, ekonominių, moralinių priežasčių netekusiam tėvų globos (JTO Vaiko teisių konvencija, 1995). Įgyvendinant šią konvencijos nuostatą pastaraisiais metais vaiko globa tapo viena iš aktualiausių socialinės apsaugos sistemos sričių. Svarbiausia organizuojant vaiko globą bei imantis bet kokių su vaiku susijusių veiksmų, turi būti atsižvelgiama į svarbiausią kriterijų – vaiko interesus (Braslauskienė, 2000).

Apžvelgus dokumentus, reglamentuojančius vaikų globos politiką, matyti, kad valstybės politikoje prioritetiniais uždaviniais keliami:

- atsižvelgimas į vaiko interesus ir poreikius;
- sudarymas vaikui gyvenimo sąlygų, kurios atitiktų jo amžių, sveikatą ir išsivystymą;
- rengimas vaiko savarankiškam gyvenimui šeimoje ir visuomenėje;
- darbuotojų, dirbančių su tėvų globos netekusiais vaikais, kvalifikacijos tobulinimas.

Vertinant vaiko globos sistemos formavimosi tendencijas galima daryti bendrą išvadą, kad vaiko globos reformos pasekoje padidėjo skaičius vaikų, kuriems buvo nustatyta globa, tačiau kartu išaugo vaikų skaičius grįžusių į savo šeimas iš visų tipų vaikų globos institucijų. Šį procesą galima vertinti kaip esminę vaiko globos filosofijos koncepcijos kitimą teigiama linkme (Socialinis pranešimas, 2007).

Šiandieniniai sprendimai turėtų tenkinti pagrindinius paauglio poreikius, grindžiamus vaiko raidos ir jos ypatumų pažinimu. Kalbant apie institucinio ugdymo specifiką, išryškėja prenatalinės ir postnatalinės patologijos, nepalankūs institucinės aplinkos, stereotipinio ugdytojo

bendravimo su paaugliu ir neadekvačių edukacinių technologijų taikymo veiksniai, determinuojantys paauglio raidos nevisavertiškumą (Radzevičienė, 2006).

Sparčios pastarojo dešimtmečio permainos Lietuvoje formavo šių dienų **paauglystės** veidą. Daugelis jaunuolių sėkmingai naudojami nepriklausomos valstybės privalumais, saviraiškos laisve. Tačiau nereikia pamiršti, jog paauglystė - kritinis amžiaus tarpsnis. Tai saviraiškos laisvės ir savęs ieškojimo metas. Socialinėje psichologijoje daugiausia dėmesio skiriama paauglystės amžiui – tarpsniui, kuomet intensyviai formuojasi asmenybė (Barkauskaitė, 2001). Paaugliai bando spręsti savęs pažinimo problemą. Psichologiniu požiūriu šis amžiaus tarpsnis yra vienas sudėtingiausių, prieštaringiausių ir įdomiausių. Paauglystė - tai toks laikotarpis, kai individo mes negalime laikyti nei vaiku, nei suaugusiu. Paauglystės ribos labai įvairios. Medikai nurodo vienas ribas, pedagogai kitas, sociologai bei teisininkai taip pat turi savas paauglystės ribas. Jos yra labai sąlygiškos, dažniausiai tarp 12 ir 18 metų. Paskui prasideda jau suaugusiojo žmogaus periodas. Paauglystė dar kartais skirstoma į ankstyvąją - tarp 12 ir 14 metų, 15-ieji metai – lyg pereinamasis tarpsnis, o 16-18 metai – vėlyvoji paauglystė. Paauglystės pabaigos tiksliai nurodyti neįmanoma; kai kuriose šalyse paauglystė baigiasi tada, kai individas visiškai subręsta lytiškai (tai fizinis organizmo subrendimo kriterijus), kitose - kai subręstama psichiškai ir sociališkai, prisiimama atsakomybė. Psichologiniu požiūriu paauglystė baigiasi tada, kai individas suranda savo tapatumą, susikuria savo vertybių sistemą, sugeba užmegzti ir palaikyti tarpusavio draugystės ir meilės santykius, numato ateities perspektyvą (Vaičiulienė, 2004).

Piaget pirmasis nustatė tai, ką dabar daugelis raidos psichologų pripažįsta skiriamuoju paauglio mąstymo bruožu: „daug dėmesio skiriama ne realybei, o galimybei. Abstrakčiai mąstyti pradama maždaug vienuoliktais gyvenimo metais ir šis mąstymas galutinai susiformuoja dažniausiai 15 metų vaikui“ (Žukauskienė, 2001, p.297). Dar vienas paauglio būdingas mąstymo bruožas atsiskleidžia sprendžiant socialines problemas. Jas sprendžiamas, paauglys nagrinėja įvairias hipotetines galimybes, jo atsakymai būna sudėtingi, nevienareikšmiški. Paauglio ir jauno žmogaus sugebėjimas mąstyti apie tai, kaip viskas turėtų būti, užuot apsiribojus tuo, kas yra, leidžia jam būti idealistu ir visuomenės reformatoriumi. Kitas paauglių egocentrizmo tipas kyla dėl naujo abstraktaus mąstymo galimybių. Paauglys supranta, kad kiti žmonės gali turėti skirtingą nuomonę, tačiau dėl ribotų sprendimų ir ribotos logikos pradeda manyti, jog jis yra visų aplinkinių psichologinio pasaulio centre.

Lytiškai bręstant, kūnas kinta fiziškai, įgauna suaugusiojo formas, o kognityvinė raida leidžia jaunam žmogui mąstyti logiškai ir įsivaizduoti savo ateitį, ją planuoti. Vyksta tolesnė psychosocialinė raida: paauglys ieško savo tapatumo. E. Erikson (1968), neatmesdamas bendrų psichoanalitinių teiginių, pabrėžia šią asmenybės tapatumo krizę. Jo teigimu, paauglystėje savotiškai eksperimentuojama bandant įveikti ego ribas ir praturtinti asmenybę nauja patirtimi.

Tačiau patologinės sumaišties būsenos gali grąžinti paauglį į ankstesnes raidos stadijas iš naujo peržiūrėti praeities konfliktus.

Šeima yra svarbi formuojantis paauglio tapatumui. A. Bandura (1997) ir kiti socialinio išmokymo teoretikai mano, kad paauglio elgesiui turi įtakos kitų asmenų elgesio modeliavimas. Tyrimai rodo, kad nuo tėvų elgesio su paaugliu stiliaus labai priklauso, kaip paaugliui pavyks įveikti tapatumo krizę. Daugelio tyrinėtojų (Trimakas, 1997) teigimu, paauglio statusą tarp draugų, bendraamžių labiausiai lemia šeima (jos socialinė padėtis, profesinis tėvų ir kitų šeimos narių išsilavinimas, materialinės sąlygos, psichologinis klimatas, šeimos narių tarpusavio santykiai, jų asmeniniai bruožai bei pažiūros ir t.t.). Paaugliai vaikų globos namuose savo statusą dažniausiai užsitikrina pasirinkdami delinkventinį elgesį. Daugelis vaikų namų paauglių, esančių nepilnamečių reikalų inspekcijos įskaitoje už įvairius teisėtvarkos pažeidimus, yra bėgę iš namų, išėdinėję iš pamokų. Bėgdami paaugliai bando išsilaisvinti iš artimųjų, auklėtojų kontrolės, atsikratyti atsibodusių pareigų ir reikalavimų, siekia „linksmo“, „laisvo“ ir „lengvo“ gyvenimo (Sviklas, 2005).

Paauglystėje formuojasi objektyvesnė autokoncepcija, paauglys objektyviau ima vertinti save ir kitus. Sėkminga identifikacija leidžia greičiau įveikti paauglystės krizę (Psichologijos žodynas, 1993). Daugumai įstaigose gyvenančių paauglių būdingas sumišęs identitetas. To priežastimi dauguma tyrėjų laiko tai, jog šiais paaugliais nuo pat vaikystės vietoj kelių nuolat juo besirūpinančių mylinčių suaugusiųjų rūpinasi daugelis vis besikeičiančių žmonių, kurie skirtingai su jais elgiasi, reaguoja. Kadangi „aš vaizdas“ ankstyvoje vaikystėje visų pirma formuojasi kitų vertinimų pagrindu, esant daugeliui įvairių vertinimų vaikui nesusiformuoja identiteto jausmas.

Socialiniai lūkesčiai, susiję su paauglio raida, skatina formotis suaugusiojo elgesį. L. Pulkkinen (1994) tai laiko paauglio raidos pagrindu. Pasirengti suaugusio žmogaus gyvenimui – tai pasiekti emocinę ir ekonominę nepriklausomybę, įgyti socialinius įgūdžius, reikalingus pilietiniam kompetentingumui palaikyti, profesijai pasirinkti ir pasirengti darbinei veiklai bei vedyboms ir šeimyniniam gyvenimui.

Pasak E. Grinienės (1990), paauglystėje susilpnėja loginis mąstymas, atmintis. Paaugliai atsakinėja trumpai, mėgsta kalbėti skiemenimis. Būdinga, kad psichikos sutrikimai mergaitėms dažniausiai atsiranda emocijų sferoje – paauglės pasidaro jautresnės, greitai pravirksta, be jokios priežasties kinta nuotaika. Berniukams daugiau būdingos motorinės reakcijos, elgsenos pokyčiai. Paaugliai susidomėję stebi aplinką, įvykius, nori asmeniškai juose dalyvauti. Jie trokšta žygdarbių, nori išgarsėti, išsiskirti iš kitų. Tačiau paaugliai dažnai neišsiugdo savybės tinkamai organizuoti savo veiklą, spręsti atsiradusias mokslo ir gyvenimo problemas. Jie eina keliu, kuris reikalauja mažiausio pasipriešinimo, negalvodami apie savo ateitį. Savotiška paauglio motorika

ir psichika, gyvenimo patirties stoka, savo jėgų pervertinimas ir nepakankamas gresiančio pavojaus įvertinimas kartais sąlygoja nelaimingus atsitikimus, traumas.

Vaikų globos namų paaugliai dažnai susiduria su bendravimo su suaugusiais problemomis. Paauglystėje vykstantys kokybiniai pokyčiai komplikuoja paauglio ugdymą. Dažnai jie nepasiduoda ugdytojų bei kitų suaugusiųjų įtakai, išryškėja įvairios nepaklusnumo ir protesto apraiškos. Norėdami išvengti nepageidaujamų konfliktų padarinių, ugdytojai ir kiti suaugusieji turi domėtis paauglių gyvenimu vaikų globos namuose: nepalikti paauglio vieno su savo problemomis, kurios atrodo jam neišsprendžiamos, stiprinti jo savarankiškumą. Suaugusiųjų parama, patarimas, platesnis asmeninio ir visuomeninio gyvenimo atskleidimas, parodant išorinio ir vidinio dvasinio gyvenimo savitumą bei prasmę ypatingai reikalingas paaugliams vaikų globos namuose (Navaitis, 1997).

Paauglystės tarpsnis mokslininkų laikomas rizikos amžiumi, nes tada pradeda sparčiai formotis asmenybė, aktyviai vykti jos socializacija, atitinkamų vaidmenų prisiėmimas, kt. Labai tikėtina, kad šiame procese gali pasitaikyti įvairių elgesio defektų, įtakojančių deviantiškos asmenybės susiformavimą. Paauglystės laikotarpiu stipriai pasikeičia paauglio gyvenimo ir veiklos samprata, jo socialinis vaidmuo. Jis turi prisiimti naują visuomeninį statusą, padėti bendruomenėje, suaugusieji jam pradeda kelti didesnius bei rimtesnius reikalavimus. Bene svarbiausias reiškinys, kuris vyksta paauglio gyvenime šiuo pereinamuoju laikotarpiu, yra jo noras, būtinybė pažinti patį save. Atsakymo į klausimą „Kas aš?“ radimas tampa pačiu svarbiausiu ir aktualiausiu uždaviniu. Šis kelias dažnai būna ilgas, reikalaujantis labai daug vidinių pastangų, neretai skausmingas, bet tuo pačiu ir labai naudingas, nes atsakymo radimas į klausimą „kas aš esu?“ skatina paauglį domėtis pačiu savimi, padeda jam formuoti pažiūras į tam tikrus reiškinius, dalykus, turėti savo nuomonę, susidaryti savo vertybių sistemą, kuria remiantis jaunas žmogus vertins, lygins savo bei kitų veiksmus, jaus atsakomybę už savo poelgius, žodžius ir pan. Dažniausiai šiame amžiuje paaugliams iškyla daug problemų bendraujant su suaugusiais (Gučas, 1990). Vaikų gyvenančių globos namuose tėvų netekimas dažnai sukelia depresiją. Jos apimtas žmogus jaučiasi atstumtas ir paliktas, praradęs mylimą žmogų. Visa tai sukelia pyktį ir nusivylimą, o tai lemia menką savivertę ir savikritiką. Jie turi daug problemų, kurios skatina ne tik griebtis tabako, alkoholio ar narkotikų, bet ir ryžtis savižudybei. (Vaičiulienė, 2004, p.97). Pasak A. Petruolytės (2003), kaip paaugliui globos namuose nesiseka spręsti tiek daug problemų, jis ima pykti ant savęs ir kitų, tampa agresyvus, arba priešingai, puola į depresiją, ilgalaikį liūdesį, pesimizmą, jaučiasi nelaimingas.

Kaip kritinis laikotarpis paauglystė neretai vertinama prieštaringai. XX a. pradžios amerikiečių psichologas G. S. Hallas paauglystę pavadino audrų ir stresų laikotarpiu. Taigi, vieni mano, kad tai sudėtingas psichinės raidos etapas, kiti tvirtina, kad paauglystė – nebūtinai

konfliktų ir stresų metas. Л. С. Виготский (1984) teigimu, vaiko raidą sudaro tam tikri stabilūs laikotarpiai, kai vyksta laipsniški pokyčiai. Taip pat egzistuoja kritiniai laikotarpiai – krizės, kai vaiko asmenybė išgyvena staigius pokyčius ir lūžius.

Paauglio psichologijos supratimas tampa išsamesnis pažvelgus į ją iš įvairių perspektyvų, nes ši sudėtingą raidos laikotarpį veikia tiek mikro-, tiek makroveiksniai: istorinis, kultūrinis, kontekstas, socialinės interakcijos, tarpasmeniniai santykiai, biologinės bei kognityvinės permainos. Tradicinės psichoanalitinės teorijos požiūriu, paauglystės centre atsiduria lytinio brendimo procesas ir su juo susijusios socialinės emocinės permainos (Vaičiulienė, 2004, p.20). Analitinės psichologijos požiūriu, vaikui vystantis jo psichikoje vyksta tokie pat procesai kaip ir apskritai tarp sąmonės ir pasąmonės. Vaikas paveldi gebėjimą būti sąmoningas, tačiau ankstyvi sąmonės formavimosi procesai neturi tęstinumo. Tam tikras tęstinumas atsiranda tik tada, kai vaikas pasako „aš“. Prie ego centro prisijungia vis nauji sąmonės fragmentai. Tai vyksta visą gyvenimą (Юнг, 1995). Kognityvinių teorijų požiūriu, individas atrodo aktyvus ir racionalus. Informaciją jis ne tik gauna, bet ir apdoroja, į stimulą ne tik reaguoja, bet ir suteikia jam prasmę. Individas pats tampa savo tikrovės kūrėju, sugeba kelti sau tikslus, planuoti, apmąstyti uždavinius. Kognityvinės teorijos turi didelę praktinę reikšmę. Jos leidžia nustatyti, kada paauglys yra pasirengęs spręsti tam tikras gyvenimo problemas (Виготский, 1984).

Kai kurie mokslininkai (Kaminskienė, 1998) išskiria priežastis, dėl kurių, paauglių, ugdomų institucijoje, psychosocialinė raida tampa nevisavertė:

- Netinkamas suaugusiojo bendravimo su vaiku pobūdis, nepatenkinantis vaiko pirminių psichinių poreikių – nukenčia emocinė sfera;
- Nuolatinė suaugusiųjų, kurie tiesiogiai ugdo vaiką, kaita;
- Pedagoginės technologijos, neatitinkančios ugdytinio psichinio išsivystymo lygio, pagrindinių reikmių ir realių vaiko galimybių;
- Nepakankamas ugdytojų psichologinis ir pedagoginis išprusimas, abejingas požiūris į vaiką;
- Nepakankamas ugdymo programų, kurios numatytų ne šeimoje augančio vaiko ugdymą, parengimas;
- Nepakankamai diferencijuotas ugdymas.

Globos institucija gali patenkinti tik fiziologinius (maisto, miego, šilumos) vaikų poreikius, tačiau psichiniai poreikiai (bendravimo, saugumo jausmo, prieraišumo, teigiamų emocijų potyrių ir kt.) yra tenkinami minimaliai. Iki šių dienų nėra, ir, matyt, nebus rasta alternatyva motinos meilei ir ugdymo šeimoje tradicijai. Šeima kuriasi meilės pagrindais. Ją saisto intymiausi dvasios ir kūno bei kraujo ryšiai. Šeima iškelia žmogų į aukštesnę gyvenimo plotmę. Šeimoje turi atlikti ne vien žmogaus, bet vyro ar žmonos, sūnaus ar dukters, brolio ar sesers vaidmenis ir pareigas.

Jokia kita bendruomenė negali atlikti šių funkcijų, ypač šeimos dvasios, šeimyniškų santykių. Teigiama, kad atimti iš žmogaus šeimos gyvenimą reiškia atimti didžiąsias žmogiškąsias vertybes tėvų meilę vienas kitam, meilę vaikams, vaikų meilę tėvams, intymiausią žmogaus ryšį su žmogumi, didžiausią žmogiškąjį artumą, tikėjimą, rūpestį vienas kitu, individualių poreikių patenkinimą ir t. t. (McNichol, Tash, 2001).

Per pastarąjį dešimtmetį respublikos vaikų globos namuose vyksta įvairūs pokyčiai. Vienas jų – vaikų gyvenimas vaikų namuose **šeimynų** principu. (Sakalauskas, 2007). Dauguma valstybinių vaikų globos ir ugdymo institucijų savo iniciatyva dalyvauja įvairiose programose, po truputį keičia nusistovėjusias auklėjimo bei vidaus tvarkos nuostatas, kaip vieną iš pavyzdžių galima paminėti – šeimynas. Vaikų globos namuose vaikai apgyvendinami šeimynomis, tai yra taikomas brolių ir seserų neišskyrimo principas. Šeimynose gyvena įvairaus amžiaus 10 – 12 vaikų. Tokioms šeimynoms yra skiriamos patalpos (poilsio kambarys, miegamieji, vonia, tualetas bei virtuvėlė), kuriomis naudojasi tik šeimynos nariai. Šis vaikų gyvenimo modelio organizavimas taikomas didesnėje pusėje globos institucijų (51%), 27 % institucijų tik dalinai taiko šeimynų principą, o 21% visai netaiko (Darbo santykių tyrimo instituto duomenys, 2007). Namuose vaikai gyvena šeimynose, o mokosi artimiausioje vidurinėje mokykloje. Šeimynos sudaromos iš įvairiausių amžiaus vaikų, o vienos šeimynos vaikai gyvena kartu, nes yra stengiamasi, jog nebūtų atskirti broliai ir seserys. Vaikų globos įstaigose taikomos optimizavimo priemonės, kuriose vykdoma įstaigos veikla artima šeimos aplinkai. Šeimynos formuojamos įvertinant kiekvieno vaiko interesus ir jo individualius poreikius, giminystės ryšius ir amžių. Vaikų globos įstaigų administracija turi sudaryti saugias sąlygas vaikams įgyti namų ruošos įgūdžių (pasigaminti sau maistą, išsiskalbti ir išsilyginti sau drabužius, susitvarkyti kambarius ir pan.). Vaikų globos įstaigose vaikams turi būti sudarytos jų amžių atitinkančios priežiūros ir ugdymo sąlygos. Vienoje auklėjamojoje grupėje optimalus vaikų skaičius yra 8 vaikai, leidžiama ne daugiau kaip 12 vaikų. (Projektas Nr. 12TS – 19/19, 2009). Vaikai pagal sudarytą grafiką būdi globos namuose, dalyvauja buitines darbų ruošoje, tvarko kambarius ir atlieka daugybę kitų funkcijų, padedančių jiems ugdytis gyvenimiškus įgūdžius ir atsakomybės jausmą (Braslauskienė, 2001). Šeimynų veikla grindžiama:

1. Lietuvos Respublikos Vaikų Globos įstatymais;
2. Vaiko Teisių Deklaracija ir Konvencija;
3. Įstatymais;
4. Poįstatyminiais aktais.

Šeimynose siekiama sudaryti tinkamas sąlygas auklėtiniams siekti švietimo įstatymu reglamentuojamo ir valstybinius standartus atitinkančio pagrindinio ir bendrojo išsilavinimo; ugdyti asmens pilietiškumą; plėtoti šeimyninius santykius, darbinę nuotaiką.

Vaikų globos namų šeimynų uždaviniai:

- Bendruomenės, kurios gyvenimas ir veikla grindžiami demokratiškumo ir humaniškumo principais, kūrimas.
- Ryšių su globėjais, tėvais palaikymas ir plėtojimas.
- Vaikų ugdymas tautiškumo dvasia, vadovaujantis globos namų šeimynų etninės kultūros programa.

Tautinės vaikų auklėjimo tradicijos natūraliai brandina šeimos narių, savųjų pajautimą, ugdo etninį šeimos tipą. Jos įvertina lietuvių rimtumą, tvirtumą, ramumą, atsakingą požiūrį į šeimą. Tauriausios auklėjimo idėjos, kurias puoselėjo mūsų senoliai ir tėvai, pirmiausia diegiamos šeimoje. Tradicinė liaudies pedagogika buvo pagrįsta siekimu išugdyti fizines ir psichines vaikų savybes esminiams žmogaus gyvenimo tikslams – gerai dirbti, pratęsti šeimą ir susigyventi su aplinka. Nuo senų laikų Lietuvos šeimoje per papročius ir tradicijas buvo perduodama patirtis: požiūris į pasaulį ir gyvenimą, tikėjimas, dorovė, elgesio būdas, kultūros vertybės, socialinių santykių formavimas ir kt. Nykstančios lietuvių auklėjimo šeimoje tradicijos yra svarbus veiksnys, dėl kurios akivaizdžiai pablogėjo vaikų ugdymas (Miškinis, 2006).

Tradicija – tai istoriškai susidariusių ir žmonių bendrijose įsitvirtinusių kultūros formų perdavimas iš kartos į kartą, pačios perteikiamos kultūros formos, jų perdavimo būdai. Tradicijos susijusios su svarbiausiais žmogaus gyvenimo įvykiais: santuoka, kūdikio gimimu ir vardo suteikimu, laidotuvėmis ir mirusiųjų pagerbimu, įvairiomis kalendorinėmis šventėmis (Miškinis, 2003.), (smulkiau skaityti 5 priede).

Anot K. Miškinio (2003), šeimos šventės, tradicijos, papročiai yra bendrosios tautos kultūros dalis. Jų puoselėjimas turi svarbią auklėjimo funkciją, daro didžiulį poveikį jaunos asmenybės ugdymui. A. Maceinos (1991) teigimu, šeima yra tas pradas, kuris skleidžia tautiškumą individuose ir parengia svarbiausius tautos gyvavimo principus. Tauta lemia šeimos kalbą, jos papročius, teisę ir apskritai visą kultūrinį gyvenimą. Tautiškumo ugdymas prasideda išmokusiam kalbėti vaikui, kuomet ateina pasakų tarpsnis. Čia jis patiria kūrybinius tautos užmojus ir estetinę tautos nuovoką. Per pasakas ir padavimus, per legendas, mitus ir dainas, per tautinius šokius ir žaidimus vaikas yra įvedamas į estetinį tautos pasaulį.

Nors šeima yra giminystės ryšiais susieta mažiausia žmonijos bendruomenė, regeneruojanti tautą, ir ugdanti jaunąją kartą pasauliui, tai bandoma įgyvendinti ir vaikų globos namuose kuriant šeimynas. Vienas svarbiausių jos tikslų – sudaryti normalias sąlygas paaugliui įgyti veiklos pasaulyje patirtį, kad galėtų savarankiškai dirbti ir laimingai gyventi.

Navickienė (2005), „lavinant ir formuojant mokinių meninį skonį įmanoma ne tik išugdyti jaunojo visuomenės nario meninę kultūrą, bet ir sumažinti vaikų nusikalstamumo tikimybę, skatinant ugdytinių užimtumą bei formuojant jų socialinius įgūdžius“ (Navickienė, 2005, p. 27). Amerikiečių tyrinėtojai taip pat nustatė, kad sąlytis su menais padeda vaikams išsiugdyti pagrindinius mąstymo būdus, kūrybingumą, gebėjimą kelti bei spręsti problemas, pasitikėjimą savimi. Be to, šie tyrimai atskleidė ir tai, kad menų programos padeda nedrausmingiems, sunkiai ugdomiems ar socialiai nuskriaustiems vaikams įgyti pozityvių žinių, drausmės įpročius ir didesnę savigarbą, didina asmenybės socializaciją (Šeduikienė, 2003).

Vaikų globos namai – globos ir ugdymo institucija, kurioje vaikai yra ugdomi ir kurioje nuolat gyvena. Šiuo atveju edukacinė ir institucinė aplinka yra susipynusios, veikia vien kitą, jų įtaka ugdytiniams vienodai svarbi ir griežtos ribos tarp jų išskirti negalima. Kaip teigia V. Rajeckas (2002), visa aplinka žmogų ugdo. Taigi ugdymas gali vykti tiek institucinėje, tiek edukacinėje aplinkoje. Skurdžią socialinę paauglių patirtį sąlygoja monotoniška įstaigos aplinka, veikla, neigianti vaiko individualumą. Institucijose aplinka negali sudaryti paaugliui tokių sąlygų, kad jis jaustųsi emociškai saugus, mylimas, perimtų elementarią socialinę patirtį, suprastų suaugusiųjų tarpusavio santykius, natūraliai įgytų dorovės ir moralės pradmenis, t.y. institucija negali perimti ugdymo šeimoje funkcijų (Radzevičienė, 2006). Šiuolaikinėje visuomenėje tarp vaikystės ir brandos atsiranda paauglystė, nes paauglystė – ne tik biologinis, bet ir socialinis reiškinys. Sociologijoje formuojasi net atskira tyrimo šaka – jaunimo sociologija, kurioje paauglystės problemos užima svarią vietą. Paauglys – tai asmuo, kuris jau nebenori būti vaiku, bet dar nepriimamas į suaugusiųjų tarpą. Lyginant su tradicinėmis visuomenėmis, modernioje visuomenėje pailgėja socialinio brendimo laikotarpis, nes būtina perimti žymiai didesnę patyrimą. Modernios visuomenės „palieka“ asmeniui daugiau laiko perimti būtiną toje visuomenėje gyvenančiam individui žinojimą, mokėjimus, įgūdžius, normas bei vertybes. Kartu iškyla įvairios auklėjimo, švietimo, laisvalaikio, profesinio mokymo ir kitos problemos. Paauglių socializacijos trukmė priklauso ne tik nuo visuomenės tipo, bet ir nuo visuomenės socialinio sluoksnio. Turtingesnių klasių atžalos ilgiau bręsta, nes turi didesnes galimybes perimti didesnę visuomenės patyrimą ir žymiai vėliau įsijungia į aktyvų visuomenės gyvenimą. Neturtingesnių klasių atstovai greičiau įsijungia į visuomenės gyvenimą, nes turi menkesnę galimybę mokytis, lavintis ir t.t. jų socialinės gyvenimo sąlygos verčia greičiau tapti savarankiškais ir patiems užsitikrinti savo pragyvenimą. Tad šių klasių atstovai turi menkesnes galimybes įgyti reikšmingą vietą visuomenėje. (Leonavičius, 2003, p. 238) Šiandien vis plačiau pripažįstama, kad šeimos vaidmuo socializacijos procese mažėja dėl kitų socialinių institutų kaitos. (Mead, 1998).

Pasak V. Aramavičiūtės (1998), ugdymas globos namuose – tai ugdytinio vertybių ir jo sąveikos su ugdytoju nuolatinis tobulinimas, padedantis ugdytiniui atskleisti savo asmenybę ir

kūrybiškai veikti pasaulyje. В. Ясвин (2001) edukacinę aplinką apibūdina kaip įtakų ir asmenybės formavimo pagal tam tikrą etaloną sistemą, sudarančią galimybes asmenybei vystytis socialinėje ir erdvinėje daiktinėje aplinkoje. Taigi, vaikų globos namų aplinka gali būti vertinama kaip ugdomoji, edukacinė, nes ugdytinių ir ugdytojų santykiai yra nuolatiniai. Ugdytojai prižiūri, globoja vaikus, ir juos ugdo. Nuolatinis ugdytinių ir ugdytojų **bendravimas** ir **bendradarbiavimas** šiuo atveju apibrėžiamas kaip konstrukcinė sąveika, kuri, A. Maceinos (1991) įvardyta kaip pedagoginė meilė, kuri akivaizdžiai atsiskleidžia per motinos ir vaiko santykius. Sąveika tarp ugdytojų ir ugdytinių vaikų globos namuose yra laikoma vienu iš pagrindinių mechanizmų, transformuojant socialines idėjas iš visuomeninės sąmonės į individualią.

Bendravimas yra žmonių santykių forma. Žmonės keičiasi patirtimi, nuomonėmis, dirba bendrą darbą. Bendravimas suteikia informacijos ir reguliuoja žmonių elgesį. Bendradarbiavimas – tai žmonių siekis darniai veikti su kitais žmonėmis, pasirengimas paremti ir padėti siekiant bendro tikslo. Tai elgesys ir procesai, kuriuos galėtume laikyti žmonių veiklos pagrindu, leidžiančiu kurti ir išlaikyti tvirtas demokratines bendruomenes (Skeirienė, 2009). Bendradarbiavimas atsiranda tik tada, kai individus ar grupes sieja idėjos, sukuriama santykiai, paremti lygiomis teisėmis, pasitikėjimu ir bendrų tikslų siekimu. Bendradarbiavimu laikytinas bendras bent dviejų asmenų veiklos vykdymas. Galima teigti, kad bendravimas svarbus bendradarbiavimui žmonėms kartu dirbant vieną darbą. Dar kiti autoriai bendradarbiavimą laiko vertybe, kuri turi būti mūsų visuomenėje pripažįstama, nes bendradarbiavimas formuoja „naują“ – demokratinę – visuomenės kultūrą visose socialinio gyvenimo srityse. Bendravimas yra bendradarbiavimo pagrindas, tačiau vien tik bendravimas neužtikrina bendradarbiavimo (Vijeikis, Vijeikienė, 2000). Bendradarbiavimas - tarpusavio sąveika, sudėtingi, įvairialypiai žmonių kontaktai, atsirandantys iš bendros veiklos poreikių. Tai keitimasis informacija, abipusis poveikis, tarpusavio suvokimas. Bendradarbiaujama tuomet, kai siekiama bendro tikslo. Bendraudami žmonės tampa priklausomi vienas nuo kito ir per bendravimo aktą kuria savo tarpusavio santykius. Lietuvos pedagogai apie bendradarbiavimą kalba įvairiais lygmenimis: vieni žvelgia į jį kaip į principą, kiti - kaip į ugdymo modelį, metodą. Pedagoginio bendradarbiavimo praktika Lietuvoje neturi gilių šaknų. Jo sąlygas ir galimybes tyrė R. Kontautienė (2000). Buvo tirta ugdytojų tarpusavio bendradarbiavimas. Nustatyta, jog Lietuvos ugdytojai dar nesuvokia pedagoginio bendradarbiavimo fenomeno kaip humanistinio ugdymo sistemos ir neįvertina, kad pokyčiai yra būtini. „Remdamiesi „senuoju“ totalinio ir autoritarinio tipo mokyklos funkcionavimo stereotipu, pedagogai ne retai bando tik formaliai taikyti pavienius technologinius bendradarbiavimo metodus“ (Kontautienė R., 2000, p. 17). Pasak H. Garner

(1995), kuo anksčiau bendradarbiavimo gebėjimai bus diegiami, tuo sklandžiau vyks asmenybės socializacija.

Bendradarbiavimas palengvina informacijos, turimų žinių sklaidą, padeda išsiugdyti reikiamus įgūdžius. Bendradarbiavimo procesas tenkinant ugdymosi poreikius įtakoja pozityvesnes ugdytojų nuostatas auklėtinių atžvilgiu. Walther-Thomas ir kt. (2000) remdamiesi atliktais tyrimais išskyrė septynis būtinus integruoto ugdymo bruožus: 1) bendradarbiavimas; 2) bendras vadovavimas; 3) vieninga vizija; 4) nuoseklus planavimas; 5) pakankami ištekliai; 6) pagalbos tęstinumas; 7) nuolatinis vertinimas ir tobulinimas. Ugdytojų bendradarbiavimas dažniausiai prasideda nuo konsultacijos, kuri gali peraugti į bendravimą, kooperavimąsi, bendradarbiavimą komandoje ir partnerystę (Brendtro, Bacon, 1995).

Bendravimas apibūdinamas, kaip informacijos perdavimo, priėmimo arba pasikeitimo aktas, idėjų raiškos menas. Bendravimas apima kalbėjimą, klausymą, tarpusavio konfliktų sprendimą, problemų iškėlimą ir pan. Sėkmingo bendravimo komponentai yra supratimas, pasitikėjimas, autonomija, lankstumas. Tinkamas bendravimas sudaro gerą pagrindą kooperavimuisi ir bendradarbiavimui.

Mokslininkai teigia, kad komanda – tai kartu dirbančių asmenų grupė, kurioje visų veikla yra būtina bendram tikslui įgyvendinti ir kiekvieno grupės nario individualiems poreikiams patenkinti. Pagrindiniai komandos bruožai yra bendradarbiavimas, tarpusavio pagalba, vienalytiškumo ir įvairiapusiškumo pusiausvyra. Bendradarbiaujama dirbant kartu, sujungus intelektines jėgas, pagalba vienas kitam, bendras problemos sprendimas ir bendras sprendimo priėmimas (Želvys, 2001).

Ugdytojas, dirbantis globos įstaigoje, turėtų stengtis (Ankstyvojo ugdymo vadovas, 2001):

- kurti palankias sąlygas paauglių dvasiniam tobulėjimui, individualybės skleidimuisi;
- realizuoti individualumo principą, atsižvelgdamas į paauglio kultūrinę, socialinę patirtį, jo protines galias, charakterį, temperamentą, taip pat diferencijuoti ugdymo tikslus;
- kurti paauglio išsivystymo lygį atitinkančią aplinką.

Pedagoginis meistriškumas daug priklauso nuo pedagoginių gebėjimų, kurie leidžia lengvai, greitai ir gerai atlikti pedagoginę veiklą. Ją sėkmingai vykdyti, edukologų (Pollard, 2002; Kwiecinski, Sliwerski, 2004) požiūriu, padeda ugdytojų gnostiniai, konstrukciniai, komunikaciniai, ekspresiniai, organizaciniai, intelektualiniai, kūrybiniai gebėjimai. Pedagoginėje literatūroje nurodoma, kad ugdant paauglių socialinius įgūdžius ypač svarbūs gnostiniai, organizaciniai ir komunikaciniai pedagogo gebėjimai. Gnostiniai ugdytojų gebėjimai padeda jam geriau pažinti individualius paauglių ypatumus ir rasti kelią prie kiekvieno paauglio bei veiksmingai taikyti pedagogines poveikio priemones (Brady, 1995). Veiklos poveikis paauglių socialiniams įgūdžiams ugdyti ypač priklauso nuo ugdytojų gebėjimų organizuoti veiklą.

Organizaciniais gebėjimais pasižymintis ugdytojas moka patraukliau kelti idėjas, geriau sutelkti paauglius jas įgyvendinti, taikliau atsižvelgti į jų galias ir jas plėtoti, racionaliau paskirstyti darbus, taktiškiau kontroliuoti ir vertinti (Jovaiša, 2001). Komunikaciniai gebėjimai leidžia ugdytojui lengvai užmegzti kontaktus su paaugliais, sėkmingai plėtoti dialogą, sukurti prielankumo ir pasitikėjimo santykius (Pollard, 2002).

Svarbiausių paauglių poreikių tenkinimo galimybių nebuvimas arba sumažėjimas, trunkantis pakankamai ilgai ir lemiantis asmenybės raidos pokyčius apibrėžiamas kaip deprivacija (Anglų – lietuvių kalbų specialiojo ugdymo žodynas, 2002). Vaiko raida globos institucijoje vyksta ne pagal natūralius, prigimtinius dėsningumus ir psichofiziologinius poreikius, o yra sąlygojama institucijos specifikos, joje dirbančių pedagogų **asmeninių savybių**, jų profesinės kompetencijos ir genetiškai determinuotų vaiko raidos veiksnių.

Sena Lietuvos tradicija – ugdytojas savo aplinkoje, kurioje dirba turi būti šviesulys, dvasinės kultūros vertybių propaguotojas ir diegėjas, vaikų teisių saugotojas. Ugdytojai yra pašaukti ugdyti dorą, socialiai aktyvų paauglį, tikrą gimtojo krašto šeimnininką, kuris privalo išeiti į visuomenę, užmegzti ryšius su visais socialiniais institutais, sutelkti juos naujosios kartos ugdymui (Vaitkevičius, 1995). Paauglių socializacijos problemas reikėtų spręsti bendradarbiaujant ugdytojams ir paaugliams, t.y. visai bendruomenei. Jei globos namuose bendravimas yra tik individualus, tai paaugliai jaučiasi vieniši ir izoliuoti (Valickas, 1997). Vaikų globos namų veikla grindžiama visų bendruomenės narių bendravimu ir bendradarbiavimu. Ugdytojai siekia permainų visame paauglio gyvenime ir veikloje. Jie daro poveikį individui ar grupei, taiko kompleksą priemonių, teikia konsultacijas, bendradarbiauja su kitais ugdytojais, įjungia į šia veiklą kitas institucijas tuo atveju, kai reikia keisti įstatymus, saugančius ir ginančius paauglių teises (Gailienė, Bulotaitė, Sturlienė, 1996, p.25).

Kiekvienas asmuo turi savo vidinę prigimtį, kuri yra suformuota patyrimo, nesąmoningų minčių ir jausmų, bet nėra šių jėgų valdomas. Paaugliui gali būti leista pasirinkti daug ką, kas susiję su jo asmenybės augimu. Ugdytojai, paaugliams netekusiems tėvų, vaidina svarbų vaidmenį, patenkindami vaiko fiziologinius, saugumo, meilės, priklausomumo ir pagarbos poreikius, tačiau jie turėtų tik sudaryti palankias sąlygas, kad paauglys pats tobulintų savo asmenybę (Butkienė, Kepalaitė, 1996). Neformaliojo meninio ugdymo pedagogui, žmogui suvokiančiam atsakomybę už tautos, jos vertingumo išsaugojimą, nepakanka stebėti vykstantį procesą, konstatuoti sociokultūrinius pokyčius. Turime kiekvienas prisiišti misiją – nuolatos dirbti ugdomąjį darbą jaunimo tarpe, padedant jam susivokti gyvenimo problemose ir savyje. Iš to seka, kad vaikų globos namai negali būti vien gyvenamoji vieta, bet turi remtis tikrosiomis vertybėmis, jas teigti ir ugdyti. Tam tikslui įgyvendinti labai svarbi prielaida – ryški ugdytojo asmenybė. Kaip žinia, asmenybė nėra vien jo paties pastangų kūrinys, nes daug įtakos jos

ugdymui turi prigimtis ir kaupiama gyvenimo patirtis. Dirbančio vaikų globos namuose ugdytojo paskirtis ir yra: išnaudojant realias sąlygas sąmoningai, kryptingai kurti naują aplinką, sudaryti sąlygas naujai kartai patirti prasmingesnį, įdomesnį gyvenimą, pajuntant atlikto darbo ar veiklos reikalingumą aplinkiniams, išgyvenant teigiamas emocijas, sulaukiant įvertinimo ir kt. (Barkauskaitė, 2003, p.12) Pozityvi žmogaus prigimtis skleidžiasi savaime, jei bręsdamas jis gali realizuoti savo pagrindinius fiziologinius (būti aktyvus, ilsėtis, maitintis, saugiai jaustis ir kt.) ir dvasinius (esu pastebėtas, išgirstas, išklaustytas, suprastas ir priimtas toks, koks esu, myliu ir esu mylimas) poreikius (Maslow, 1989). Vadinas šiandieninė neformalioji meninė veikla turi būti orientuota į paauglį, ko jis nori, kas jam patinka ir kas naudinga, o ugdytojai tiesioginiu ir netiesioginiu bendravimo pagrindu turi sugebėti ugdyti dorovinę asmenybę, sudaryti sąlygas vaiko socializacijai. Tada kyla klausimas, kokiomis savybėmis turi pasižymėti neformalios meninės veiklos ugdytojas, kad jis būtų įdomios ir naudingos veiklos iniciatorius ir organizatorius (kartu su paaugliais) ir kad ta veikla būtų mokymo proceso tąsa ir papildymas. Pasak S. Dapkienės (2002) pirmoji savybė dvasingumas. Tai žmogaus tobulumo išraiška, tai aktyvus santykis su tikrove, kūrybiška laisvės ir reiklumo sau vienovė, tai sąžiningumas, gebėjimas skirti gėrį nuo blogio, tai rūpinimasis kitais, atkaklus savęs tobulinimas ir pan. Antroji savybė – kūrybiškumas. Ko nors naujo kūrimas visada bus paremtas vaizduote, pedagogine nuovoka, atitinkamomis mąstymo operacijomis. Trečioji – bendravimo kultūra, tai ypatinga žmonių santykių forma, kai žmonės keičiasi patirtimi, informacija, sugebėjimais ir įgūdžiais. Gebėjimas konstruktyviai bendrauti lemia bendros veiklos rezultatus, bendradarbiavimo galimybes, leidžia operatyviai spręsti iškilusias problemas, sudaro pedagoginiam vyksmui palankų socialinį psichologinį klimatą. Pedagoginiai santykiai paprastai priklauso nuo ugdytojų kvalifikacijos, darbo stiliaus, asmenybės dorovingumo ir patrauklumo. R. Kontautienė (2000) išskyrė šias ugdytojų asmenines savybes, labiausiai sąlygojančias jo pedagoginio bendradarbiavimo procesų vyksmą ir sėkmingą plėtotę vaikų globos namų aplinkoje: pagarbumą, jautrumą, atidumą kitam žmogui, kito žmogaus tausojimą, nepakantumą įvairioms nežmoniškumo apraiškoms, meilę vaikams. Pasak šios autorės, ugdytojui, kaip tarpsubjektinės pedagoginės sąveikos kūrėjui, būtini šie pedagoginiai gebėjimai: pedagoginė intuicija (akylai, atidžiai (įsi) žiūrėti, nuojauta, instinktyvus supratimas) ir pedagoginis taktas, ugdytojo sugebėjimas įsijausti į paauglio išgyvenimus. Ugdytojo pedagoginis pašaukimas yra jo pedagoginės sėkmės sąlyga. Be ugdytojų asmeninių savybių ir gebėjimų, nemažas vaidmuo tenka humanistinio ugdymo idėjos suvokimui ir pripažinimui, demokratinės mokyklos sampratai, žinių apie pedagoginį bendradarbiavimą sistemai ir įgyvendinimui praktinėje veikloje, teoriniam-profesiniam pasirengimui, taip pat pedagoginiams mokėjimams ir pedagoginio veikimo galimybėms.

Visos paminėtos neformalios meninės veiklos ugdytojų asmenybės savybės yra tarp savęs ne tik labai susiję, bet ir susipynę. R. Kontautienės (2000) žodžiais, pedagoginio bendradarbiavimo sistemos plėtra ypač priklauso ir nuo visapusiško ugdytojo pasirengimo bendradarbiauti. Ugdytojas – pedagoginio bendradarbiavimo sistemos vaikų globos namuose iniciatorius ir organizatorius. Bendradarbiavimo idėjos sklaida, tobulėjimas atsiranda tada, kai visi bendruomenės nariai susivienija, įtvirtina tarpusavio santykius, nuolat juos plečia, stiprina, pokyčius kreipia tinkama linkme.

Tikro ugdytojo veidas turi būti atviras ir dvelkiantis pasiryžimu, akys geros, jautri klausia, skambus ir malonus balsas, net šiurkštus, bet palankus paaugliams ugdytojas yra labiau mėgiamas, mylimas, nes jis atranda žodį į jo širdį, atskleidžia ateities gyvenimo grožį, sugeba nuteikti tokią ateitį kurti (Tijūnėlienė, 1993).

Vaiko globos tikslas institucijoje – užtikrinti vaiko auklėjimą ir priežiūrą aplinkoje, kurioje jis galėtų augti, vystytis ir tobulėti. (LR Civilinis kodeksas, 2000). Vaiko globos tikslas iškelia vieną iš pagrindinių vaiko globos uždavinių – vaiko auklėjimo užtikrinimą, tačiau neaptaria koks turėtų būti pasirinktas auklėjimo modelis, kad vaikas galėtų augti, vystytis ir visapusiškai tobulėti. Auklėjimo modelio pasirinkimas globojant vaiką netekusį tėvų globos yra sudėtingas procesas, kurį nagrinėja auklėjimo teorija. Profesorius B. Bitinas (2000) teigia, kad auklėjimo teorijos tikslas atskleisti, kokių veiksnių dėka individas socializacijos procese perima vienokias ar kitokias vertybes bei jų sistemas.

Neformalusis meninis ugdymas vaikų globos namuose turi ir instrumentinę, ir savaiminę vertę. Viena vertus, jis plėtoja paauglių bendruosius gebėjimus (asmeninius, socialinius, kt.), puoselėja humanistinėmis vertybėmis grindžiamą asmens dvasinį pasaulį bei bendrąją meninę ir estetinę kompetenciją, reikalingą įvairiose gyvenimo srityse. Antra vertus, ugdo paauglių meninius ir estetinius gebėjimus, padedančius išreikšti save, komunikuoti, įprasminti savo gyvenimą kūrybiniu indėliu į bendruomenės, šalies ir pasaulio meno kultūrą.

2. TYRIMAS: NEFORMALIAUS MENINIO UGDYMO EFEKTYVUMAS VAIKŲ GLOBOS NAMUOSE

2.1. Tyrimo bazė, imtis, metodika

Tyrimas, kurio *tikslas* – atskleisti ugdytojų ir paauglių požiūrį į neformalųjį meninį ugdymą vaikų globos namuose kaip socializacijos efektyvinimo veiksnį. Tyrimas buvo atliktas 2009 m. kovo – balandžio mėn. Tyrimas atliktas instituciniu/lokaliniu lygmeniu. Ugdytojų ir paauglių atranka – atsitiktinė. Atsitiktinė atranka laikoma patikimesne už tikslią (kai kiekvienas generalinės visumos narys turi galimybę pakliūti į imtį). Tyrime dalyvavo 4 vaikų globos namai (Kauno vaikų globos namai „Atžalynas“, Raseinių vaikų globos namai, Tauragės vaikų globos namai „Šaltinėlis“, Šiaulių vaikų globos namai „Šaltinis“). Tyrime dalyvavo 185 respondentai: 42 ugdytojai (9 Kauno vaikų globos namų „Atžalynas“ ugdytojai, 12 Raseinių vaikų globos namų ugdytojų, 15 Tauragės vaikų globos namų „Šaltinėlis“ ugdytojų, 6 Šiaulių vaikų globos namų „Šaltinis“ ugdytojai) ir 143 paaugliai (53 Kauno vaikų globos namų „Atžalynas“ paaugliai, 23 Raseinių vaikų globos namų paaugliai, 39 Tauragės vaikų globos namų „Šaltinėlis“ paaugliai, 27 Šiaulių vaikų globos namų „Šaltinis“ paaugliai).

Tiriamieji dalyvavo anonimiškame tyrime, respondentams trumpai buvo pristatomas tyrimo tikslas, po to išdalintos anketos, pasakoma instrukcija ir parodomas žymėjimo pavyzdys. Iš viso buvo išdalinta 60 anketų pedagogams, grįžo 42 (anketų grįžtamumas 70%) ir 160 anketų paaugliams, grįžo 143 (anketų grįžtamumas 89%). Tokia anketų grįžtamumo kvota gali būti laikoma gera. Esant didelei anketų apimčiai, galima didesnė paviršutiniško anketų pildymo tikimybė.

Tyrimo empiriniams duomenims rinkti buvo sudarytos 2 tipų anketos, t.y. anketos ugdytojams (1 PRIEDAS) ir paaugliams (2 PRIEDAS). Anketų pradžioje yra kreipimasis į respondentą bei trumpai pateikiama anketos pildymo instrukcija. Po to, seka demografinis blokas ir klausimai. Anketų pabaigoje padėkojama už dalyvavimą. Siekiant gauti kuo objektyvesnius tyrimo rezultatus dauguma klausimų buvo pateikti uždari ir keletas atvirų klausimų. Anketos parengtos remiantis darbo teorinėje dalyje minėtais darbais ir tyrimais (Miškinis (2003), Kaluinaitė (2002), Kontautienė, (2000), Prakurotienė A. (2000), Kaminskienė, (1998)).

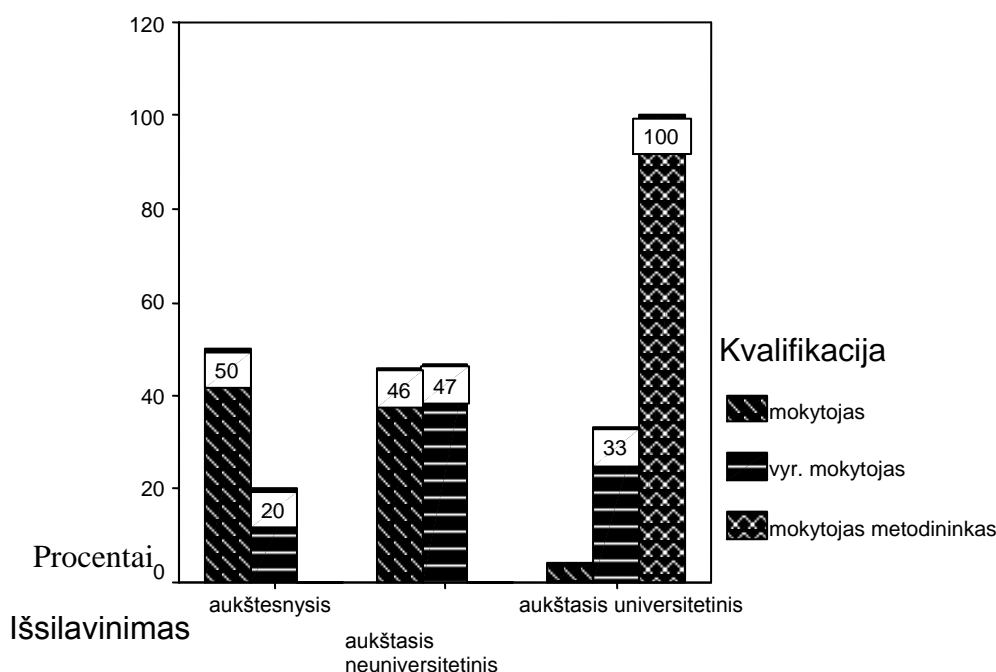
Ugdytojams skirtą anketą sudaro 27 uždaro tipo klausimai, 1 pusiau uždaras ir 1 atviro tipo klausimas. Anketą paaugliams sudaro 11 uždaro tipo klausimų ir 1 pusiau uždaras klausimas.

Gauti duomenys buvo apdoroti taikant *SPSS for Windows* programą (Statistical Package for Social Science, 16 versija). Daugeliu atveju taikyti įprasti aprašomosios statistikos metodai (absoliutiniai ir santykiniai dažniai) t. y. analizuojami kiekvieno atsakymų į anketos klausimus

varianto dažnis ir kiekvieno atsakymo procentinis dažnis, kuris gaunamas kiekvieno atsakymo variantų skaičių dalijant iš stebėjimų skaičiaus, t. y. bendro apklausiamų respondentų skaičiaus. Kadangi anketai sudaryti buvo naudojamos dviejų tipų skalės (nominalinės ir ranginės), tai įverčių tarpusavio ryšiams nustatyti pasirinktas Pirsono koreliacijos koeficientas.

2.2. Tiriamųjų demografinė charakteristika

Ugdytojai. Tyrime dalyvavusių ugdytojų išsilavinimas ir kvalifikacinė kategorija. (žr. 1 pav.).

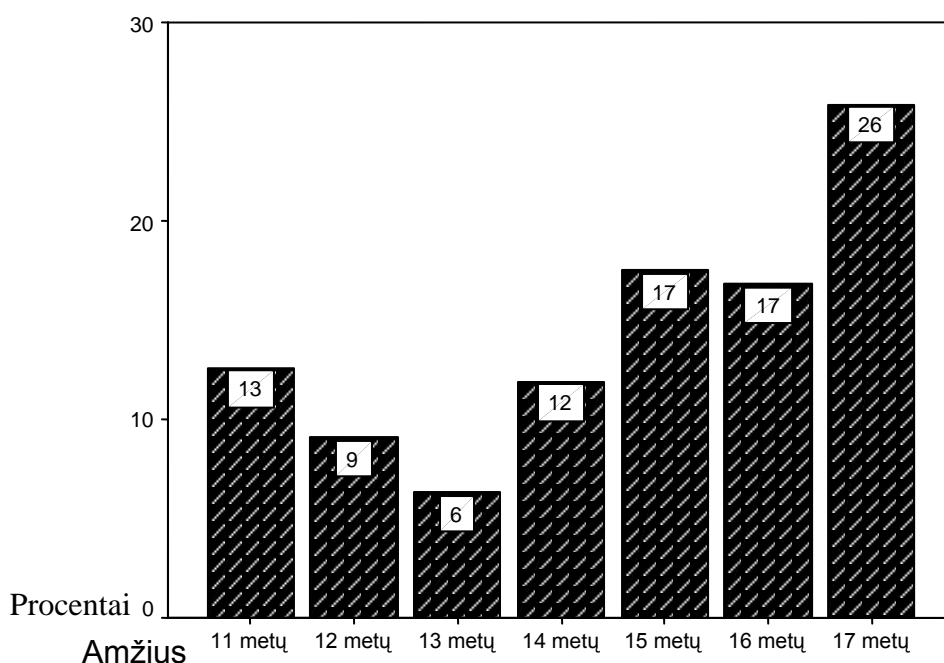

1 pav. Tyrime dalyvavusių ugdytojų išsilavinimas ir kvalifikacinė kategorija (N = 42)

Atlikus gautų duomenų analizę nustatyta, jog apklausoje dalyvavusių ugdytojų skaičių sudaro moterys (100 %). Tyrimo rezultatai patvirtino statistinius duomenis, kad vaikų globos namuose daugiausia dirba moteriškos lyties ugdytojos. Nustatyta, kad dauguma ugdytojų, dirbančių vaikų globos namuose su paaugliais, turi mokytojo kvalifikacijos kategoriją (57 % ugdytojų), mažiausiai dirba mokytojų metodininkų (5 %). Tirtuose vaikų globos namuose išvis nedirba ugdytojai turintys mokytojo eksperto kvalifikacijos kategoriją. Tyrime dalyvavo auklėtojai, socialiniai pedagogai, specialieji pedagogai, psichologai. Daugiausia ugdytojų dalyvavo iš Tauragės vaikų globos namų „Šaltinėlis“ (36 %), o mažiausiai iš Šiaulių vaikų globos namų „Šaltinis“ (14 %). Tyrime dalyvavo 21 % ugdytojų su aukštuoju universitetiniu išsilavinimu, 43 % su aukštuoju neuniversitetiniu, 36 % su aukštesnioju. Apskaičiavus Spirmeno koreliacijos koeficientą rasti teigiami esminiai ryšiai tarp aukštojo neuniversitetinio

išsilavinimo ir vyr. mokytojo kvalifikacijos ($r = 0,563$). Tai tik patvirtina faktą, kad vyr. mokytojo kvalifikaciją gali turėti tik aukštąjį universitetinį išsilavinimą turintys ugdytojai. Ryšiai yra statistiškai reikšmingi, kadangi $p < 0,05$.

Mokiniai. Mūsų tikslas – apklausti visų tyrime dalyvavusių vaikų globos namų paauglius. Daugiausia paauglių dalyvavo iš Kauno vaikų globos namų „Atžalynas“ (38 %), mažiausiai iš Raseinių vaikų globos namų (16 %).

2 pav. Tyrime dalyvavusių paauglių iš vaikų globos namų pasiskirstymas pagal amžių (N = 143)

Apklausoje dalyvavo 5 – 10 kl. paaugliai: 5 kl. – 13 %, 6 kl.-13 %, 7 kl.-11 %, 8 kl.- 19 %, 9 kl.-12 % ir 10 kl. – 31 %. Tyrime dalyvavo 60 % moteriškos lyties ir 40 % vyriškos lyties respondentų. Paauglių amžiaus vidurkis 14 metų, jauniausiam 11 metų, o vyriausiam 17 metų.

Gautos amžiaus charakteristikos sutampa su teorinėje dalyje mokslininkų darbuose nurodytais duomenimis, kad paauglystės laikotarpio amžius nuo 11 iki 17 metų (Vaičiulienė, 2004).

2.3. Ugdytojų, dirbančių vaikų globos namuose apklausos duomenų analizė

Pirmasis anketos klausimas buvo užduotas tuo tikslu, kad sužinotumėme ar vaikų globos namuose organizuojama neformaliojo meninio ugdymo veikla (žr. 1 lentelė).

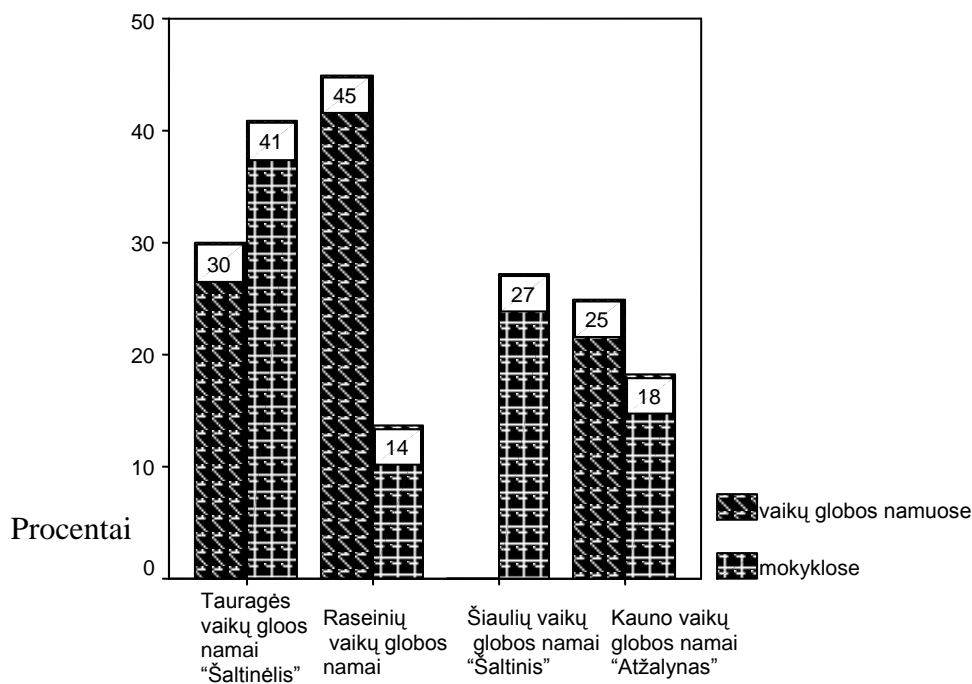
1 lentelė

Vaikų globos namuose organizuojamos neformalios meninės veiklos

	Dailė	Muzika	Teatrinė veikla	Šokis	Literatūra
Tauragės vaikų globos namai „Šaltinėlis”	+	+			
Šiaulių vaikų globos namai „Šaltinis”		+			
Raseinių vaikų globos namai	+				
Kauno vaikų globos namai „Atžalynas”	+				

Kaip matome 1 lentelėje, visuose tyrime dalyvavusiose vaikų globos namuose yra organizuojama neformaliojo meninio ugdymo veikla, tačiau savo įvairumu skiriasi. **Tauragės** vaikų globos namuose „Šaltinėlis“ organizuojami **dailės** ir **muzikos** neformaliojo ugdymo būreliai, Raseinių vaikų globos namuose – **dailės**, Šiaulių vaikų globos namuose „Šaltinis“ – **muzikos**, Kauno vaikų globos namuose „Atžalynas“ - **dailės** būrelis. Apskaičiavus Pirsono koreliacijos koeficientą rastas *labai stiprus ryšys tarp neformaliojo meninio ugdymo veiklos vaikų globos namuose buvimo ir ugdytojų nuomonės, kad neformaliojo meninio ugdymo veikla ir turėtų būti organizuojama vaikų globos namuose* ($r = 0,826$). Galėtume paaiškinti tuo, kad jeigu vaikų globos namuose jau yra organizuojama neformaliojo meninio ugdymo veikla, tai ugdytojai ir teigia, jog ji čia ir turėtų būti vykdoma, kadangi jau žino jos naudą. Ryšys yra statistiškai reikšmingas, kadangi $p < 0,05$.

Trečiasis anketos klausimas „Kur paaugliai gyvenantys Jūsų globos institucijoje lanko neformaliojo meninio ugdymo užsiėmimus?“ buvo užduotas siekiant išsiaiškinti ar paaugliai lanko neformaliojo meninio ugdymo užsiėmimus (žr. 3 pav.).

3 pav. Paauglių skaičius, lankančių neformaliojo meninio ugdymo užsiėmimus pasiskirstymas pagal vaikų globos namus (N=42)

Beveik pusė (48 %) paauglių lanko neformaliojo meninio ugdymo užsiėmimus vaikų globos namuose, o truputį daugiau (52 %) - mokyklose, kuriose mokosi.

Kaip matyti trečiame paveiksle daugiausiai neformaliojo meninio ugdymo užsiėmimus lanko Tauragės vaikų globos namų „Šaltinėlis“ paauglių (71 %). Iš jų trečdalis (30 %) lanko vaikų globos namuose dailės ir muzikos būrelius, didesnę dalis (41 %) būrelius lanko mokyklose. Raseinių vaikų globos namų beveik pusė (45 %) paauglių lanko dailės būrelį vaikų globos namuose, 14 % - būrelius mokyklose. Šiaulių vaikų globos namuose „Šaltinis“ tik maža dalis (27 %) paauglių būrelius lanko tik mokyklose, kuriose mokosi. Kauno vaikų globos namų „Atžalynas“ maža dalis (25 %) paauglių lanko dailės būrelį vaikų globos namuose, nedidelė dalis (18 %) neformaliojo meninio ugdymo užsiėmimus lanko mokyklose.

Apskaičiavus Pirsono koreliacijos koeficientą rasti *silpni ryšiai tarp neformaliojo meninio ugdymo veiklos įvairovės menkumo vaikų globos namuose ir paauglių lankymo neformaliojo meninio ugdymo užsiėmimus mokyklose* ($r = 0,30$). Galima teigti, kad paauglių neformaliojo ugdymo būrelių lankomumas, tiesiogiai priklauso nuo būrelių įvairovės vaikų globos namuose. Ryšiai yra statistiškai reikšmingi, kadangi $p < 0,05$. Tai galima būtų paaiškinti tuo, kad jeigu neformaliojo meninio ugdymo užsiėmimų vaikų globos namuose pasirinkimas labai menkas, tuomet paaugliai renkasi šiuos užsiėmimus mokyklose, kuriose mokosi.

Ugdytojų nuomonių, apie neformaliojo meninio ugdymo veiklą vaikų globos namuose kaip paauglių socializacijos efektyvinimo veiksnį, pasiskirstymas vaikų globos namų aspektu pavaizduotas 2 lentelėje.

2 lentelė

Vaikų globos namų ugdytojų nuomonė apie neformaliojo meninio ugdymo veiklą kaip paauglių socializacijos efektyvinimo veiksnį (N=42)

Vaikų globos namai	Mokytojų skaičius (N=42)	Mokytojų atsakymai		
		Ne %	Taip %	Iš dalies %
Tauragės vaikų globos namai „Šaltinėlis“	15		33	2
Šiaulių vaikų globos namai „Šaltinis“	6		15	
Raseinių vaikų globos namai	12		30	
Kauno vaikų globos namai „Atžalynas“	9		23	

Beveik visi (95 %) vaikų globos namų ugdytojų teigia jog, neformaliojo meninio ugdymo veikla vaikų globos namuose gali būti kaip paauglių socializacijos efektyvinimo veiksnys. Sutikimą su teiginiu, kad neformaliojo meninio ugdymo veikla turi įtakos paauglių socializacijai iliustruoja šie ugdytojų teiginiai: „Lankydamas neformalųjį meninio ugdymo būrelį paauglys susidomės tam tikra veikla, įgis naujų socialinių įgūdžių“, „Paaugliai laisvu laiku turėtų kuo užsiimti, išmokyti naujų dalykų“, „Gerintų socialinius įgūdžius būreliuose“. *Nebuvo nei vieno ugdytojo nesutikusių su teiginiu, kad neformaliojo meninio ugdymo veikla vaikų globos namuose gali būti kaip paauglių socializacijos efektyvinimo veiksnys.* Taigi, vyrauja teigiamas ugdytojų požiūris į neformaliojo meninio ugdymo efektyvinimą vaikų globos namuose.

Ugdytojams taip pat buvo užduotas klausimas, kur jų nuomone turėtų būti organizuojama neformaliojo meninio ugdymo veikla vaikų globos namų auklėtiniams. Beveik visi ugdytojai (95 %) nurodė, jog ji turėtų vykti vaikų globos namuose, tokį pasirinkimą ugdytojai motyvavo šiais pasisakymais „būtų išspręsta laisvalaikio užimtumo problema“, būrelių veikloje paaugliai galėtų gerinti socialinius įgūdžius“, tik mažytė dalis ugdytojų (5 %) mano, jog neformaliojo meninio ugdymo veikla turėtų vykti mokyklose ir miesto ugdymo centruose. Apskaičiavus Pirsono koreliacijos koeficientą rastas stiprus ryšys tarp ugdytojų nuomonės kur turėtų būti organizuojama neformaliojo meninio ugdymo veikla vaikų globos namų auklėtiniams ir ugdytojų nuomonės apie neformaliojo meninio ugdymo veiklą vaikų globos namuose kaip paauglių socializacijos efektyvinimo veiksnį ($r = 0,753$). Ryšys yra statistiškai reikšmingas, kadangi $p < 0,05$. Kaip matome, ugdytojų pritarimas nuomonei, jog neformaliojo ugdymo būreliai turėtų vykti vaikų globos namuose yra svarus ir įtakotų paauglių socializaciją.

Norint, kad situacija apie neformalųjį meninį ugdymą vaikų globos namuose būtų aiškesnė, ugdytojams buvo užduotas klausimas „Jūsų nuomone, ar neformaliojo meninio ugdymo veiklos įvairovė Jūsų globos institucijoje yra pakankama?“. Daugiau nei pusė (55 %) ugdytojų teigia, kad įvairovės visiškai pakanka kaip jau anksčiau buvo minėta daugiausia vaikų globos namuose tyrimo metu buvo rasta tik du neformaliosios meninės veiklos rūšių būreliai, pvz. Tauragės vaikų globos namuose „Šaltinėlis“ yra dailės ir muzikos būreliai). Tik mažiau nei trečdalis vaikų globos namų ugdytojų (26 %) sutinka, kad tik iš dalies patenkinamas būrelių pasirinkimas, tik mažiau nei penktadalis (19 %) respondentų mano, kad veiklos įvairovės neužtenka ir ją reiktų įvairinti. Apskaičiavus Pirsono koreliacijos koeficientą rastas stiprus ryšys tarp neformaliojo meninio ugdymo veiklos vaikų globos namuose organizavimo ir jos įvairovės menkumo ($r = 0,653$). Ryšys yra statistiškai reikšmingas, kadangi $p < 0,05$. Vis dėlto reiktų ieškoti būdų, kaip būrelių įvairovę ir gausą bent minimaliai padidinti vaikų globos namuose. Tikėtina, jog šių būrelių gausa leistų siekti vaikų globos namuose efektyvesnės socializacijos, padidintų paauglių galimybes „išeiti į visuomenę“ su savo kūrybiniais darbais ir menine veikla, sukurtą neformaliojo meninio ugdymo būreliuose.

Šeštasis klausimas buvo užduotas siekiant atskleisti, ką paauglių socializacijai gali duoti neformalusis meninis ugdymas vaikų globos namuose (žr. 3 lentelė.)

3 lentelė

Neformalaus meninio ugdymo reikšmingumas paauglių socializacijai vaikų globos namuose. Ugdytojų nuomonė. (N=42)

Vaikų globos namai	Galimybė savirealizacijai %	Galimybė paaugliams kūrybiškai atsikleisti %	Galimybė adaptuotis visuomenėje %	Galimybė didinti socialinius įgūdžius %	Galimybė formuoti vertybines nuostatas %	Galimybė tenkinti bendravimo poreikius %	Galimybė ugdytis pilietiškumą, tautinę ir kultūrinę savimonę %	Galimybė efektyvinti asmenybės socializaciją %
Tauragės vaikų globos namai „Šaltinėlis“	30	33	38	39	43	38	34	33
Raseinių vaikų globos namai	32	30	31	36	33	38	34	31
Šiaulių vaikų globos namai „Šaltinis“	16	15	8	2	2	1	14	17
Kauno vaikų globos namai „Atžalynas“	22	23	23	24	23	25	17	19

Pastaba: buvo keli leistini atsakymai.

Kaip matome 3 lentelėje neformalaus meninio ugdymo reikšmingumo paauglių socializacijai vaikų globos namuose beveik visi ugdytojai labiausiai išskiria galimybę

paaugliams kūrybiškai atsiskleisti (95,2 %), dauguma ugdytojų išskiria galimybę savirealizacijai (88 %) ir galimybę efektyvinti asmenybės socializaciją (85,6 %). Mažiau ugdytojų mano, kad neformalusis meninis ugdymas vaikų globos namuose įtakotų adaptavimąsi visuomenėje (61 %).

Tauragės vaikų globos namų „Šaltinėlis“ ugdytojai mano, jog neformalusis meninis ugdymas paaugliams suteiktų didesnes galimybes formuoti vertybines nuostatas (43 %), didinti socialinius įgūdžius (39 %), tenkinti bendravimo poreikius (38 %) ir adaptuotis visuomenėje (38 %). Šie ugdytojų atsakymai tik patvirtina teorinėje dalyje išdėstytas mintis, kad per neformalaus meninio ugdymo veiklą, plėtojami bendrieji asmens gebėjimai, nuostatos, tobulinama asmens socializacija. **Raseinių** vaikų globos namų ugdytojai mano, jog neformaliojo meninio ugdymo veikla didintų socialinius paauglių įgūdžius (36 %) ir patenkintų bendravimo poreikį (38 %). **Šiaulių** vaikų globos namų „Šaltinis“ ugdytojai neformalaus meninio ugdymo būreliuose mato didžiausias galimybes savirealizacijai (16 %) ir asmenybės socializacijos efektyvinimui (17 %). **Kauno** vaikų globos namų „Atžalynas“ mažiau nei trečdalis (24 %) respondentų teigia, jog šių būrelių buvimas vaikų globos namuose leistų paaugliams didinti socialinius įgūdžius ir patenkintų paauglių bendravimo poreikį (25 %).

Galime teigti, jog Tauragės vaikų globos namų „Šaltinėlis“ ugdytojai yra labiausiai įsigilinę į socializacijos efektyvinimą vaikų globos namuose, kadangi jie turi daugiausia neformaliojo meninio ugdymo būrelių.

Tyrimu taip pat buvo norima atskleisti, kokie svarbiausi veiksniai yra paaugliams renkantis būrelius vaikų globos namuose (žr.4 lentelė).

4 lentelė

Paauglių būrelių pasirinkimo vaikų globos namuose svarbiausių veiksnių pasiskirstymas

(N=42)

Vaikų globos namai	Galimybė savirealizacijai %	Siūlomos veiklos patrauklumas %	Galimybė paaugliams kūrybiškai atsiskleisti %	Gerai santykiai %
Tauragės vaikų globos namai „Šaltinėlis“	28	40	35	52
Raseinių vaikų globos namai	31	20	23	19
Šiaulių vaikų globos namai „Šaltinis“	19	13	13	2
Kauno vaikų globos namai „Atžalynas“	22	27	29	29

Kaip matome 4 lentelėje **Tauragės** vaikų globos namuose „Šaltinis“ paaugliams, anot ugdytojų, renkantis meninio ugdymo būrelius svarbiausi veiksniai būtų šie: daugiau kaip pusė (52 %) ugdytojų mano, jog svarbiausia yra **geri santykiai**, mažesnei daliai (40 %) **siūlomos veiklos patrauklumas**. **Raseinių** vaikų globos namų ugdytojai išskiria **galimybę**

savirealizacijai (31 %) ir galimybę paaugliams **kūrybiškai atsiskleisti** (23 %). **Šiaulių** vaikų globos namuose labiausiai išskiriama **galimybė savirealizacijai** (19 %) ir galimybė **kūrybiškai atsiskleisti** (13 %). **Kauno** vaikų globos namų „Atžalynas“ ugdytojai labiausiai išskyrė svarbiausius meninio ugdymo būrelių pasirinkimo veiksnius: **gerus santykius** (29 %) ir galimybę paaugliams **kūrybiškai atsiskleisti** (29 %).

Paaiškėjo, kad svarbiausiais veiksniais renkantis meninio ugdymo būrelius, ugdytojai išskiria „galimybę savirealizacijai“ (76,1 %), ir „galimybę paaugliams kūrybiškai atsiskleisti“ (73,8 %). Mažiau svarbiu veiksniu ugdytojai laiko „gerų santykių“ buvimą (50 %).

Per šiuos neformalius vaikų globos namų meninio ugdymo būrelius paaugliai lavintūsi dabarties žmogui reikalingus bendruosius asmens, socialinius ir informacinius gebėjimus.

Atliekant tyrimą buvo siekiama išsiaiškinti, ar vaikų globos institucijose yra suformuotos šeimos/šeimynos. Paaiškėjo, kad šeimynos egzistuoja visuose tyrime dalyvavusiuose globos institucijose. Kadangi šių šeimynų gyvenimas neįsivaizduojamas be lietuvių kalendorinių švenčių, norėjome sužinoti kaip jos švenčiamos globos institucijose. Visi ugdytojai (100 %) atsakė, kad yra puoselėjamos tautos kultūros tradicijos ir papročiai. Paaiškėjo, kad dauguma (74 %) ugdytojų sieja neformaliojo meninio ugdymo veiklą su lietuvių tautos tradicijomis ir papročiais, iš dalies – maža dalis (26 %) ugdytojų. Taigi, siejant neformaliojo meninio ugdymo veiklą su tautos kultūros tradicijomis ir papročiais, paaugliai įgyja šiuolaikinę kultūrinę kompetenciją: pažintų savo tautą ir įvairias skirtingas etnokultūrinės tradicijas atstovaujančius meno kūrinius, įsisąmonina tautinį, pilietinį, kultūrinį tapatumą. Apskaičiavus Pirsono koreliacijos koeficientą rastas *silpnas ryšys tarp globos institucijoje puoselėjamos tautos kultūros tradicijų ir papročių bei jų taikymo neformaliojo meninio ugdymo veikloje* ($r = 0,299$). Ryšys yra statistiškai reikšmingas, kadangi $p < 0,05$.

Norint sužinoti kokius būdu atsiskleidžia lietuvių tautos tradicijos, papročiai ir kt. į anketą taip pat buvo įtrauktas klausimas šiuo aspektu: „Kaip atsiskleidžia lietuvių tautos tradicijos, papročiai šeimų/šeimynų ugdymo veikloje?“ (žr. 5 lentelė).

Lietuvių tautos tradicijų, papročių atsiskleidimas šeimose/šeimynose ugdymo veikloje

(N=42)

Vaikų globos namai	Puoselėjama tautodailė %	Dainuojama, klausomasi lietuvių liaudies dainų %	Šokami lietuvių liaudies šokiai %	Skaitomi, klausomi tautosakos kūriniai %	Organizuojami renginiai tautinėms šventėms paminėti %
Tauragės vaikų globos namai „Šaltinėlis“	31	41	32	35	39
Raseinių vaikų globos namai	52	30	28	32	29
Šiaulių vaikų globos namai „Šaltinis“	13	15	24	12	11
Kauno vaikų globos namai „Atžalynas“	15	25	16	21	21

Kaip matome 5 lentelėje, įvairiose vaikų globos namuose skirtingai atsiskleidžia tautos tradicijos ir papročiai. Tauragės vaikų globos namuose „Šaltinėlis“ dažnai dainuojama, klausomasi lietuvių liaudies dainų, organizuojami tautinių švenčių renginiai. Raseinių vaikų globos namuose puoselėjama tautodailė, Šiaulių vaikų globos namuose dažnai šokami lietuvių liaudies šokiai. Kauno vaikų globos namuose „Atžalynas“ lietuvių tautos tradicijos atsiskleidžia dainuojant ir klausant lietuvių liaudies dainų.

Galima teigti, kad daugiausia (90,4 %) lietuvių tradicijos ir papročiai vaikų globos namuose atsiskleidžia renginių tautinių švenčių renginių metu, taip pat skaitant ir klausant tautosakos kūrinių (80,9 %). Reikėtų nepamiršti, kad daugelio mokslininkų teigimu, paauglio socializaciją lemia tautų gyvenimo būdo ypatybės, tradicijos ir papročiai.

Tyrime svarbiu aspektu efektyvinant paauglių socializaciją vaikų globos namuose buvo ypač akcentuojamas paauglių „išėjimas į visuomenę“. Paauglių socializacija – socialinės sąveikos procesas, per kurį paaugliai perima žinias, vertybes, nuostatas, elgesį, būtinus efektyviam dalyvavimui visuomenėje. Ugdytojams buvo užduotas klausimas „Ar Jūsų globos namų auklėtiniai dalyvauja miesto, mokyklų rengiamose šventėse, parodose, mugėse ir kt.?“. Paauglių, kad beveik pusė auklėtinių (45 %) dalyvauja dažnai, o didesnę dalis (55 %) dalyvauja tik kartais visuomenės gyvenime. Beje, iš jų dauguma (71 %) dalyvauja kaip dalyviai, ir maža dalis (29 %) kaip žiūrovai lieka stebėti miesto, mokyklų rengiamų švenčių, parodų, mugių ir kt. Apskaičiavus Pirsono koreliacijos koeficientą rastas *esminis ryšys tarp auklėtinių dalyvavimo miesto mokyklų rengiamose šventėse, parodose, mugėse ir kt priklausomumo nuo tautos tradicijų ir papročių puoselėjimo* ($r = 0,579$). Ryšys yra statistiškai reikšmingas, kadangi $p < 0,05$. Tai galima būtų paaiškinti tuo, kad ugdytojams ir paaugliams dalyvaujant miesto, mokyklų rengiamose šventėse, lietuvių tautinės tradicijos yra svarbios per lietuvių kalendorines šventes.

Beveik visi (90 %) respondentai teigia, kad vaikų globos namų paauglių dalyvavimas miesto, mokyklų rengiamose šventėse, parodose, mugėse turi įtakos sėkmingai socializacijai. Šiuo aspektu apskaičiavus Pirsono koreliacijos koeficientą rastas *stiprus neigiamas ryšys tarp auklėtinių dalyvavimo miesto mokyklų rengiamose šventėse, parodose, mugėse ir kt. kaip dalyviams ir įtakos socializacijai* ($r = - 0,608$). Čia iškart galime pamatyti problemą, kad paaugliai mažokai „išeina į visuomenę“.

Šešioliktas klausimas ugdytojams buvo pateiktas tuo tikslu, norint išsiaiškinti ar paaugliai miesto, mokyklų rengiamose šventėse, parodose, mugėse ir kt. dalyvauja su neformaliojo meninio ugdymo veikloje sukurtais kūrybiniais darbais bei paruošta menine veikla (pvz. Dailine veikla, muzikine veikla, teatine veikla, šokiais ir kt.). Dažnai su neformaliojo meninio ugdymo veikloje sukurtais kūrybiniais darbais bei paruošta menine programa dalyvauja 12 % paauglių ir bei kartais - 88 % paauglių. Taip pat buvo norima sužinoti, kas padeda vaikų globos namų paaugliams ruošti miesto, mokyklų rengiamoms šventėms, parodoms, mugėms ir kt. Daugiausia ruošti padeda mokyklų neformaliojo meninio ugdymo būrelių, klubų pedagogai (52 %). Daugiau kaip trečdaliui (36 %) paauglių padeda vaikų globos namų ugdytojai, o maža dalis paauglių ruošiasi savarankiškai (12 %).

Tyrime buvo norima sužinoti kokią įtaką vaikų globos namų paaugliams turi „išėjimas į visuomenę“. Paaugliai su savo kūrybiniais darbais ir menine veikla realizuos save tiek vaikų globos namuose, tiek visuomenėje: dalyvaus miesto rengiamose šventėse, parodose, mugėse ir kt. Daugelis ugdytojų teigia, kad „išėjimas į visuomenę“ gerina paauglių socialinius įgūdžius (80,9 %) ir paaugliai turi galimybę lengviau adaptuotis visuomenėje (73,8 %).

Niekam nekyla abejonių, kad neformaliojo meninio ugdymo organizatorius turi būti labai išradingas, kad pritrauktų kuo daugiau paauglių. Buvo tikimasi sužinoti, kokiomis savybėmis turi pasižymėti neformaliojo meninio ugdymo organizatorius. (žr. 6 lentelė).

6 lentelė

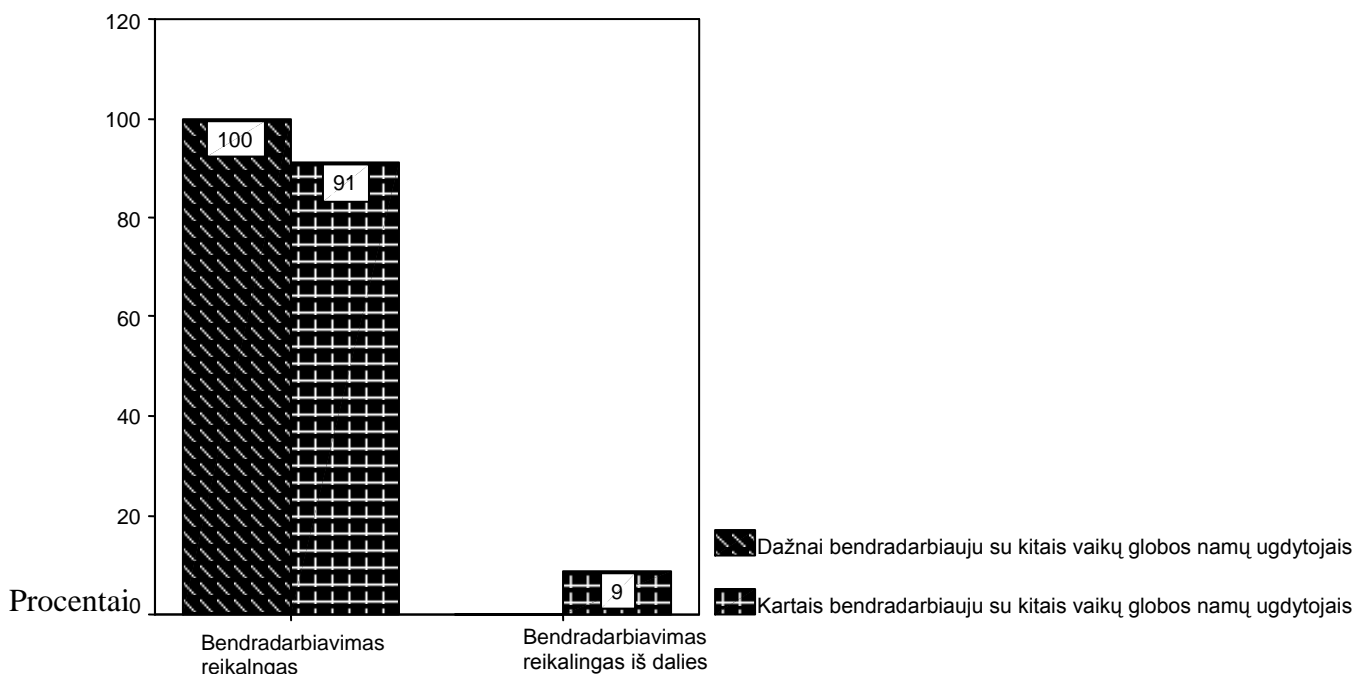
Neformaliojo meninio ugdymo organizatoriaus savybės (N=42)

Vaikų globos namai	Kūrybiškumu %	Komunikabilumu %	Netradiciniu mąstymu %	Jautrumu %	Supratingumu %	Pareigingumu %	Reiklumu %	Novatoriškumu %	Nuoširdumu %
Tauragės vaikų globos namai „Šaltinėlis“	38	36	38	47	37	51	35	15	33
Raseinių vaikų globos namai	28	28	38	29	30	25	29	62	35
Šiaulių vaikų globos namai „Šaltinis“	15	15	15	12	15	4	7	15	5
Kauno vaikų globos namai „Atžalynas“	20	21	8	12	19	20	29	8	26

Pastaba: buvo keli leistini atsakymai.

Kaip matyti 6 lentelėje, beveik visi ugdytojai (95,2 %) mano, kad labiausiai neformaliojo meninio ugdymo organizatorius turi pasižymėti: kūrybiškumu, komunikabilumu (92,8 %), nuoširdumu (80,9 %) . Mažiausia dėmesio ugdytojai skiria tokioms savybėms: netradiciškam mąstymui (30,9 %) ir novatoriškumui (30,9 %).

Darbe buvo siekiama sužinoti ugdytojų požiūrį apie mokytojų bendradarbiavimo būtinumą organizuojant neformalųjį meninį ugdymą. Tuo aspektu buvo užduotas ugdytojams klausimas „Jūsų nuomone, ar reikalingas ugdytojų tarpusavio bendradarbiavimas ir bendradarbiavimas tarp ugdytojo ir ugdytinio neformalaus meninio ugdymo veikloje?“ ir „Ar bendradarbiaujate su kitais vaikų globos namų ugdytojais aptariant neformaliojo meninio ugdymo veiklą?“. Šių klausimų atsakymus iliustruoja 4 paveikslas (žr. 4 pav.).

4 pav. Ugdytojų tarpusavio bendradarbiavimo ir bendradarbiavimo su kitais globos namų ugdytojais neformaliojo meninio ugdymo veikloje pasiskirstymas. (N=42)

Kaip matome 4 paveiksle beveik visi (97 %) ugdytojai mano, kad bendradarbiavimas vaikų globos namuose yra būtinas tiek tarpusavyje, tiek tarp ugdytojo ir ugdytinio. Juk sėkminga ugdytojų sąveika - tai kelias į paauglio socializaciją. Nebuvo nė vieno ugdytojo manančio, kad ugdytojų bendradarbiavimas nereikalingas, tik maža dalis (7 %) ugdytojų teigia, kad bendradarbiavimas reikalingas bent iš dalies. Dažnai su kitais vaikų globos namų ugdytojais aptariant neformaliojo meninio ugdymo veikloje bendradarbiauja tik 19 % ugdytojų, o kartais – 81 %. Apskaičiavus Pirsono koreliacijos koeficientą rasti *stiprūs ryšiai tarp ugdytojų*

bendradarbiavimo tarpusavyje ir neformaliojo meninio ugdymo veiklos organizavimo vaikų globos namuose ($r = 0,785$). Tai galima paaiškinti tuo, kad ugdytojų bendradarbiavimas vaikų globos namuose neformaliojo meninio ugdymo veikloje yra reikalingas. Rastas stiprus priklausomumas tarp ugdytojų ir ugdytinių bendradarbiavimo ir paauglių dalyvavimo miesto, mokyklų rengiamose šventėse, parodose, mugėse ir kt. kaip dalyviams ($r = 0,854$). Rastas labai stiprus ryšys tarp ugdytojų bendradarbiavimo su kitais vaikų globos namų ugdytojais neformaliojo meninio ugdymo veikloje ir paauglių dalyvavimo miesto, mokyklų rengiamose šventėse, parodose, mugėse ir kt. su neformaliojo meninio ugdymo veikloje sukurtais kūrybiniais darbais bei paruošta menine veikla ($r = 0,955$). Ryšiai yra statistiškai reikšmingi, kadangi $p < 0,05$. Galime teigti, jog apibendrinus, svarbiausias akcentas yra paauglių dalyvavimas miesto, mokyklų rengiamose šventėse, parodose, mugėse ir kt. **su neformaliojo meninio ugdymo veikloje sukurtais kūrybiniais darbais bei paruošta menine veikla.**

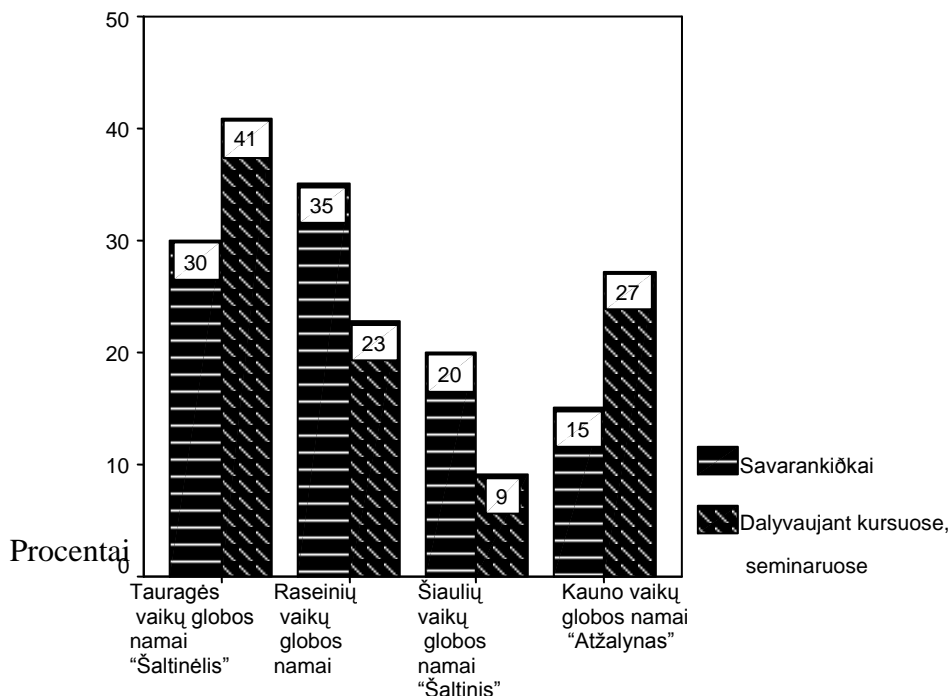
Kalbant apie bendradarbiavimą, buvo pasidomėta ar ugdytojai įtraukia paauglį į neformaliojo meninio ugdymo veiklos organizavimą, planavimą ir aptarimą. Gavus duomenis, galima teigti, jog trečdalis (36 %) ugdytojų paauglį dažnai įtraukia į neformaliojo meninio ugdymo veiklos organizavimą, planavimą ir aptarimą, daugiau kaip pusė (64 %) respondentų - tik kartais, nors ugdytojai ir žino, kad paauglių dalyvavimas suteiktų jiems galimybę didintų socialinius įgūdžius, tenkintų bendravimo poreikį. Apskaičiavus Pirsono koreliacijos koeficientą rastas *stiprus ryšys tarp paauglio įtraukimo į neformaliojo meninio ugdymo veiklos organizavimo, planavimo ir aptarimo ir paauglių dalyvavimo miesto, mokyklų rengiamose šventėse, parodose, mugėse ir kt. su neformaliojo meninio ugdymo veikloje sukurtais kūrybiniais darbais bei paruošta menine programa* ($r = 0,720$). Ryšys yra statistiškai reikšmingas, kadangi $p < 0,05$. Kuo paauglys dažniau „išeina į visuomenę“, tuo labiau jis įsitrauktų į neformaliojo meninio ugdymo veiklos organizavimą, planavimą, aptarimą, ir atvirkščiai.

Tyrime išsiaiškinta, kad didelė dalis (76 %) ugdytojų organizuodami neformaliojo meninio ugdymo veiklą, pirmenybę teikia globos namų paauglių norams, tik 26 % - administracijos pageidavimams. Apskaičiavus Pirsono koreliacijos koeficientą rastas silpnas neigiamas ryšys tarp globos namų paauglių norų tenkinimo organizuojant neformaliojo meninio ugdymo veiklą ir paauglių lankančių neformaliojo meninio ugdymo užsiėmimus vaikų globos namuose ($r = -0,309$). Čia būtų galima prieiti išvada, kad matyt iš tiesų per menkai atsižvelgiama į paauglių norus.

Kadangi paauglių švietimas vaikų globos namuose remiasi ir į finansus, tuo tikslu ugdytojų buvo klausama „kas finansuoja Jūsų globos namuose neformaliojo meninio ugdymo veiklą?“. Pagal gautus duomenis galima teigti, kad 10 % lėšų yra numatyta mokinio krepšelyje, kitos 90 %

lėšų gaunamos iš papildomų šaltinių, kurios ugdytojai įvardino: „rėmėjų lėšos“, „labdara“, „įvairūs projektai“.

Paskutiniu metu klausimu buvo siekiama išsiaiškinti, kaip ugdytojai tobulėja neformaliojo meninio ugdymo srityje (žr. 5 pav.).

5 pav. Ugdytojų tobulinimasis meninio ugdymo srityje pasiskirstymas pagal vaikų globos namus (N=42)

Kaip matome 5 paveiksle Tauragės vaikų globos namų „Šaltinėlis“ dauguma ugdytojų dalyvauja kursuose arba seminaruose (41 %), o 30 % tobulėja savarankiškai. **Raseinių** vaikų globos namų (35 %) ir **Šiaulių** vaikų globos namų „Šaltinis“ (20 %) ugdytojai mieliau tobulėja savarankiškai meninio ugdymo srityje. Kauno vaikų globos namų „Atžalynas“ ugdytojai dažniau dalyvauja kursuose ir seminaruose (27 %), savarankiškam tobulėjimui laiko skiria mažesnę dalį (15 %) ugdytojų.

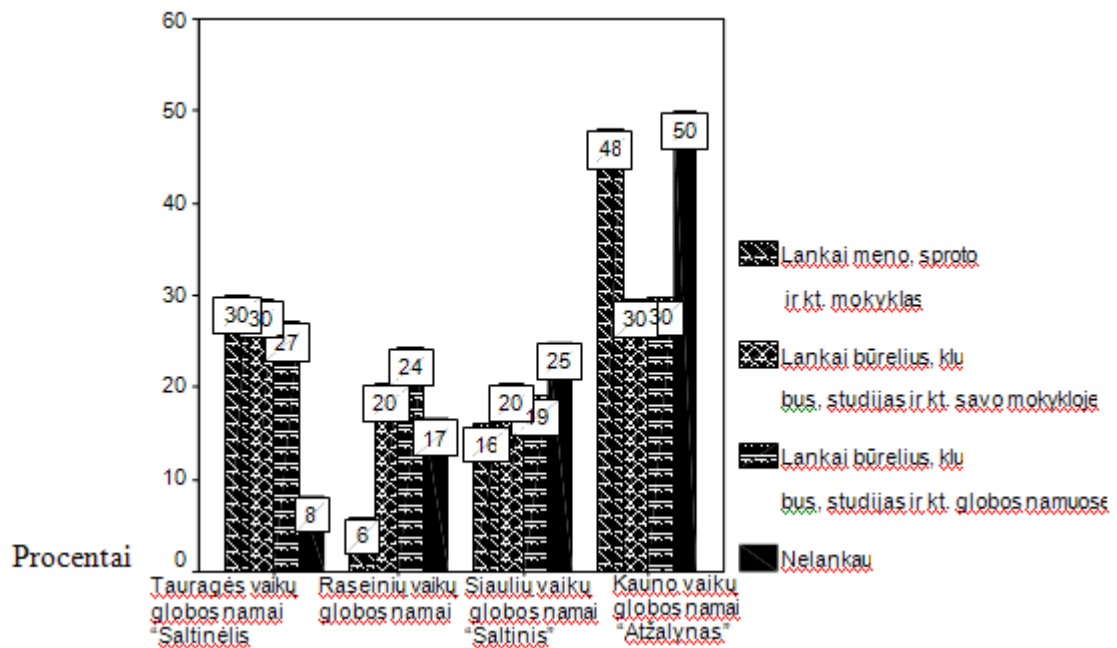
Apskaičiavus Pirsono koreliacijos koeficientą rastas *esminis ryšys tarp ugdytojų bendradarbiavimo su kitais vaikų globos namų ugdytojais aptariant neformaliojo meninio ugdymo veiklą ir savarankiško ugdytojų tobulėjimo šioje srityje* ($r = 0,509$). Daugiau kaip pusė (52 %) ugdytojų įvardino, kad daugiausia tobulėja dalyvaujant meninio ugdymo kursuose, seminaruose, beveik pusė (48 %) tobulinasi savarankiškai. Anketose buvo įvardintas tik vienas seminaras ir vieno ugdytojo - „Velykaičių marginimas“. Šis ugdytojų tobulinimasis turėtų paaugliams suteikti daugiau žinių, patirties, sudaryti daugiau galimybių efektyvinti socializaciją vaikų globos namuose. Vis dėlto vaikų globos namų ugdytojams tobulinantis meninio ugdymo srityje reikėtų derinti kursų, seminarų lankymą ir savarankišką tobulinimąsi.

Apibendrinus ugdytojų anketos duomenis galima teigti, kad vyrauja teigiamas ugdytojų požiūris į neformalųjį meninį ugdymą kaip socializacijos efektyvinimo veiksnį. Ugdytojai mano, kad neformaliojo ugdymo veikla turėtų būti organizuojama vaikų globos namuose, tačiau jos pasirinkimo veiklos įvairovė yra labai menka. Visuose, tyrime dalyvavusiose, vaikų globos namuose organizuojami tik dviejų meno rūšių būreliai: **muzikos** ir **dailės**. Nei vienuose tirtuose vaikų globos namuose nerasta teatrinės veiklos, šokių ar literatūros būrelių. Ugdytojų manymu, neformalusis meninis ugdymas socializacijai vaikų globos namuose duotą galimybę paaugliams kūrybiškai atsikleisti ir realizuoti save. O meninės veiklos paaugliams vaikų globos namuose svarbiausias veiksnys turėtų būti – socializacijos siekimas.

Neformaliojo meninio ugdymo veikla vaikų globos namuose yra siejama su lietuvių tautos tradicijomis, papročiais ir kt., švenčiant šventes jos yra puoselėjamos, o visa tai atsiskleidžia organizuojant tautinių švenčių renginius. Šiuose ir kituose įvairiuose renginiuose, anot ugdytojų, paaugliai dalyvauja tik kartais, tačiau kaip dalyviai, ir jų nuomone, šis „išėjimas į visuomenę“ padeda paaugliams gerinti socialinius įgūdžius bei lengviau adaptuotis visuomenėje. Dalyvavimas įvairiose šventėse yra neatsiejamas nuo tarpusavio bei ugdytojo bendradarbiavimo. Įvairiuose vaikų globos namuose neformaliojo meninio ugdymo veikloje į bendradarbiavimą, organizavimą, planavimą ir aptarimą ugdytojai įtraukia paauglius tik kartais. Ugdytojų nuomone, neformaliojo meninio ugdymo vadovas turi pasižymėti tokiais savybėmis kaip kūrybiškumu, komunikabilumu, nuoširdumu.

2.4. Paauglių, gyvenančių vaikų globos namuose apklausos duomenų analizė

Norint sužinoti, ką veikia vaikų globos namų paaugliai laisvalaikiu, buvo paprašyta nurodyti, kokia veikla jie užsiima po pamokų. (žr. 6 pav.).

6 pav. Paauglių dalyvavimo neformaliojo ugdymo veikloje vieta (N=143)

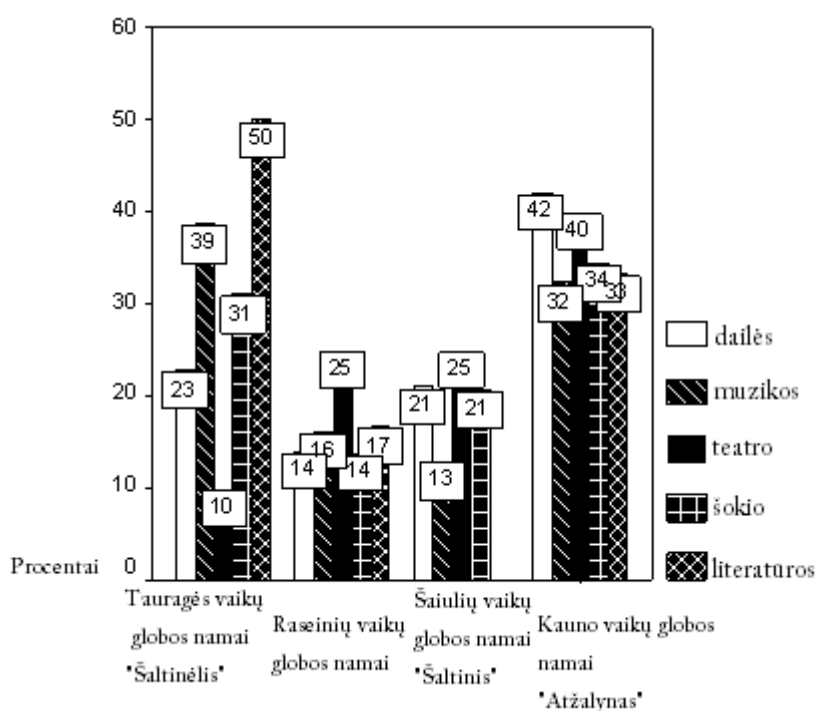
Kaip matyti 6 paveiksle, vaikų globos namuose daugiausiai būrelius lanko Kauno vaikų globos namų „Atžalynas“ - trečdalis (30 %) ir Tauragės vaikų globos namų „Šaltinėlis“ – truputį mažiau nei trečdalis (27 %) paauglių. Būrelius savo mokyklose renkasi trečdalis (30 %) Tauragės vaikų globos namų „Šaltinėlis“ ir Kauno vaikų globos namų „Atžalynas“ paauglių. Meno, sporto ir kt. mokyklas renkasi beveik pusė (48 %) Šiaulių vaikų globos namų „Šaltinis“ paauglių. Šiuose vaikų globos namuose pusė (50 %) paauglių nelanko jokių būrelių.

Pagal atlikto tyrimo duomenis daugiau kaip trečiojo dalis (38 %) paauglių lanko meno, sporto ir kt. mokyklas, truputį mažesnę dalis (33 %) lanko būrelius, klubus, studijas ir kt. savo mokyklose, dar mažiau (21 %) paauglių lanko meninio ugdymo būrelius vaikų globos namuose ir mažytė dalis (8 %) paauglių nelanko jokių būrelių.

Lyginant su ugdytojų atsakymais, kur teigiama, kad beveik pusė (48 %) paauglių lanko būrelius vaikų globos namuose, paaiškėjo, kad iš tikro lankančių šiuos užsiėmimus yra daug mažiau (21 %). Tyrimo metu taip pat buvo siekiama sužinoti, kur paauglių manymu, turėtų būti organizuojama neformaliojo meninio ugdymo veikla. Didelė dalis (80 %) paauglių mano, kad ji turėtų būti organizuojama vaikų globos namuose, maža dalis (11 %) teigia, jog mokyklose, ir tik mažytė dalis (9 %) mano, kad miesto ugdymo centruose. Tuo pačiu aspektu buvo užduotas klausimas, „ar paaugliai norėtų lankyti neformaliojo meninio ugdymo būrelius vaikų globos namuose“. Paaiškėjo, kad beveik visi (91 %) paaugliai norėtų juos lankyti. Apskaičiavus Pirsono koreliacijos koeficientą rasti *silpni ryšiai tarp paauglių noro lankyti būrelius vaikų globos namuose ir laisvalaikio leidimo po pamokų* ($r = 0,230$). Tai galėtų paaiškinti, kaip laisvalaikio užimtumo problemos išsprendimą, jeigu neformaliojo meninio ugdymo būrelių

vaikų globos namuose būtų įvairesnių. Rastas *silpnas ryšys tarp paauglių nuomonės kur turėtų būti organizuojama neformaliojo meninio ugdymo veikla ir paauglių noro būrelius lankyti vaikų globos namuose* ($r = 0,280$). Ryšiai yra statistiškai reikšmingi, kadangi $p < 0,05$. Tokius atsakymus galėtume interpretuoti tuo, kad paauglių noras yra lankyti neformaliojo meninio ugdymo užsiėmimus organizuojamus vaikų globos namuose.

Ketvirtuoju anketos klausimu buvo norima išsiaiškinti, kokius meninius būrelius paaugliai norėtų lankyti (žr. 7 pav.).

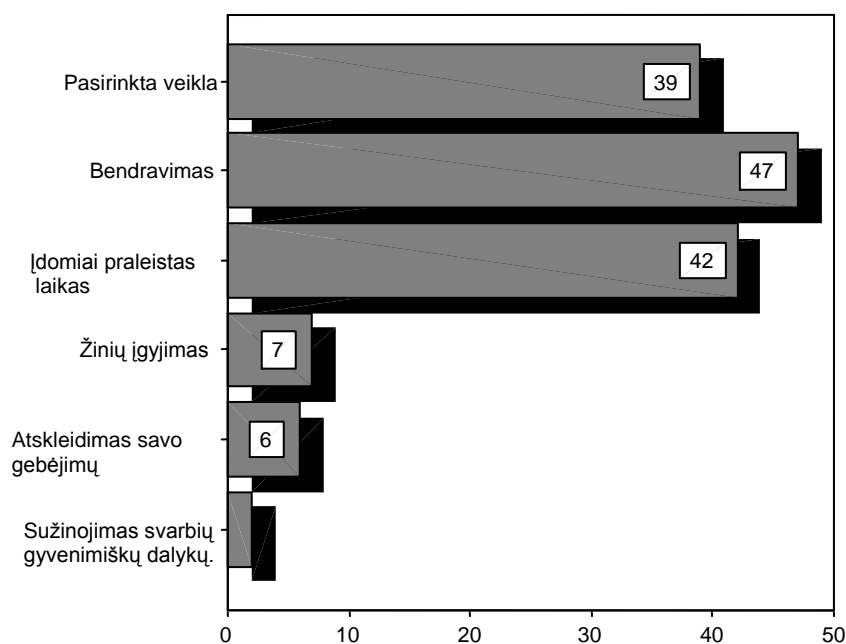
7 pav. Vaikų globos namų paauglių noro lankyti meninius būrelius pasirinkimo situacija (N=143)

Septintajame paveiksle matome, kad Tauragės vaikų globos namų „Šaltinėlis“ pusė (50 %) paauglių labiausiai norėtų lankyti literatūros būrelį, daugiau kaip trečdalis paauglių (39 %) renkasi muzikos būrelį. Raseinių vaikų globos namų mažiau nei trečdalis (25 %) paauglių renkasi teatrinės veiklos būrelį. Taip pat pasirinko ir Šiaulių vaikų globos namų „Šaltinis“ paaugliai (25 %). Tuo tarpu Kauno vaikų globos namų „Atžalynas“ beveik pusė (42 %) paauglių labiausiai vertinama dailės, truputį mažiau (40 %) ir teatrinės veiklos būrelius.

Pagal gautus duomenis, beveik pusė (40 %) tyrime dalyvavusių paauglių labiausiai išskyrė dailės būrelius, nedidelė dalis (22 %) rinktusi muzikos ir dar mažiau (20 %) respondentų šokių būrelius. Tikėtina, jog respondentų pasirinkimą apsprendė tai, jog dailė vaikų globos namų paaugliams yra ypatinga saviraiškos priemonė, kuri suteikia galimybę būti lygiaverčiams su kitais paaugliais, galimybę pajusti savo vertę, galimybę integruotis į visuomenę bei būti harmoninga asmenybe. Apskaičiavus Pirsono koreliacijos koeficientą rastas *silpnas ryšys tarp*

paauglių meninių būrelių pasirinkimo ir nuomonės, kur turėtų būti organizuojama neformaliojo meninio ugdymo veikla ($r = 0,284$). Ryšys yra statistiškai reikšmingas, kadangi $p < 0,05$. Tai rodo neformaliojo meninio ugdymo būrelių vaikų globos namuose trūkumą ir jų įvairovės menkumą.

Tyrimui buvo svarbu ne tik kokius meninius būrelius paaugliai norėtų lankyti, bet ir kas neformalioje meninėje veikloje jiems būtų svarbu (žr. 8 pav.)

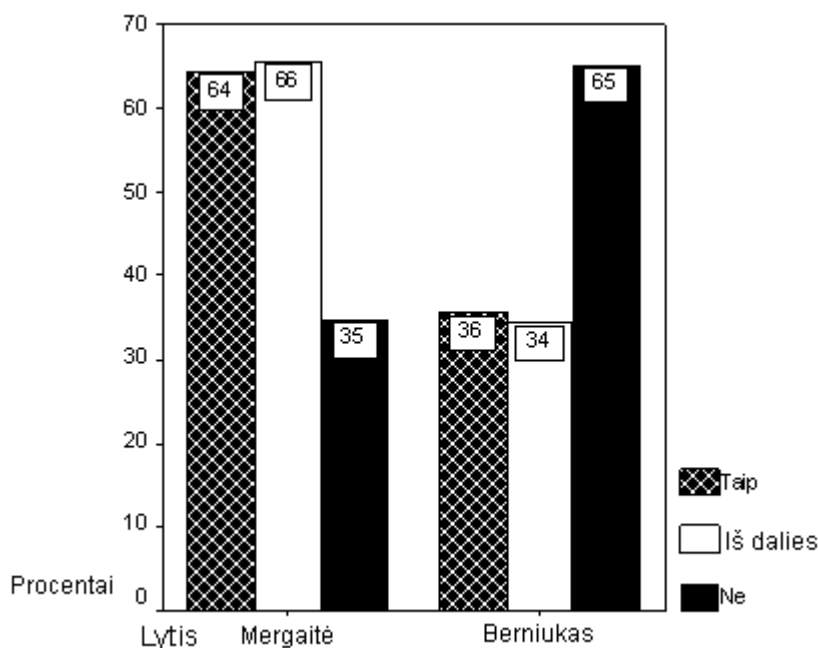

8 pav. Svarbiausi dalykai pasirinktuose vaikų globos namų paauglių meniniuose būreliuose (N = 143)

Kaip matome 8 paveiksle paauglių pasirinktuose meniniuose būreliuose svarbiausi veiksniai daugiau kaip trečdaliui ($N = 47$) paauglių yra bendravimas ir truputį mažesnei daliai ($N = 42$) - įdomiai praleistas laikas. Tik nedaugeliui ($N = 6$) respondentų svarbu atskleidimas savo gebėjimų ir sužinojimas svarbių gyvenimiškų dalykų ($N = 2$). Tokių paauglių pasirinkimą galima būtų pagrįsti tuo, jog šiuo paauglių amžiaus laikotarpiu ir būdingas bendravimo poreikis bei įdomus laisvalaikio leidimas. Apskaičiavus Pirsono koreliacijos koeficientą rastas *silpnas ryšys tarp paauglių pasirinktos meninės veiklos vaikų globos namuose ir jų noro lankyti šį būrelį* ($r = 0,329$). Ryšys yra statistiškai reikšmingas, kadangi $p < 0,05$. Galima paaiškinti tuo, jog paaugliai renkasi tą būrelį, kurį labiausiai norėtų lankyti.

Šeštojo klausimo tikslas buvo sužinoti, ar paaugliams yra svarbu puoselėti lietuvių tautos kultūros tradicijas ir papročius šeimynose, kadangi šeimos gyvenimas neįsivaizduojamas be

tradicijų ir papročių, kalendorinių švenčių šventimo, o tai ypač aktualu vaikų globos namų paaugliams (žr. 9 pav.).

9 pav. Vaikų globos namų paaugliui lietuvių tautos kultūros tradicijų ir papročių puoselėjimo svarba (N=143)

Kaip matyti 9 paveiksle daugiau kaip pusė (64 %) mergaičių mano, kad reikia puoselėti tautos kultūros tradicijas ir papročius, o daugiau kaip pusė (65 %) berniukų teigia, kad jiems tautos kultūros tradicijos ir papročiai nėra labai svarbūs. Pagal gautus rezultatus galima teigti, kad beveik pusė (41 %) paauglių yra svarbu puoselėti lietuvių tautos kultūros tradicijas ir papročius, truputį didesnei daliai (43 %) - iš dalies yra svarbios tradicijos ir papročiai. Vis dėlto nedidelė dalis (16 %) paauglių mano, kad puoselėti tautos kultūros tradicijas ir papročius yra nebūtina. Šį teiginį galėtų paaiškinti tokie paauglių pasisakymai: „tai nešiuolaikiška“, „yra įdomesnių dalykų“, „draugai irgi tuo nesidomi“. Tačiau paaugliai, kuriems svarbu yra lietuvių tautos kultūros tradicijų ir papročių tęsimas, patvirtina šiais pasisakymais: „esam Lietuvos piliečiai, tad nereikia pamiršti tradicijų“, „todėl, kad esu pilietė“, „įdomu kaip gyveno protėviai“, „įdomu kaip švęsdavo šventes senovėje“. Apskaičiavus Pirsono koreliacijos koeficientą *rasti silpni ryšiai tarp paauglių laisvalaikio leidimo po pamokų ir kultūros tradicijų bei papročių puoselėjimo* ($r = 0,356$), šis ryšys parodo, kad reikėtų paauglių laisvalaikyje daugiau įpinti lietuvių tautos kultūros tradicijų ir papročių neformaliojo meninio ugdymo veikloje vaikų globos namuose. Kitas Pirsonos ryšys parodo kiek svarbu paaugliams yra lietuvių tradicijos, jog *silpnas ryšys egzistuoja tarp paauglių noro lankyti būrelius vaikų globos namuose ir kultūros tradicijų bei papročių puoselėjimo* ($r = 0,282$). Ryšiai yra statistiškai reikšmingas, kadangi $p < 0,05$.

Kalbant apie tradicijas buvo svarbu sužinoti, ar paaugliai švenčia vaikų globos namuose lietuvių kalendorines šventes (Kūčias, Kalėdas, Naujus metus, Tris karalius, Užgavėnes, Sekmines, Velykas, Jonines, Žolines ir kt.) tradiciškai? Dauguma (71 %) paauglių atsakė, kad švenčia tradiciškai, nedidelė dalis (28 %) paauglių teigia, jog švenčia iš dalies tradiciškai. Apskaičiavus Pirsono koreliacijos koeficientą *rastas silpnas neigiamas ryšys tarp išskirtų svarbiausių dalykų paauglių lankomuose būreliuose ir kultūros tradicijų bei papročių puoselėjimo* ($r = - 0,268$). Esant tokiai situacijai, neformaliojo meninio ugdymo būreliuose reikėtų sudominti paauglius lietuvių tautos kultūros tradicijomis ir papročiais.

Aštuntasis klausimas buvo užduotas tuo tikslu, kad išsiaiškintume, ar paaugliai dalyvauja miesto, mokyklų rengiamose šventėse, mugėse, parodose su neformaliojo meninio ugdymo veikloje sukurtais kūrybiniais darbais bei paruošta menine veikla (žr. 7 lentelė).

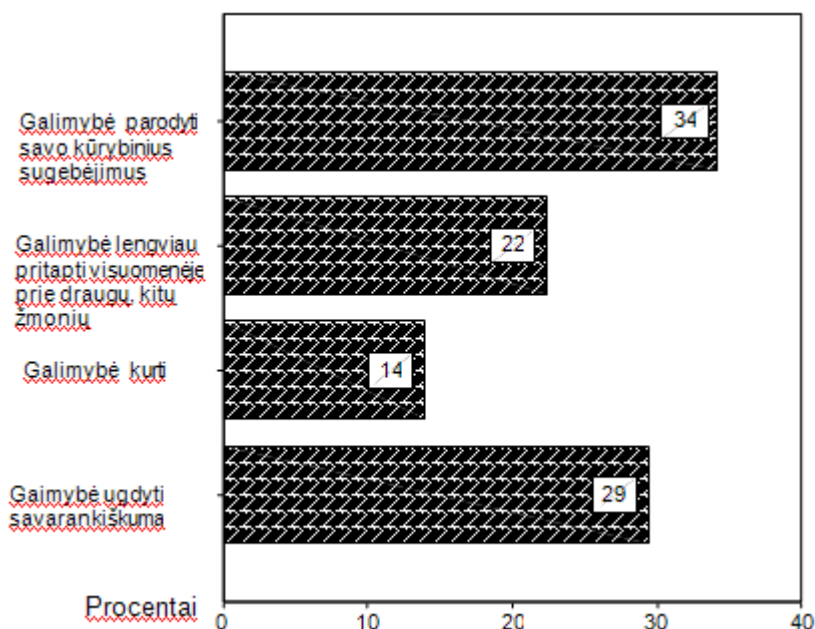
7 lentelė

Vaikų globos namų paauglių dalyvavimas miesto, mokyklų šventėse (N=143)

Vaikų globos namai	Dažnai %	Kartais %	Niekada %
Tauragės vaikų globos namai „Šaltinėlis“	20	34	16
Raseinių vaikų globos namai	23	15	13
Šiaulių vaikų globos namai „Šaltinis“	17	13	35
Kauno vaikų globos namai „Atžalynas“	40	38	35

Kaip matyti 7 lentelėje, tik maža dalis (21 %) paauglių dažnai dalyvauja miesto, mokyklų rengiamose šventėse, mugėse, parodose su neformaliojo meninio ugdymo veikloje sukurtais kūrybiniais darbais bei paruošta menine veikla, daugiau kaip pusė (57 %) paauglių dalyvauja kartais, nedidelė dalis (22 %) vaikų globos namų paauglių nedalyvauja niekada. Daugiausia niekur nedalyvauja daugiau kaip trečdalis (35 %) Kauno vaikų globos namų „Atžalynas“ ir tiek pat (35 %) Šiaulių vaikų globos namų „Šaltinis“ paauglių. Dažniausiai miesto, mokyklų šventėse dalyvauja Raseinių vaikų globos namų paaugliai (23 %). Apskaičiavus Pirsono koreliacijos koeficientą *rastas esminis ryšys tarp kalendorinių švenčių šventimo tradiciškai vaikų globos namuose ir dalyvavimo miesto, mokyklų rengiamose šventėse, mugėse, parodose su neformaliojo meninio ugdymo veikloje sukurtais kūrybiniais darbais bei paruošta menine veikla* ($r = 0,430$). Ryšys yra statistiškai reikšmingas, kadangi $p < 0,05$. Galima teigti, kad dažniausiai paauglių „išėjimas į visuomenę“ vyksta kalendorinių švenčių metu. Tačiau būtų galima taip efektyvinti paauglių socializaciją kitais renginiais bei mugėmis ir vaikų globos namuose, ir visuomenėje.

Tuo pačiu aspektu, buvo išsikeltas tikslas sužinoti, kokią naudą paaugliams duotų dalyvavimas miesto, mokyklų rengiamose šventėse, mugėse, parodose su neformaliojo meninio ugdymo veikloje sukurtais kūrybiniais darbais bei paruošta menine veikla (žr. 10 pav.)

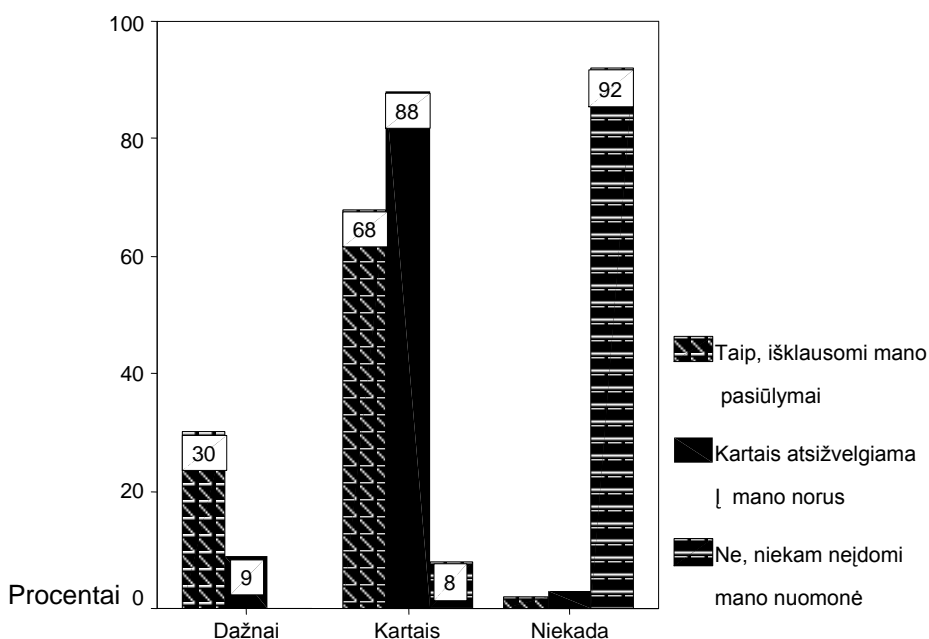

10 pav. Paauglių dalyvavimo miesto, mokyklų rengiamose šventėse, mugėse, parodose su neformaliojo meninio ugdymo veikloje sukurtais kūrybiniais darbais bei paruošta menine programa, nauda (N=143)

Kaip matyti 10 paveiksle, daugiau kaip trečdalis (34 %) paauglių mano, kad dalyvaudami miesto, mokyklų šventėse turėtų galimybę savirealizacijai (galimybė parodyti savo kūrybinius sugebėjimus), truputį mažesnę dalis (29 %) paauglių teigia, jog turėtų galimybę ugdyti savarankiškumą. Maža dalis (14 %) paauglių teigia, kad dalyvaudami miesto, mokyklų rengiamose šventėse, mugėse, parodose su neformaliojo meninio ugdymo veikloje sukurtais kūrybiniais darbais bei paruošta menine programa galėtų gerinti socialinius įgūdžius (galimybė kurti). Tuo tarpu dauguma ugdytojų teigia, kad „išėjimas į visuomenę“ gerina socialinius įgūdžius ir paaugliai turi galimybę lengviau adaptuotis visuomenėje. Apskaičiavus Pirsono koreliacijos koeficientą rastas *silpnas ryšys tarp dalyvavimo miesto, mokyklų rengiamose šventėse ir galimybės jose savirealizacijai (galimybė parodyti savo kūrybinius sugebėjimus)* ($r = 0,223$). Ryšys yra statistiškai reikšmingas, kadangi $p < 0,05$. Šį ryšį galime interpretuoti tuo, jog paaugliai miesto, mokyklų rengiamose šventėse dalyvauja kaip dalyviai rodydami savo kūrybinius sugebėjimus. Be to, šis ryšys yra ypatingai svarbus, kadangi „išėjimas į visuomenę“ efektyvintų paauglių socializaciją.

Dešimtas klausimas buvo užduotas tuo tikslu, norint sužinoti ar paaugliai bendradarbiauja su vaikais iš biologinių šeimų rengiant miesto, mokyklų šventes, mugės, parodas ir kt. Paaiškėjo, kad tik mažytė dalis (15 %) paauglių dažnai bendradarbiauja su vaikais iš biologinių šeimų, daugiau kaip pusė (67 %) paauglių - bendradarbiauja kartais ir nedidelė dalis (18 %) nebendradarbiauja. Daugiausia dažnai bendradarbiauja mergaitės – 90 %, o dauguma berniukų (81 %) išvis nebendradarbiauja. Žiūrint pagal amžių daugiausia bendradarbiauja šešiolikmečiai paaugliai (33 %), mažiausiai – keturiolikmečiai (4 %). Apskaičiavus Pirsono koreliacijos koeficientą *raistas stiprus ryšys tarp paauglių dalyvavimo miesto, mokyklų šventėse ir bendradarbiavimo su vaikais ir biologinių šeimų* ($r = 0,636$). Ryšys yra statistiškai reikšmingas, kadangi $p < 0,05$. Tai rodo vaikų globos namų paauglių bendradarbiavimo būtinumą su vaikais iš biologinių šeimų.

Kalbant apie bendradarbiavimą tyrime buvo norėta išsiaiškinti, ar paaugliai dalyvauja planuojant, organizuojant ir aptariant neformaliojo meninio ugdymo veiklą ir koku būdu tai vyksta (žr. 11 pav.).

11 pav. Vaikų globos namų paauglių dalyvavimas planuojant, organizuojant ir aptariant neformaliojo meninio ugdymo veiklą. (N=143)

Pagal 11 paveikslo duomenis galime teigti, kad truputį daugiau nei trečdalis (35 %) paauglių dalyvauja planuojant, organizuojant ir aptariant neformaliojo meninio ugdymo veiklą ir tai dažniausiai vyksta, jų teigimu (32 %) diskusijų pagrindu. Neformaliojo ugdymo vadovo tarimasis su dalyviais ir dalyvių tarimasis tarpusavyje pasiskirstė tolygiai, po 27 %. Beveik pusė

(48 %) vaikų globos namų paauglių teigia, kad tik kartais dalyvauja planuojant, organizuojant ir aptariant neformaliojo meninio ugdymo veiklą. Tik nedidelė dalis (17 %) nedalyvauja visai planuojant, organizuojant ir aptariant neformaliojo meninio ugdymo veiklą. Apskaičiavus Pirsono koreliacijos koeficientą rastas *stiprus ryšys tarp diskusijų ir dalyvavimo aptariant neformaliojo meninio ugdymo veiklą* ($r = 0,706$). Ryšys yra statistiškai reikšmingas, kadangi $p < 0,05$. Tai tik patvirtino tyrimo rezultatus, jog paauglių dalyvavimas vyksta diskusijų pagrindu.

Apibendrinant paauglių anketų duomenis, galime teigti, kad vyrauja teigiamas paauglių požiūris į neformalųjį meninį ugdymą vaikų globos namuose kaip socializacijos efektyvinimo veiksnį. Paaugliai mato galimybę vaikų globos namuose organizuojamuose neformaliojo meninio ugdymo būreliuose patenkinti bendravimo poreikį. Labiausiai paaugliai norėtų lankyti dailės būrelį, akcentuojant tai, kad jiems svarbiausia būtų pasirinkta veikla. Tik nedaugeliui paauglių yra svarbu puoselėti lietuvių tautos kultūros tradicijas ir papročius, nors beveik visi vaikų globos namų paaugliai kalendorines šventes švenčia tradiciškai.

Kalbant apie dalyvavimą miesto, mokyklų rengiamose šventėse tik maža dalis juose dalyvauja, nors ir išvelgia galimybes savirealizacijai ir savarankiškumo ugdymui. Rengiantis šioms šventėms, neapsieinama be bendradarbiavimo su vaikais iš biologinių šeimų.

Trečdalis paauglių dalyvauja planuojant, organizuojant ir aptariant neformaliojo meninio ugdymo veiklą ir tai vyksta diskusijų pagrindu.

Išvados

1. Mokslinės literatūros, dokumentų analizė rodo, kad neformalusis meninis ugdymas gali tapti efektyviu socializacijos veiksniu, sudarančių sąlygas paaugliams pažinti save, įgyti pasitikėjimo, didinti socialinius įgūdžius, tenkinti bendravimo poreikius, efektyvinti asmenybės socializaciją, įprasminti savo buvimą visuomenėje ir įsitraukti į aktyvų visuomeninį gyvenimą.

2. Neformaliojo meninio ugdymo veiklos pasiūla vaikų globos namuose prasilenkia su jos dalyvių - paauglių poreikiais ir pageidavimais, kas lemia neformaliojo meninio ugdymo dalyvių mažėjimą.

3. Tyrime dalyvavusių vaikų globos namų ugdytojų ir paauglių vyrauja teigiamas požiūris į neformalųjį meninį ugdymą vaikų globos namuose kaip socializacijos efektyvinimo veiksni. Ugdytojų nuomone, neformaliojo ugdymo veikla turėtų būti organizuojama vaikų globos namuose, tačiau jos veiklos įvairovė yra labai menka. Visuose, tyrime dalyvavusiose, vaikų globos namuose organizuojami tik dviejų meno rūšių būreliai: muzikos ir dailės.

4. Neformalusis meninis ugdymas socializacijai vaikų globos namuose duotų galimybę paaugliams kūrybiškai atsikleisti ir realizuoti save, o renkantis būrelius paaugliams vaikų globos namuose turėtų būti svarbiausiu veiksniu – savirealizacijos galimybė ir savarankiškumo ugdymas. Paaugliai mato galimybę vaikų globos namuose organizuojamuose būreliuose patenkinti bendravimo poreikį. Norint užtikrinti pakankamas neformaliojo meninio ugdymo veiklos galimybes vaikų globos namuose yra svarbūs tiek materialiniai, tiek dvasiniai, tiek organizaciniai dalykai.

5. Tyrimas atskleidė, kad neformaliojo meninio ugdymo veikla vaikų globos namuose yra siejama su lietuvių tautos tradicijomis, papročiais ir kt., švenčiant šventes jos yra puoselėjamos, o visa tai atsiskleidžia organizuojant tautinių švenčių renginius. Daugumos ugdytojų teigimu, paauglių „išėjimas į visuomenę“ padeda gerinti socialinius įgūdžius bei lengviau adaptuotis joje. Dauguma ugdytojų mano, kad bendradarbiavimas yra neatsiejamas nuo neformaliojo meninio ugdymo veiklos.

6. Tyrimo hipotezė, kad jei organizuosime neformalųjį meninį ugdymą vaikų globos namuose, paauglių socializacija taps efektyvesnė; vaikų globos namų paaugliai su savo kūrybiniais darbais ir menine veikla realizuos save tiek vaikų globos namuose, tiek visuomenėje: dalyvaus mieste, mokyklų rengiamose šventėse, mugėse, parodose ir kt., pasitvirtino.

Rekomendacijos

Rekomendacijos ugdytojams, organizuojantiems neformaliojo meninio ugdymo veiklą vaikų globos namuose:

1. Neformaliojo meninio ugdymo veikla beglobiams vaikams pagal galimybes turėtų būti organizuojama pačiuose vaikų globos namuose.

2. Kiekvienų mokslo metų pradžioje iširti paauglių poreikius dėl neformaliojo meninio ugdymo ir atsižvelgiant į juos, kryptingai bei tikslingai organizuoti neformalųjį meninį ugdymą vaikų globos namuose.

3. Įtraukti paauglius į neformaliojo meninio ugdymo veiklos planavimą, organizavimą ir aptarimą.

4. Ieškoti būdų įvairinti neformaliojo meninio ugdymo veiklą vaikų globos namuose, atsižvelgiant į paauglių poreikius.

5. Į neformaliojo meninio ugdymo veiklą organizuojamą vaikų globos namuose įtraukti ir paauglius iš biologinių šeimų.

6. Neformaliojo meninio ugdymo veiklą sieti su lietuvių tautos kultūros tradicijomis ir papročiais, ieškoti būdų kaip tuo sudominti vaikų globos namų paauglius.

7. Neformaliojo meninio ugdymo srityje kuo dažniau dalyvauti miesto, mokyklų rengiamose šventėse, mugėse, parodose su sukurtais kūrybiniais darbais bei paruošta menine programa, skatinančių paauglius „išeiti į visuomenę“.

8. Supažindinti visus vaikų globos namų bendruomenės narius (paauglius, ugdytojus, administraciją) su neformaliojo meninio ugdymo veiklos analizės ataskaita.

9. Neformaliojo meninio ugdymo organizatoriai turėtų nuolat gilinti ir atnaujinti savo žinias pedagoginėje, psichologinėje, socialinėje bei vadybinėje srityje. Tai daryti gali tiek savarankiškai, tiek dalyvaujant kursuose ir seminaruose.

Literatūra

1. Aleksienė Ž. (2003). Meninio ugdymo projektai ir multikultūrų paveldo integravimas. *Meninis moksleivių ugdymas: grupinio darbo ir projektų metodai taikant kompiuterines technologijas*. Vilnius: Lietuvos alternatyvaus meninio ugdymo centras.
2. *Anglų - lietuvių kalbų specialiojo ugdymo žodynas*. (2002). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidyba.
3. *Ankstyvojo ugdymo vadovas* (2001). sud. O. Monkevičienė. Vilnius: Minklės leidyba.
4. Aramavičiūtė V. (1998). *Ugdymo samprata: mokomoji priemonė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
5. Bandura A. (1997). *Social learning theory*. Englewood Cliffs. New York: Prentice – Hall.
6. Banytė J., Vyšniauskaitė V. (2001). Meninio ugdymo testas pradinei mokyklai. *Meninis ugdymas pradinėje mokykloje*. Šiauliai: Šiaulių universitetas. p. 4-5.
7. Banon F. (2001). Experience Every Moment: Aesthetically Significant Dance Education. *Research in Dance Education*. vol 1, no 1.
8. Barkauskaitė M, Grikpėdienė V. (1998). *Vaikų globos ir rūpybos Lietuvoje istorinės pedagoginės raidos apžvalga*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
9. Barkauskaitė M. (2001). *Paaugliai: sociopedagoginė dinamika*. Monografija. Vilnius, Vilniaus pedagoginis universitetas.
10. Barkauskaitė M. (2003). Paauglių vertybinės nuostatos ir meninis ugdymas. *Meninis moksleivių ugdymas: grupinio darbo ir projektų metodai taikant kompiuterines technologijas*. Vilnius: Lietuvos alternatyvaus meninio ugdymo centras.
11. *Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai*. (2003). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
12. Berger P., Luckmann T. (1999). Socialinės tikrovės konstravimas. Vilnius: Pradai.
13. Bessmertnaja I. (2003). Choreografija bendrojo lavinimo mokykloje: dalyko samprata ir misija. *Meninis moksleivių ugdymas: grupinio darbo ir projektų metodai taikant kompiuterines technologijas*. Vilnius: Lietuvos alternatyvaus meninio ugdymo centras.
14. Bitinas B. (2000). *Ugdymo filosofija*. Vilnius: Kronta.
15. Bitinas B. (2004). *Hodegetika: auklėjimo teorija ir technologija*. Vilnius: Kronta.
16. Brady D. (1995). Competence – based education // *Competence and Accountability in Education* / eds P. McKenzie, P. Mitchell, P. Oliver. Vermont: Bookfield. p. 1-18.
17. Braslauskienė R. (2000). *Bešeimių vaikų socialinių – pedagoginių situacijų globos*

namuose tyrimas. Pedagogika. Nr. 50., p.35-38. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.

18. Braslauskienė R. (2001). *Bešeimių vaikų ypatumai globos institucijoje (socialinis ir psichopedagoginis aspektas)*. Klaipėda, Klaipėdos universitetas.

19. Brendtro L., Bacon J. (1995). Youth Empowerment and Teamwork. In Garner H. G. (Ed.) *Teamwork Models and Experience in Education* (pp.55-71). USA: Allyn & Bacon.

20. Broom L., Bonjean Ch., Broom D. (1992) *Sociologija: esminiai tekstai ir pavyzdžiai*. Kaunas: Litera universitatis Vytauti Magni.

21. Butkienė G., Kepalaitė A. (1996). *Mokymasis ir asmenybės brendimas*. Vilnius: Margi raštai.

22. Dapkienė S. (2002). *Papildomojo ugdymo formos*. Šiauliai: UAB „Litera“.

23. Dapšys A. (1996). Vaiko teisių apsaugos pagrindai: įstatymo projektas, jo aktualumas, paskirtis, svarbiausios nuostatos. Vaikų teisės ir jų įgyvendinimo garantijos. Vilnius: LR Seimo leidykla. p. 27-33.

24. *Darbo santykių tyrimo instituto duomenys*. (2007). [Žiūrėta 2009-03-06]. Prieiga per internetą: <<http://www.dsti.lt/tyrimai.html>>

25. Dumbliauskas V. (1999). *Sociologija*. Vilnius, Vilniaus pedagoginis universitetas.

26. Ercmonienė R. (2001). *Praktinės režisūros abėcėlė*. Vilnius: Naujoji Rosma.

27. Erikson E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: Norton.

28. Gailienė N., Bulotaitė L., Strulienė N. (1996). *Aš myliu kiekvieną vaiką*. Vilnius: Valstybinės leidybos centras.

29. Garner, H. (1995). *Teamwork models and experience in education*. Allyn I Bacon. A Simon Schuster Company. USA.

30. Giddens A. (2005). *Sociologija*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.

31. Goštautas A., Pakrošnis R., Čepukienė V. (2004). Paauglių gyvenančių globos įstaigose, psichosocialinio prisitaikymo sunkumai. *Specialusis ugdymas*, 1 (10), p. 30-38. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

32. Graham A., Graham C. (2001). *Families, Households and Society*. New York: Palgrave.

33. Grinienė E. (1990). *Mokymosi įtaka vaiko ir paauglio organizmui*. Kaunas: Šviesa.

34. Gučas A. (1990). *Vaiko ir paauglio psichologija*. Kaunas: Šviesa.

35. Hess B., Markson E., Stein P. (1991). *Sociology*. New York: Palgrave.

36. Jovaiša L. (1994). *Edukologijos pradmenys*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

37. Jovaiša L. (1995). *Hodegetika: auklėjimo mokslas*. Vilnius: Agora.

38. Jovaiša L. (2001). *Ugdymo mokslas ir praktika: analitinių straipsnių monografija*. Vilnius: Agora.

39. Jovaiša L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.
40. *JTO Vaiko teisių konvencija* (1995). Vilnius: Vaikų teisių informacijos ir konsultavimo centras.
41. Juodaitytė A. (2003). *Socializacija ir ugdymas vaikystėje*. Vilnius: UAB Petro ofsetas.
42. Kaluinaitė K. (2002). *V – VII klasių mokinių kūrybingumo raida diferencijuoto dailės mokymo procese: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, edukologija (07 S)*. Vilnius, Vilniaus pedagoginis universitetas.
43. Kaminskienė V. (1998). *Globos institucijos – šeimos netekusių vaikų socializacijai. Švietimo naujovės*. Vilnius : Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Leidybos centras, 1998 m. liepa, p. 7-10.
44. Kazragytė V. (2000). *Priešmokyklinio amžiaus vaikų vaidybos gebėjimų ugdymas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, edukologija (07 S)*. Vilnius, Vilniaus pedagoginis universitetas.
45. Kernytė, A. (2006). *Neformalus ugdymas popamokinėje veikloje*. [Žiūrėta 2009-01-05]. Prieiga per internetą: <<http://www.multikultura.lt/renginiai/konf2004/Kernytes%20.htm>>
46. Kontautienė R. (2000). *Pedagoginio bendradarbiavimo sistemos plėtotė pradinėje mokykloje : daktaro disertacija : socialiniai mokslai, edukologija (07S)* . Klaipėda: Klaipėdos universitetas.
47. Kvieskienė G. (2006). *Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudos ir prieinamumas*. [Žiūrėta 2009-01-06]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/NVS_sanaudos_ir_prieinamumas_ataskaita.pdf>
48. Kwiecinski Z., Sliwerski B. (2004). *Pedagogika*. Warszawa.
49. Lazutka R. (1999). *Vaikų globos kaštai Lietuvoje*. Vilnius: Pradai.
50. Leonavičius V. (2003). *Sociologija*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
51. *Lietuvos švietimo koncepcija* (1998). Vilnius: Leidybos centras.
52. *LR Civilinis kodeksas* (2000). Vilnius: Saulužė.
53. *LR švietimo ir mokslo ministro 2005 m. balandžio 20 d. Įsakymas Nr. ISAK – 663 dėl 2005 – 2007 metų bendrųjų ugdymo planų patvirtinimo*.
54. *LR Vaiko globos įstatymas* (1998). Vilnius: Vaikų teisių informacijos ir konsultavimo centras.
55. *LR Vaiko teisių pagrindų ir apsaugos įstatymas*. (1996). Vilnius: Vaikų teisių informacijos ir konsultavimo centras.
56. Lukšienė M. (1993). *Atsinaujinimo (kaitos) nuostata ir poreikis. Lietuvos švietimo reformos gairės*. Vilnius: Valstybinis leidybos centras.

57. Maceina A. (1991). *Tautinis auklėjimas*. Kaunas: Šviesa.
58. Makarovienė M., Žalpienė M., Zambacevičienė E. P. (1997). „Šaltinio“ vaikų globos namų dabartis ir perspektyva. *Lietuvos mokykla: istorija ir dabartis*. Šiauliai: Šiaulių universitetas. p.94.
59. Malinauskas P. (2003). Dailinė veikla kaip turiningoji jausmoraiška. *Meninis moksleivių ugdymas: grupinio darbo ir projektų metodai taikant kompiuterines technologijas*. Vilnius: Lietuvos alternatyvaus meninio ugdymo centras. p. 43-45.
60. Maslow A. (1989). Psichologiniai duomenys ir vertybių teorija. *Grožio kontūrai*. Vilnius: Apostrofa.
61. Matonis V. (2003). *Moksleivių meninių nuostatų formavimas*. Vilnius: VPU leidybos centras.
62. Matonis V. (sud.)(2000). Šiuolaikinės meninio ugdymo koncepcijos. Vilnius: Enciklopedija.
63. Matulionis A. V. (2001). *Sociologija*. Vilnius: Homo Liber.
64. McNichol T., Tash C. (2001) *Parental substance abuse and the development of children in family foster care*, New York.
65. Mead G. H. (1998). Savimonė. *Sociologija, Mintis ir veiksmai* 2 (1), p.132-135. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
66. Miškinis K. (2003). *Šeima žmogaus gyvenime*. Kaunas: Aušra.
67. Miškinis K. (2006). *Šeima pasaulio šalių kultūrose*. Vilnius: UAB „Karninas“.
68. Navaitis G. (1997). *Psichologinė parama vaikui*. Vilnius: Tito alba.
69. Navickienė L. (2005). *Emocinio imitavimo metodas muzikos pamokoje*. Vilnius: Kronta.
70. Pagrindinio ugdymo bendrosios programos (2007). Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerija.
71. Paulavičiūtė A. (2000). Mokinių racionalaus laisvalaikio panaudojimo reikšmė asmenybei. *Pedagogika* (43). p. 53-63. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
72. Petrulytė A. (2003). *Jaunesniojo paauglio socialinė raida*. Vilnius: Presvika.
73. Pollard A. (2002). *Reflektyvusis mokymas. Veiksminga ir duomenimis paremta profesinė praktika*. Vilnius: Garnelis.
74. Prakurotienė A. (2000). *Kūrybingumo ugdymas lietuvių liaudies menu pradinėse klasėse: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, edukologija (07 S)*. Šiauliai, Šiaulių universitetas.
75. Prakurotienė A., Tamulienė V., Narauskas A. (2008). *Spektakliai teatro studijoms integruoto ugdymo sąlygomis. Mokomoji knyga*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
76. *Projektas Nr. 12TS – 19/19* (2009). [Žiūrėta 2009-03-05]. Prieiga per internetą:

<sav.jonava.lt/tarybos_projektai/2009.../19.%20Dėl%20Jonavos%20r.%20vaikų%20globos%20namų%20struktūros%20patvirti.>

77. *Psichologijos žodynas* (1993). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.

78. Pulkkinen L. (1994). Personal Control Over Development, Identity Formation and Future Orientation. *Developmental Psychology*, 30 (2), p.260-271.

79. Puodžiukas A. (2003). Moksleivių neformalaus meninio ugdymo formalizavimo galimybės švietimo reformos kontekste. *Meninis moksleivių ugdymas: grupinio darbo ir projektų metodai taikant kompiuterines technologijas*. Vilnius: Lietuvos alternatyvaus meninio ugdymo centras.

80. Radzevičienė L. (2006). *Globos institucijoje augančių kūdikių emocijų raida*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

81. Rajeckas V. (2002). *Pedagogika – ugdymo mokslas ir menas*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.

82. Raslavičienė G. (1996). *Gyvenimo vaikų namuose įtaka auklėtinių psichinei ir socialinei gerovei*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.

83. Rogers, Henry C. (1991). Vienos skrybėlės principas: kūrybiškumo vadovo strategija. Vilnius: Mintis.

84. Rutkauskienė L. (2008). *Rekomendacijos dėl meninio ugdymo 2008-2009 mokslo metams*. [Žiūrėta 2009-02-15]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/ugdymas/docs/uti_8-9/Rekomendacijos%20del%20meninio%20ugdymo.pdf

85. Sakalauskas G. (2007). *Telšių vaikų globos namai strateginis planas*. [Žiūrėta 2009-03-06]. Prieiga per internetą: <http://www.telsiuvaikuglobosnamai.lt/strateginis%20veiklos%20planas.html>

86. Skeirienė D. (2009). *Kaip nuo pedagogo kompetencijos priklauso bendradarbiavimo sklaida*. [Žiūrėta 2009-04-02]. Prieiga per internetą: http://www.gimtasiszodis.lt/skeiriene_05_2.htm

87. *Socialinis pranešimas* (2007). LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. [Žiūrėta 2009-03-05]. Prieiga per internetą: <http://www.socmin.lt/index.php?506569630>.

88. Stankevičienė K. (2001). Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas tautodaile: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, ugdymas, edukologija (07 S). Vilnius, Vilniaus pedagoginis universitetas.

89. Survutaitė D. (2004). Papildomojo ugdymo stebėseną Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloje. *Acta Pedagogica Vilnensia*. (12)p. 164-170. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.

90. Sviklas K. (2005). *Svarbus kiekvienas vaikas*. Vilnius: Socialinių tyrimų institutas.

91. Šečkuvienė H. (2001). *Priešmokyklinio amžiaus vaikų muzikinių gebėjimų ugdymas muzikos mokykloje: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, edukologija (07 S)*. Vilnius, Vilniaus pedagoginis universitetas.
92. Šeduikienė I. (2003). Užklausinė muzikinė veikla kaip narkotikų prevencijos priemonė. *Meninis moksleivių ugdymas: grupinio darbo ir projektų metodai taikant kompiuterines technologijas*. Vilnius: Lietuvos alternatyvaus meninio ugdymo centras.
93. Šiaulytienė D. (2000). *Paauglių muzikinės kultūros ugdymas džiazo priemonėmis: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, ugdymas, edukologija (07 S)*. Šiauliai, Šiaulių universitetas.
94. *Tarptautinių žodžių žodynas* (2005). Vilnius: Alma litera.
95. Tijūnėlienė O. (1993). *Pedagoginio bendravimo ir santykių problema Lietuvos pedagogų palikime*. [Žiūrėta 2009-02-20]. Prieiga per internetą: <http://www.straipsniai.lt/pedagogika/puslapis/4947>
96. Tolstychas V., Erengros B., Makarovas K. (1982). *Estetinis auklėjimas*. Vilnius: Mintis.
97. Trimakas K. A. (1997). *Asmenybės raida gyvenime*. Kaunas: Tarpdieceziniis katechetikos komisijos leidykla.
98. Vaičiulienė A. (2004). *Paauglio psichologija*. Vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams. Vilnius: Presvika.
99. *Vaikų teisių deklaracija*. (1959). Vilnius: Lietuvos nacionalinis UNICEF komitetas.
100. Vaitkevičius J. (1995). *Socialinės pedagogikos pagrindai*. Vilnius: „Egaldas“.
101. Vaitkevičius J. (1998). *Moksleivių laisvalaikio problemos*. Vilnius: Mokslas.
102. Vaitoškienė R. (2001). Muzikos pamoka ir meninis ugdymas. *Meninis ugdymas pradinėje mokykloje*. Šiauliai, Šiaulių universitetas. p.123-128.
103. Valickas G. (1997). *Psichologinės asocialaus elgesio ištakos*. Vilnius: Lietuvos teisės akademija.
104. Valstybės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatos, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2003m. liepos 4 d. nutarimu Nr. IX – 1700.
105. Velička E. (1995). *Garsų ir tylos paslaptys*. Kaunas: Šviesa.
106. Vijeikis, J., Vijeikienė, B. (2000). *Komandinio darbo pagrindai*. Vilnius. “Rosma”.
107. Visockienė J. (1999). Saviraiška – kūrybiškumo pagrindas. *Žvirblių takas*. Nr.1. p. 2-8. Vilnius: UAB „Gimtasis žodis“.
108. Walther-Thomas Ch., Korinek L., McLaughlin V. L., Williams B. T. (2000). *Collaboration for Inclusive Education: Developing Successful Programs*. Allyn and Bacon.

109. Zaleckienė I. (1994). *Moksleivių papildomas ugdymas*. Vilnius: Pedagogikos institutas.
110. Žalys V. (2001). *Paauglių muzikinės kultūros ugdymas džiazo priemonėmis*: daktaro disertacija: socialiniai mokslai (07 S). Šiauliai: Šiaulių universitetas.
111. Želvys R. (2001). *Švietimo vadybos pagrindai : mokomoji priemonė*. Vilniaus universitetas. Švietimo politikos centras.
112. Žukauskienė R. (2001). *Raidos psichologija*. Vilnius: Margi raštai.
113. Žukauskienė R., Leiputė O. (2002). Vaikų ir jaunimo globos namų auklėtinių ir vaikų gyvenančių su abiem tėvais, emocinių ir elgesio problemų ypatumai. *Socialinis darbas II*, p.106-114. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidybos centras.
114. Юнг К.Г. (1995). *Конфликты детской души*. Москва: Смысл.
115. Виготский Л. С. (1984). Детская психология. *Собрания сочинений*. Т. 4. Москва: Педагогика.
116. Ясвин В. (2001). *Образовательная среда от моделирования к проектированию*. Москва: Смысл с. 14.

PRIEDAI

Anketa ugdytojams

Gerbiami ugdytojai,

Ši anketa skirta išanalizuoti neformaliojo meninio ugdymo kaip paauglių socializacijos efektyvumo veiksnį vaikų globos namuose.

Anketa yra Anoniminė.

Dėkojame už dalyvavimą.

Sėkmės!

Anketą sudarė Edukologijos magistro (vaikų teisių apsaugos ir švietimo vadybos specializacijų) II kurso studentė Regina Medeikienė.

Teisingą atsakymą pažymėkite taip:

Lytis: mot.
 vyr.

Išsilavinimas:

- aukštesnysis;
- aukštasis neuniversitetinis;
- aukštasis universitetinis;
- magistrantūros studijos.

Kvalifikacinė kategorija:

- mokytojas;
- vyr. mokytojas;
- mokytojas metodininkas;
- mokytojas ekspertas.

Jūs dirbate:

- Auklėtoju(-a)
- Socialiniu darbuotoju (-e)
- Specialiuoju pedagogu(-e)
- Psichologu (-e)
- Kita(*įrašykite*)

1. Ar Jūsų vaikų globos namuose organizuojama neformaliojo meninio ugdymo veikla?
 - Taip
 - Ne

2. Kokia neformaliojo meninio ugdymo veikla Jūsų globos institucijoje organizuojama?
 - Dailės
 - Muzikos
 - Teatro
 - Šokio
 - Kita (parašykite).....

3. Kur paaugliai gyvenantys Jūsų globos institucijoje lanko neformaliojo meninio ugdymo užsėmimus?
 - vaikų globos namuose
 - mokyklose
 - miesto ugdymo centruose
 - kitur (parašykite).....

4. Jūsų nuomone, neformaliojo meninio ugdymo veikla vaikų globos namų auklėtiniais (paaugliams) turėtų būti organizuojama:
 - vaikų globos namuose
 - mokyklose
 - miesto ugdymo centruose
 - kitur (parašykite).....

- Motyvuokite, kodėl.....

5. Jūsų nuomone, ar neformaliojo meninio ugdymo veikla vaikų globos namuose gali būti kaip paauglių socializacijos efektyvinimo veiksnys?
 - Taip
 - Iš dalies
 - Ne

6. Jūsų nuomone, ką gali duoti neformalusis meninis ugdymas paauglių socializacijai vaikų globos namuose?
 - Galimybė savirealizacijai
 - Galimybė paaugliams kūrybiškai atsiskleisti
 - Galimybė adaptuotis visuomenėje
 - Galimybė didinti socialinius įgūdžius
 - Galimybė formuoti vertybines nuostatas
 - Galimybė tenkinti bendravimo poreikius
 - Galimybė ugdytis pilietiškumą, tautinę ir kultūrinę savimone
 - Galimybė efektyvinti asmenybės socializaciją

7. Jūsų nuomone, ar neformaliojo meninio ugdymo veiklos įvairovė Jūsų globos institucijoje yra pakankama?
 - Taip
 - Iš dalies
 - Ne

8. Jūsų nuomone, renkantis būrelius paaugliams vaikų globos namuose svarbiausi veiksniai:
- Galimybė savirealizacijai
 - Siūlomos veiklos patrauklumas
 - Galimybė paaugliams kūrybiškai atsiskleisti
 - Geri santykiai
 - Kita (parašykite).....

9. Ar Jūsų globos institucijoje yra suformuotos šeimos/šeimynos?
- Taip
 - Ne

10. Ar Jūsų globos institucijoje puoselėjamos tautos kultūros tradicijos ir papročiai?
- Taip
 - Iš dalies
 - Ne

11. Kaip švenčiate lietuvių kalendorines šventes šeimose/šeimynose?
- Puoselėjant tautos kultūros tradicijas ir papročius
 - Neatskleidžiant lietuvių tautinių tradicijų
 - Nešvenčiame lietuvių kalendorinių švenčių
 - Kita (parašykite).....

12. Ar neformaliojo meninio ugdymo veiklą siejate su lietuvių tautos tradicijomis, papročiais ir kt.?
- Taip
 - Iš dalies
 - Ne

13. Kaip atsiskleidžia lietuvių tautos tradicijos, papročiai šeimų/šeimynų ugdymo veikloje?
- Puoselėjama tautodailė
 - Dainuojama, klausomasi lietuvių liaudies dainų
 - Šokami lietuvių liaudies šokiai
 - Skaitomi, klausomi tautosakos kūriniai
 - Organizuojami renginiai tautinėms šventėms paminėti
 - Kita (parašykite).....

14. Ar Jūsų globos namų auklėtiniai dalyvauja miesto, mokyklų rengiamose šventėse, parodose, mugėse ir kt.?
- Dažnai
 - Kartais
 - Niekada

15. Ar Jūsų globos namų auklėtiniai miesto, mokyklų rengiamose šventėse, parodose, mugėse ir kt. dalyvauja kaip:
- Žiūrovai
 - Dalyviai

16. Ar Jūsų globos namų paaugliai miesto, mokyklų rengiamose šventėse, parodose mugėse ir kt. dalyvauja su neformaliojo meninio ugdymo veikloje sukurtais kūrybiniais darbais bei paruošta menine programa (pvz. piešiniais, dainomis, spektakliais, šokiais ir kt.)?
- Dažnai
 - Kartais

Niekada

17. Kas padeda vaikų globos namų paaugliams ruošti miesto, mokyklų rengiamoms šventėms, parodoms, mugėms ir kt.?

Ruošiasi savarankiškai

Padeda mokyklų neformaliojo meninio ugdymo būrelių, klubų pedagogai

Padeda vaikų globos namų ugdytojai

Kita (parašykite).....

18. Jūsų nuomone, kokią įtaką vaikų globos namų paaugliams turi „išėjimas į visuomenę“?

Galimybė savirealizacijai

Galimybė lengviau adaptuotis visuomenėje

Galimybė gerinti socialinius įgūdžius

Galimybė gerinti socialinius santykius

Kita (parašykite).....

19. Jūsų nuomone, ar vaikų globos namų paauglių dalyvavimas miesto, mokyklų rengiamose šventėse, parodose, mugėse turėtų įtakos socializacijai?

Taip

Iš dalies

Ne

20. Jūsų nuomone, ar reikalingas ugdytojų tarpusavio bendradarbiavimas ir bendradarbiavimas tarp ugdytojo ir ugdytinio neformalaus meninio ugdymo veikloje?

Taip

Iš dalies

Ne

21. Ar bendradarbiaujate su kitais vaikų globos namų ugdytojais aptariant neformaliojo meninio ugdymo veiklą?

Dažnai

Kartais

Niekada

22. Jūsų nuomone, kokiomis savybėmis turi pasižymėti neformaliojo meninio ugdymo organizatoriai?

Kūrybiškumu

Komunikabilumu

Netradicišku mąstymu

Jautrumu

Supratingumu

Pareiŕingumu

Reiklumu

Novatoriškumu

Nuoširdumu

Kita (parašykite).....

23. Ar įtraukiate paauglį į neformaliojo meninio ugdymo veiklos organizavimą, planavimą ir aptarimą?

Dažnai

Kartais

Niekada

24. Organizuojant neformaliojo meninio ugdymo veiklą Jūs pirmenybę teikiate?

Administracijos pageidavimams

Globos namų paauglių norams

Kita (parašykite).....

25. Jūsų globos namuose neformaliojo meninio ugdymo veikla siūloma?

Internete

Globos namų skelbimų lentose

Individualiai pagal paauglių sugebėjimus

Kita (parašykite).....

26. Kas finansuoja Jūsų globos namų neformaliojo meninio ugdymo veiklą?

Lėšos yra numatytos mokinio krepšelyje

Papildomi šaltiniai

Kita (parašykite).....

27. Kaip Jūs tobulėjate neformaliojo meninio ugdymo srityje?

Savarankiškai

Dalyvaujant kursuose, seminaruose

Kita (parašykite).....

28. Jei dalyvaujate kursuose, seminaruose, tai kokiuose?(parašykite konkrečiai)

.....
.....
.....

AČIŪ UŽ ATSAKYMUS!

Anketa paaugliams

Gerbiamas moksleivi,

Ši anketa skirta išanalizuoti neformaliojo meninio ugdymo kaip paauglių socializacijos efektyvinimo veiksnį vaikų globos namuose.

Anketa yra Anoniminė. (nei savo vardo, nei pavardės rašyti nereikia).

Dėkojame už dalyvavimą.

Sėkmės!

Teisingą atsakymą pažymėkite taip:

Vaikų globos namai (parašyk).....

Klasė (parašyk).....

Amžius (parašyk).....

Lytis: mergaitė berniukas

1. Kokia veikla tu užsiimi laisvalaikiu po pamokų?

Lankai meno, sporto ir kt. mokyklas

Lankai būrelius, klubus, studijas ir kt. savo mokykloje

Lankai būrelius, klubus, studijas ir kt. globos namuose

Kita (parašyk).....

2. Kaip Tu manai, kur turėtų būti organizuojama neformaliojo meninio ugdymo veikla (būreliai, klubai)?

- vaikų globos namuose
- mokyklose
- miesto ugdymo centruose (muzikos, dailės mokyklose, moksleivių namuose ir pan.)
- kitur (parašyk).....

3. Ar Tu norėtum lankyti neformaliojo meninio ugdymo būrelius vaikų globos namuose?

- Taip
- Ne

4. Kokius meninius būrelius Tu norėtum lankyti?

- Dailės
- Muzikos
- Teatro
- Šokio
- Literatūros

5. Lankomuose meniniuose būreliuose, klubuose, studijose ir kt. Tau svarbu:

- Pasirinkta veikla
- Bendravimas
- Įdomiai praleistas laikas
- Žinių įgijimas
- Atskleidimas savo gebėjimų
- Sužinojimas svarbių gyvenimiškų dalykų
- Kita (parašyk).....

6. Ar Tau yra svarbu puoselėti lietuvių tautos kultūros tradicijas ir papročius šeimoje/šeimynoje?

- Taip
- Iš dalies
- Ne

Pakomentuok kodėl.....

.....

.....

7. Ar švenčiate Jūsų globos namuose šeimose/šeimynose lietuvių kalendorines šventes (Kūčias, Kalėdas, Naujus metus, Tris Karalius, Užgavėnes, Sekmines, Velykas, Jonines, Žolines ir kt.) tradiciškai?

- Taip
- Iš dalies
- Ne

8. Ar Tu dalyvauji miesto, mokyklų rengiamose šventėse, mugėse, parodose su neformaliojo meninio ugdymo veikloje sukurtais kūrybiniais darbais bei paruošta menine programa (būreliuose, klubuose ir kt.)?

- Dažnai
- Kartais
- Niekada

9. Kaip Tu manai, kokią naudą Tau duotų dalyvavimas miesto, mokyklų rengiamose šventėse, mugėse, parodose su sukurtais kūrybiniais darbais bei paruošta menine programa neformaliojo meninio ugdymo veikloje (būreliuose, klubuose ir kt.)?

- Galimybė parodyti savo kūrybinius sugebėjimus
- Galimybė lengviau pritapti visuomenėje prie draugų, kitų žmonių
- Galimybė kurti
- Galimybė ugdyti savarankiškumą
- Kita (parašykite).....

10. Ar Tu bendrauji ir bendradarbiauji su vaikais iš biologinių šeimų rengiant miesto, mokyklų šventes, muges, parodas ir kt.?

- Dažnai
- Kartais
- Niekada

11. Ar Tu dalyvauji planuojant, organizuojant ir aptariant neformaliojo meninio ugdymo veiklą (būrelių, klubų ir kt.)?

- Taip, išklausomi mano pasiūlymai
- Kartais atsižvelgiama į mano norus
- Ne, niekam neįdomi mano nuomonė

12. Kokiu būdu Tu dalyvauji planuojant, organizuojant ir aptariant neformaliojo meninio ugdymo veiklą (būrelių, klubų ir kt.)?

Neformaliojo meninio ugdymo vadovas tariasi su dalyviais

Dalyviai tariasi tarpusavyje

Vyksta diskusijos

Kita (parašyk).....

AČIŪ UŽ ATSAKYMUS!

UGDYTOJŲ ANKETŲ DUOMENŲ KORELIACIJA

	Ugdymo išsilavinimas	Ugdymo kvalifikacija	Ar Jūsų vaikų globos namuose organizuojama neformaliojo meninio ugdymo veikla?	Neformaliojo meninio ugdymo veikla vaikų globos namų paaugliams turėtų būti organizuojama?	Ar neformaliojo meninio ugdymo veiklos įvairovė Jūsų globos institucijoje yra pakankama?	Kur paaugliai lanko neformaliojo meninio ugdymo užsiėmimus?	Ar neformaliojo meninio ugdymo veikla vaikų globos namuose gali būti kaip paauglių socializacijos efektyvumo veiksnys?	Ar Jūsų globos institucijoje puoselėjamos tautos kultūros tradicijos ir papročiai?	Ar neformaliojo meninio ugdymo veiklą siejate su lietuvių tautos tradicijomis, papročiais ir kt.?	Ar Jūsų globos namų auklėtiniai dalyvauja miesto, mokyklų rengiamose šventėse, parodose, mugėse ir kt.?	Ar vaikų globos namų paauglių dalyvavimas miesto, šventėse, turėtų įtakos socializacijai?	Ar reikalingas ugdymo tarpusavio bendradarbiavimas?	Globos namų auklėtiniai miesto, šventėse dalyvauja kaip	Ar bendradarbiaujate su kitais vaikų globos namų ugdytojais	Ar įtraukiate paauglių į planavimą	Organizuojant neformaliojo meninio ugdymo veiklą pirmenybę teikiate	Kaip tobulėjate neformaliojo meninio ugdymo srityje?
Ugdymo išsilavinimas	1,000	,563	-,180	-,108	,364	,009	,043	-,009	,115	,147	,172	,178	,304	-,420	,057	,118	-,248
Ugdymo kvalifikacija	,563	1,000	-,125	,000	,024	,152	,178	,076	,043	,191	,000	,074	,336	-,193	,198	,268	-,076
Ar Jūsų vaikų globos namuose organizuojama neformaliojo meninio ugdymo veikla?	-,180	-,125	1,000	,826	,653	-,164	-,035	,164	,262	,142	-,051	,785	-,247	,076	,116	,087	,149
Neformaliojo meninio ugdymo veikla vaikų globos namų paaugliams turėtų būti organizuojama?	-,108	,000	,826	1,000	-,041	-,011	,753	-,213	,121	,203	-,073	,372	-,354	,108	-,067	,125	-,011
Ar neformaliojo meninio ugdymo veiklos įvairovė Jūsų globos institucijoje yra pakankama?	,364	,024	,653	-,041	1,000	,300	-,184	,253	,480	,319	,044	,245	,318	,011	,104	-,184	-,70
Kur paaugliai lanko neformaliojo meninio ugdymo užsiėmimus?	,009	,152	-,164	-,011	,300	1,000	-,235	,718	,243	,379	,147	,264	,136	,145	,483	-,309	-,241
Ar neformaliojo meninio ugdymo veikla vaikų globos namuose gali būti kaip paauglių socializacijos efektyvumo veiksnys?	,043	,178	-,035	,753	-,184	-,235	1,000	-,213	,375	-,246	,308	-,062	,141	,108	,167	,125	-,235
Ar Jūsų globos institucijoje puoselėjamos tautos kultūros tradicijos ir papročiai?	-,009	,076	,164	-,213	,253	,718	-,213	1,000	,299	,579	,178	,106	,075	,220	,711	-,251	-,045
Ar neformaliojo meninio ugdymo veiklą siejate su lietuvių tautos tradicijomis, papročiais ir kt.?	,115	,043	,262	,121	,480	,243	,375	,299	1,000	,324	,176	,466	,137	,289	,444	-,176	-,299
Ar Jūsų globos namų auklėtiniai dalyvauja miesto, mokyklų rengiamose šventėse, parodose, mugėse ir kt.?	,147	,191	,142	,203	,319	,379	-,246	,579	,324	1,000	,132	,252	,272	,955	,720	-,059	,283
Ar vaikų globos namų paauglių dalyvavimas miesto, šventėse, turėtų įtakos socializacijai?	,172	,000	-,051	-,073	,044	,147	,308	,178	,176	,132	1,000	-,080	-,608	-,256	,242	,181	-,340
Ar reikalingas ugdymo tarpusavio bendradarbiavimas?	,178	,074	,785	,372	,245	,264	-,062	,106	,466	,252	-,090	1,000	,854	,135	,207	,155	,079
Globos namų auklėtiniai miesto, šventėse dalyvauja kaip	,304	,336	-,247	-,354	,318	,136	,141	,075	,137	,272	-,608	,854	1,000	-,038	,189	,018	,030
Ar bendradarbiaujate su kitais vaikų globos namų ugdytojais	-,420	-,193	,076	,108	,011	,145	,108	,220	,289	,955	-,256	,135	-,038	1,000	,398	-,129	,509
Ar įtraukiate paauglių į planavimą	,057	,198	,116	-,067	,104	,483	,167	,711	,444	,720	,242	,207	,189	,398	1,000	-,300	-,014
Organizuojant neformaliojo meninio ugdymo veiklą pirmenybę teikiate	,118	,268	,087	,125	-,184	-,309	,125	-,251	-,176	-,059	,181	,155	,018	-,129	-,300	1,000	,362
Kaip tobulėjate neformaliojo meninio ugdymo srityje?	-,248	-,076	,149	-,011	-,070	-,241	-,235	-,045	-,299	,283	-,340	,079	,030	,509	-,014	,362	1,000

PAAUGLIŲ ANKETŲ DUOMENŲ KORELIACIJA

	Kokia veikla užsiimi laisvalaikiu po pamokų?	Kur turėtų būti organizuojama neformaliojo meninio ugdymo veikla?	Ar norėtum lankyti neformaliojo meninio ugdymo būrelius vaikų globos namuose?	Kokius meninius būrelius norėtum lankyti?	Lankomuose meniniuose būreliuose Tau svarbu:	Ar Tau yra svarbu puoselėti lietuvių tautos kultūros tradicijas?	Ar švenčiate lietuvių kalendorines šventes?	Ar Tu dalyvauji miesto šventėse su paruošta menine programa?	Kokią naudą Tau duotų dalyvavimas miesto šventėse?	Ar Tu bendradarbiauji su vaikais iš biologinių šeimų?	Ar Tu dalyvauji planuojant neformaliojo meninio ugdymo veiklą	Kokiu būdu Tu dalyvauji?
Kokia veikla užsiimi laisvalaikiu po pamokų?	1,000	,073	,230	-,072	,061	,356	-,046	,175	,209	,112	,139	,139
Kur turėtų būti organizuojama neformaliojo meninio ugdymo veikla?	,073	1,000	,280	,284	,182	,150	-,204	,081	,017	-,244	-,122	-,067
Ar norėtum lankyti neformaliojo meninio ugdymo būrelius vaikų globos namuose?	,230	,280	1,000	,103	,067	,282	-,099	,146	,079	,023	,148	-,002
Kokius meninius būrelius norėtum lankyti?	-,072	,284	,103	1,000	,329	-,009	-,122	-,152	,111	-,089	-,040	-,125
Lankomuose meniniuose būreliuose Tau svarbu:	,061	,182	,067	,329	1,000	-,019	-,268	-,012	-,028	-,049	-,181	-,044
Ar Tau yra svarbu puoselėti lietuvių tautos kultūros tradicijas?	,356	,150	,282	-,009	-,019	1,000	,221	,259	,118	,227	,163	,351
Ar švenčiate lietuvių kalendorines šventes?	-,046	-,204	-,099	-,122	-,268	,221	1,000	,430	,094	,385	,500	,439
Ar Tu dalyvauji miesto šventėse su paruošta menine programa?	,175	,081	,146	-,152	-,012	,259	,430	1,000	,223	,636	,536	,515
Kokią naudą Tau duotų dalyvavimas miesto šventėse?	,209	,017	,079	,111	-,028	,118	,094	,223	1,000	,309	,232	,170
Ar Tu bendradarbiauji su vaikais iš biologinių šeimų?	,112	-,244	,023	-,089	-,049	,227	,385	,636	,309	1,000	,659	,590
Ar Tu dalyvauji planuojant neformaliojo meninio ugdymo veiklą	,139	-,122	,148	-,040	-,181	,163	,500	,536	,232	,659	1,000	,706
Kokiu būdu Tu dalyvauji?	,139	-,067	-,002	-,125	-,044	,351	,439	,515	,170	,590	,706	1,000

Svarbiausios kalendorinės lietuvių šeimos šventės

Pasak K. Miškinio (2006), svarbiausios kalendorinės lietuvių šeimos šventės yra Kūčios ir Kalėdos. Kalėdos – tai Kristaus gimimo šventė. Visas krikščionių pasaulis jas švenčia labai iškilmingai. Kūčios – Kalėdų išvakarės. Šia dieną gausu draudimų. Iki jos visi stengiasi baigti svarbesnius darbus. Kūčių dieną žmonės valgo mažai, laukia vakarienės. Paprastai jai stengiamasi pagaminti dvylika patiekalų. Visi šeimos nariai, ypač vaikai puošia eglutę. Kalėdų rytmetį visi anksti keliasi, tądien būna namie, savo šeimos rate.

Naujieji metai – pirmoji metų diena, daugelio pasaulio tautų, tarp jų ir lietuvių, šventė. Tikėta: kaip sutiksi Naujuosius metus, taip ir gyvensi. Todėl visi stengiasi būti linksmi, nesipykti.

Trys Karaliai – tai šventė, švenčiama sausio 6 dieną. Tą dieną gimusį Kristų aplankė trys karaliai. Iš čia ir gimė paprotys persirengti jais. Dažniausiai persirengia vaikai: apsivelka margais drabužiais, užsideda aukštas popierines kepure. Troboje persirengėliai gieda, pasakoja apie tris karalius, deklamuoja eilėraščius, o žmonės jiems duoda pinigų, vaišina pyragais ir saldumynais.

Užgavėnės – kilnojama šventė, švenčiama likus septynioms savaitėms iki Velykų, visada antradienį. Daugelyje Lietuvos vietų Užgavėnių apeigos prasideda popiet arba pavakare, o baigiasi dvyliktą valandą nakties, kai kur - net pradėjus aušti. Ilgiausiai linksminasi jaunimas. Per šią šventę beveik kiekviena šeima valgo blynus ir kitus tradicinius patiekalus.

Velykos – Kristaus prisikėlimo šventė. Per šią šventę lietuviai nedirba darbo, tik patį būtiniausią. Kai visi grįžta iš bažnyčios ir pavalgo šventinius pusryčius, vaikai patraukia per kiemus kiaušiniauti. Pavakary visi renkasi į būrelius ir ridena margučius.

Sekminės – Šventosios Dvasios atsiuntimo šventė, švenčiama septintąjį sekmadienį po Velykų. Per Sekmines visų namų laukujas duris kaišo berželių šakomis arba iš abiejų pusių stato po berželį. Tikėta, kad jo gyvybingumas pereis žmogui.

Joninės – trumpiausios metų nakties šventė. Jaunimas ir vyresni žmonės susirenka gražiose vietose, susikuria didžiulį laužą. Merginos puošia galvas žolynų vainikais, visi renka vaistažoles, gėles, pina ir plukdo vainikus, ieško paparčio žiedo.

Vėlinės – tai gyvųjų ir mirusiųjų susitaikymo šventė, mirusiųjų minėjimo diena. Per šią šventę žmonės lanko artimųjų kapus, tvarko juos, puošia gėlėmis. Vėlinių naktį visos kapinės skęsta žvakučių šviesoje. Buvo tikima, kad ugnis pritraukia mirusiųjų vėles. Vyresnieji šeimos nariai į kapų tvarkymo darbus būtinai turi įtraukti ir vaikus, kad šie išmoktų pagarbiai žiūrėti į mirusiuosius, nepamirštų savo artimųjų kapų, uždegtų žvakutes ir ant tų kapų, kurių jau nėra kam prisiminti.

Žolinė - Švč. Mergelės Marijos į Dangų Ėmimo šventė, švenčiama rugpjūčio 15 d. Šios dienos rytą visais keliais ir takeliais traukia žmonės į bažnyčias, o moterys ir merginos nešasi didelės puokštes lauko ir darželių gėlių, kad kunigas jas pašventintų, ir taip būtų atsidėkojama už naują derlių.

Valstybinės šventės. Kiekviena tauta iškilmingai mini Nepriklausomybės paskelbimo dieną. Lietuvos Nepriklausomybės šventė švenčiama vasario 16-ąją, kovo 11-oji – Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo diena, Sausio 13-oji – Laisvės gynėjų diena, liepos 6-oji – Karaliaus Mindaugo karūnavimo, Valstybės diena ir kt. (Miškinis, 2006).